

EMBEREVŐK KÖZÖTT

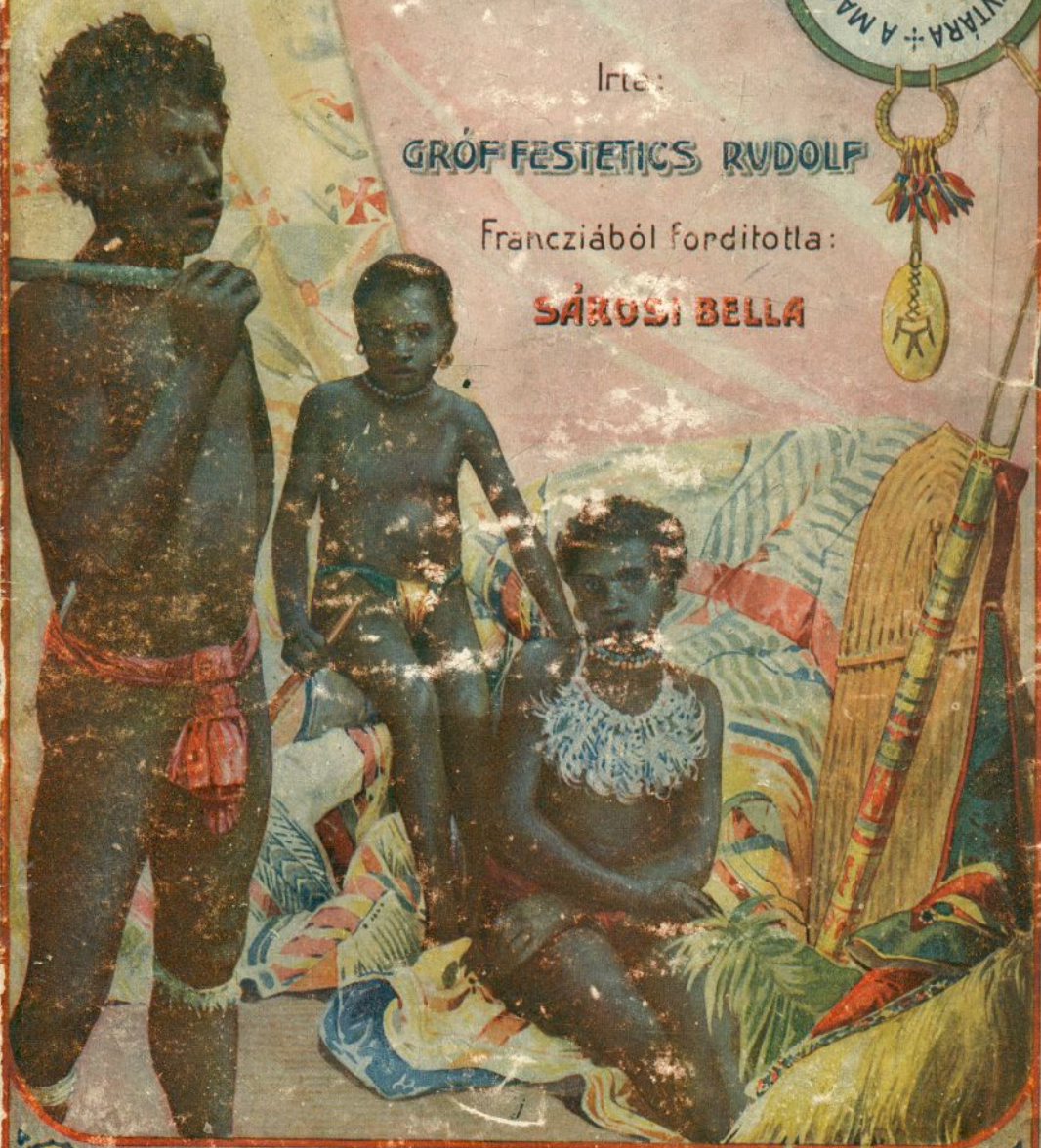
A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI:
LÓCZY LAJOS

Írta:

GRÖF FESTETICS RUDOLF

Francziából fordította:

SÁRKÓSI BELLA

LAMPÉL R. KÖNYVKERESKEDESE
(Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság.

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

013665

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

OSZK

4.140

90 -

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MAGYAR
FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI

LÓCZY LAJOS

GRÓF FESTETICS RUDOLF

EMBEREVŐK KÖZÖTT

NYÓLC ÉVI CSENDES-ÓCEÁNI HAJÓZÁS A «TOLNA» YACHTON

FRANCIÁBÓL FORDITOTTA

SÁROSI BELLA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GRÓF FESTETICS RUDOLF.

Festetics: Emberevők között.

GRÓF FESTETICS RUDOLF

★

EMBEREVŐK KÖZÖTT

NYOLCÉVI CSENDES-ÓCEÁNI HAJÓZÁS

A «TOLNA» YACHTON

FRANCIÁBÓL FORDITOTTA

SÁROSI BELLA

55 KÉPPEL ÉS 1 TÉRKÉPPEL

BUDAPEST

LAMPEL R. Kk. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

~~1405~~
~~697~~

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

629.102

~~256.745~~

~~013.665 II n.~~

~~43.497/26]~~

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomt. Növendéknapió
1926. v. 102. sz.

ELSŐ FEJEZET.

Tengerre indulás.

„Tolna“ yachtom egy csinos, hetven tonnás sóner¹, melyet TURNER MATHEW-nél készíttettem, Sanselítóban horgonyzott, az öböl egyik festői szépségű zugában. Két mértföldnyire² a várostól. San-Francisco lakóinak rendes vasárnapi kirándulóhelye e hely; a „San-Francisco Yacht Club“ is itt székel.

Az elutazás órája rohamosan közeledett s én már türelmetlenül vártam ezt a fontos pillanatot. Mennyi kellemtelenséggel és nehézséggel kellett megküzdennem, a míg idáig jutottam! Első sorban a feleségemet kellett sok furfang és ügyesség segítségével valósággal kicsalnom rokonai köréből. Miután ez sikerült, pört kellett folytatnom egy tanár ellenében, a ki afölötti dühében, hogy nem az ő tervét fogadtam el yachtom építésénél, mesés összeget követelt rajtam a fel nem használt terv fejében. Pörömet megnyerve, egy újabb akadály késleltette elutazásunkat. Azon ürügy alatt, hogy a Csendes-Oceán szigetlakóival eszközlendő cserekereskedés létesítésére — néhány csomag vásznat és dohányt vittem hajómra, kereskedelmi hajónak minősítették a „Tolnát“. És megtagadták az útlevél kiadását, mert nem vagyok amerikai polgár. Nagysokára ezt az akadályt

¹) Lásd a jegyzeteket a könyv végén. Szerk.

is sikerült elhárítanom és éppen az indulást megelőző végső intézkedésekkel foglalkozva ültem kabinomban, mikor a hajóinas kopogtatott ajtómon.

— Mi kell?

— HAGGIN-né asszony egyik cselédje beszélni kíván a gróf úrral! — jelentette a hajóinas.

— Vezesd be.

A belépő nőben KETTY-t, anyósom szobaleányát ismertem meg. A szeme ki volt sírva, egészben nagyon megindultnak látszott.

— Nos, KETTY, mi történt? Mit kíván? — kérdeztem.

— Bizalmasan közölni szeretnék valamit a gróf úrral! — mondta a leány. — De olyan rettenetes, — igazán nem tudom, hogyan kezdjem el. — A hajó első kormányosáról, WICKMANN-ról van szó . . .

— Nos, mi dolga magának WICKMANN-nal?

KETTY, miután megigértette velem, hogy nem fogom elárulni, elmondta, hogy viszonya van WICKMANN-nal, aki egykor kalóz volt és most is csak az alkalmat várja, hogy régi mesterségéhez visszatérhessen. Tegnap este együtt vacsoráztak a német sörcsarnokban s ekkor WICKMANN elmondta neki, hogy hatalmába akarja keríteni yachtomat és bennünket is. Váltásdíj fejében azután nagy összeget fog kicsikarni anyósomtól.

— Alig hogy elhagytuk a kikötőt, — mondta, — vasra fogom veretni a grófot feleségétől s a legelső puszta szigeten kiteszem őket. Ezt a szigetet már meg is jelöltem a térképen. Azután visszajövök ide és késznek nyilatkozom a kietlen szigetet megnevezni, ha — HAGGINNÉ asszony nekem ajándékozza a „Tolná“-t s azonfelül még tisztességes váltásdíjat fizet. Nem az én hibám lesz, ha — csupán, mert élelmiszer dolgában nem látom el valami bőségesen a kedves gyermekeket — a Robinzon utódok megteszik nekem azt a szívesseget, hogy éhen halnak, a míg értök visszamegyek!

KETTY bizalmas közlése ugyancsak meglepett. Nem hittem a leány rémmeséjében. KETTY bizonyára komolyan vette kedvese pusztá hencegését, aki vakmerő hősnek akart előtte feltűnni. Csak egyetlen részlet kölcsönzött némi valószínűséget a dolognak. A leány azt mondta, hogy WICKMANN csupa elvbarátokból toborzotta össze a hajó legénységét. Arra pedig tisztán emlékeztem, mily kitartón sürgette barátja, PEPPERKORN szerződését. Amit végre — éppen ezzel az unszolásával — keresztül is vitt nálam.

Bizalmas küldönc útján tudakozódtam WICKMANN fivérének csapszékében s értesültem, hogy a szerződést megelőző estén kormányosomnak csakugyan találkája volt PEPPERKORN-nal.

Mit tegyek? Elbocsássam WICKMANN-t? De mi okát valljam? Ha kifejezem gyanúmat, ezzel csak növelem rokonaink aggodalmát, akik máris annyi ellenvetéssel érveltek elutazásunk megakadályozása érdekében. Ők nagy bizalommal viseltettek WICKMANN iránt, aki különben kitűnő tengerész hírében állott San-Franciscóban.

— Mindenek előtt hadd lássuk, mi fog történni! — szóltam magamban. — Résen leszek és nem fognak velem oly könnyen elbánni, mint hiszik. A matrózokat mindenestre másokkal fogom fölcserélni; KETTY azt mondta, hogy valamennyi a WICKMANN embere és ő szerezte őket. Ez lesz az első próba!

Eddig jutottam tépelődésemben, amikor WICKMANN-t láttam a hajóra megérkezni. Egyenesen a kabinomba jött, hogy beszámoljon a különféle megbízásokról, amelyekben elutazásunk előtt eljárnia kellett.

— Ma délután a városba megyek! — mondtam. — Ereszszék le a csónakot és rendeljen ki négy embert.

Tíz perc múlva a csónakban ültem. A vitorlákat felhúzták és mi az erős szélben szinte repültünk. Valami negyedmértöldnyire a yacottól villámgyorsan és észrevétlenül kiemeltém s a tengerre ejtettem a kormánylapátot.

— Ki tette be a kormánylapátot? — kiáltottam ekkor.
— Nincs benn a csapágyában?

Rájuk parancsoltam, evezzenek sebesen utána; de a matrózok nem tudtak elég gyorsan fordulni és a kormánylapát más irányban elúszott.

— Húzzátok be a vitorlát! Látjátok, hogy így nem haladunk!

Behúzták a vitorlát, ismét evezni kezdtek, de míg ezzel vesződtek, a kormánylapát eltűnt a szemünk elől.

Nagy dühösen visszatértem a hajóra és elhivattam WICKMANN-t.

— Matrózai ügyetlenek és megbízhatatlanok! — mondtam. — Hol szerezte ezeket az embereket? Elvesztették a csónak kormánylapátját! Parancsolom, hogy azonnal bocssássa el őket! —

— Jól van, kapitány úr! — felelte ő. — Még ma másokkal helyettesítem őket. San-Franciscóban sok a matróz, ha egyet elbocsátunk, tíz jelentkezik a helyére.

— Magam fogom őket választani!

— Jól van, kapitány úr.

Ránéztem WICKMANN-ra. Arcának egyetlen izma sem rándult meg.

— KETTY bizonyosan fecsegett! — gondoltam. — Az egészből egy szó sem igaz. Ha WICKMANN egyetértene a legénységgel, nem venné oly közönyösen, hogy cinkostársait elbocsátom. Ne is gondoljunk többé az ostoba fecsegéssel!

— 1893 — — — — —
1903. okt. 9-én reggeli hét órakor indultunk el a HAGGINS-család kíséretében a Valles-streetről a „Sea-King“ nevű gőzösön. Ez szerencsésen a „Tolna“ fedélzetére szállított és a parti vészjelzőig, illetve az öböl bejáratáig vontatott bennünket. Ekkor eloldották a vontatókötelet s mi elbucsúztunk feleségem rokonaitól, akik csónakba szálltak és visszatértek a „Sea-King“-re.

A csónakot WICKMANN kormányozta. Anyósom könnyes szemekkel nézte a hullámokon táncoló, csinos kétárbocosunkat, mely oly messzire fog bennünket tőle elröpíteni.

— WICKMANN úr, — mondta, — a lelkére kötöm, juttassa eszébe leányomnak, hogy minden nap írjon nekem. Eddig, ha úton volt, nem mulasztotta el soha ezt a kötelességét.

— Ez alkalommal kénytelen lesz ezt megtenni, — felelt WICKMANN ridegen.

— Hogyan? Mit akar ezzel mondani? Tán veszélyt sejt?

— Legkevésebbé sem! De eddig még nem találtak módot arra, hogy a nyílt tengeren postahivatalokat állítsanak fel. Honolulu elég messzire van ide és egy kis idő eltelik, amíg egy levél onnét ideérkezik . . .

Az erős amerikai legények evezőcsapásai csakhamar a vontatóhajóhoz röpítették a csónakot. A hajó fölvette utasait, három éles füttyel elbucsúzott sónerünktől és csakhamar eltűnt a partmenti sziklák, fák és nyaralók között.

Az elutazásunkat követő napon már kora reggel fölmentem a fedélzetre, sextánsommal fölfegyverkezve.

— Nos, WICKMANN, milyen volt az éjtszaka? — kérdeztem.

— Teljes nyugalom és szélsend. Eltértünk az iránytól.

— Jól van. Menjen le, kérem, a szobámba és nézze meg az időt. A chronométer a szobámban van.

Összehasonlítottam az idő- és sebességmérő számaint.

— Ezer ördög! — gondoltam. — Nem sokat haladtunk!

Visszamentem szobámba és pontosan kiszámítottam helyzetünket. Délben napmagasságot mérek és csakhamar megállapítom, hogy 36°, 52' szélesség, és 125°, 10' hosszúság fok alatt vagyunk, holott 36°, 50' szélesség és 124°, 35' hosszúság alatt kellene lennünk. A kitűzött iránytól nyugatnak 35, délnek 59 mértfölddel tértünk el.

Azonnal hívtam WICKMANNT.

— A hajó ez éjtszakán nagyon is eltért az iránytól, — mondtam — és a sebességmérő nem volt pontosan be-

állítva, 63 mértfölddel többet haladtunk, mint azt a sebességmérő jelezte. Irányítsa a hajót még három fokkal nyugatnak.

— Jól van, kapitány úr.

WICKMANN fölment a fedélzetre, de nyomban visszajött ismét. Akaratosnak látszott.

— Bocsánat, kapitány úr, — mondta, — vajjon nem tévedett-e az elébb? Azt hiszem, tényleg a 36°, 50' szélesség és 124°, 35' hosszúság alatt vagyunk és én nem szoktam tévedni. A hajó az éjjel épen az ellenkező irányban tért el; egész időn át figyeltem járását. Azt hiszem, helyesebb volna az eddigi irányt betartanunk, nehogy nagyon is ki-kerüljünk a nyílt tengerre . . .

— Nem. Inkább járok a nyílt tengeren, mint a partok mentén. Azt az irányt kövesse, amelyet megjelöltem. Holnap majd meglátjuk, hová kerülünk.

— Jól van, kapitány úr.

Mikor egyedül voltam szobámban, még többször egymásután megcsináltam előbbi számításomat és mindig ugyanarra az eredményre jutottam. Csodálkoztam, hogy a hajó ennyire el tudott térni az iránytól, és lelkemben önkénytelen új gyanú ébredt. Eszembe jutott mindaz, amit KETTY mondott. Hátha WICKMANN szándékosan igyekszik bennünket a helyes iránytól eltéríteni? Hátha akarattal ő változtatta meg a hajó irányát? Vállat vontam. Szabadulni igyekeztem ettől a gondolattól — nem tudtam. Szüntelen ott motoszkált a fejemben.

Beköszönt az éj. Fölmentem a fedélzetre. Az égen szédülétes gyorsasággal nagy felhők kergetőztek. WICKMANN összeráncolt homlokkal, látszólag nagyon türelmetlenül vette, hogy én még fenn vagyok. Mintha hallottam volna, amint dühösen mormogta:

— Hát ez vajjon miért nem megy ma aludni?

Végre megszabadítottam jelenlétemtől s a szobámba mentem. De elébb meggyőződtem, hogy kedvező szél duz-

zasztja a vitorlákat és óránként tíz csomót³ haladunk. Sajnos, ez sem tudta siettetni Honoluluhoz való közeledésünket!

Másnap reggel ismét meghagytam WICKMANN-nak, hogy olvassa le az órát. Lement szobámba, hogy a chronométert megnézzze. Az ő adatai nyomán csináltam számításaimat, elég jónak találtam helyzetünket és meg is jelöltem a térlepen. Ekkor keresem követendő irányunkat és meghökkenek, mert elfeledtem megnézni a hajó orrán levő iránytűt. Egy hajóskapitánynak erről nem szabad soha megfeledkeznie. Nem akarok még egyszer fölmenni a fedélzetre, hogy megnézzem és ehelyett előveszek fiókból egy kis zsebiránytűt. Mennyire elcsodálkoztam azonban, mikor megállapítottam, hogy hajónk déldélnyugat felé halad, pedig Honolulu jelenlegi helyüinktől nyugat-délnyugati irányban kell feküdnie. Gyorsan fölmegek a fedélzetre és lopva egy tekintetet vetek a nagy iránytűre (hajókompass⁴); ez nyugat-délnyugattól $1\frac{1}{2}$ vonással délnek mutat. Honnét ered a két iránytű közötti különbség? Bizonyos, hogy zsebiránytűm pontosat mutat, míg a nagy iránytű meg lehet hamisítva. Az utóbbi azt az irányt mutatta, amelyben haladnunk kellene, míg az, amelyben haladunk a nyílt tengeren, a hawai-i szigetek mellett, a nyílt tengerbe visz el; és hogy számításaimban megcsaljon, ugyanekkor WICKMANN a chronométer⁵ leolvasásánál három percet letagadott a pontos időből; ennél fogva a valóságnál három ponttal⁶ keletre a valóságostól állapítottam meg helyzetünket.

Semmi kétség! Ez az ember minden áron félre akar vezetni és a helyes iránytól elterelni. Dühömben fejembe szökött a vér, két kezem ökölbe szorult és csepp híja, hogy rá nem vettem magamat. De ez a szándékom csak pillanatnyi volt. Körülnéztem. Fenyegető kézmozdulatomat nem látta meg senki. Leküzdöttem felindulásomat és nagyon nyugodtan a szobámba mentem.

Itt asztalom mellé ülve, elmerültem a legszomorúbb töprengésbe. Hiába minden hitegetés, immár kétségtelen,

hogy WICKMANN már is a KETTY-vel közölt terv megvalósításán dolgozik. Meg voltam rémülve; nem annyira a veszély, mint inkább a kaland nevetséges volta által. Ime, hová juttattak az expedició érdekében tett fáradságos és bonyolult előkészületeim!

Hosszas gondolkodás után elhatároztam, hogy el fogom titkolni WICKMANN előtt, mennyire keresztül látok tervein. Éreztem, hogy óvakodnom kell vele szemben minden heves szótól, amely esetleg ürügyül szolgálhatna neki arra, hogy ellenem izgassa a legénységet. Egy nyílt küzdelem bizonyára nem az én győzelmemre vezetne. Hasztalan változtattam matrózaimat, — két olyan tapasztalt tengeri róka, mint WICKMANN és PEPPERKORN, könnyen a maguk pártjára hódíthatják őket velem, a műkedvelő tengerészszel szemben. Föltétlenül csakis szerezcsen szakácsunkban bízhattam, feleségem szobaleányának férjében s ez bizony vajmi elégtelen biztosítéka volt védelmünknek.

WICKMANN szándékaiban már nem kételkedtem. Mégis, mintegy utolsó bizonyíték kedvéért megtanítottam a feleségemet a chronométer leolvasására. De óvakodtam vele aggodalmaimat közölni. Megtanítom őt a hajózás tenni-valóira, mondtam neki.

A lecke mulattatta feleségemet; ez némi változatosságot jelentett az örökös fényképezés közepette, melyet San-Franciscóból való távozásunk óta valósággal visszaéltünk pedig a tenger hullámainak különböző formái kivételével, melyekről néhány jó negatívot készítettünk, alig került méltó tárgy szemünk elé.

Miután alaposan megmagyaráztam, feleségem teljesen megértette az eljárást. Annyira, hogy biztosítottam, miszerint WICKMANN aligha ért hozzá jobban nálánál.

— Ezentúl te fogod őt ellenőrizni, — mondtam. — Nem lesz más dolgod, mint vele egyidejűleg leolvasni az órát, ha azt mondom, hogy: Top!

Ugyanaz nap délutánján, amikor feleségemet így ki-

oktattam, fölmentem a fedélzetre és megkértem WICKMANN-t, eszközöljön földmérést.

— Azimuth-ot (irányt) akarok meghatározni, — mondtam. — Az iránytűim szakasztott úgy vannak vele, mint hajóm: még nem szolgáltak soha. Ki tudja, nincs-e mágnességi eltérés? Mérje meg, kérem, a magasságot.

— Szívesen, kapitány úr. Ami azonban az eltérést illeti, arról fából épült hajón soha szó sem lehet.

— Ki tudja. Kormányunk vasból van s az iránytűhöz közel fekszik. Ez könnyen befolyásolhatja.

— Igaz. Önnek teljesen igaza van. Egy vagy három magasságot mérjek meg, kapitány úr?

— Egy is elég lesz az azimuthhoz.

Miután a mérés megtörtént, lementem szobámba és összehasonlítottam feleségem és WICKMANN időmérését. Három pernyi különbség volt közöttük.

— Látod, még az órát sem tudja pontosan leolvasni, — mondtam a feleségemnek, — pedig ez az a-b-c-je a tengerészetnek. Ezentúl te fogod WICKMANN-t naponkint ellenőrizni. De úgy csináld, hogy észre ne vegye. A tengeren kerülni kell mindent, ami érzékenykedésre okot adhatna.

Kiszámítottam az azimuthot a feleségem időmérése alapján és megállapítottam, hogy a kompasz 6. iránypontja 3 és $\frac{1}{2}$ ($39^{\circ}4'$) vonallal délnek el lett tolva; azután a hosszúságot számítottam ki és azt látom, hogy $31^{\circ}40'$ szélesség, $129^{\circ}55'$ hosszúság alatt vagyunk. Ebből a helyzetből a hajó orrát Honolulunak igazítom, miután a mágnességi elhajlás javítását is hozzávetem, az irány lesz délnyugat egy vonással ($11^{\circ}2'$) nyugat felé, a mi a kompasz meghamisított irányzója szerint nyugat fél vonással észak felé.

Visszamentem WICKMANN-hoz.

— A kompasz szerint nem tudok tájékozódni. Az az ostoba nagy vasrúd, ami a kormányban van, okozhat hibát. Azt találom, hogy 3 és $\frac{1}{2}$ vonal a különbség a kompasz irányulása és a valódi mágnességi irány között. A hajót

nyugattól $\frac{1}{2}$ vonallal észak felé kell fordítani. Holnap majd pontosabb megfigyeléseket teszünk.

— Kapitány úr, az nem lehet. Nincs a világon olyan kompasz, melynek akár vashajón is ilyen nagy eltérés volna.

— Mitsem tesz! Azért csak fordítsa a hajót abba az irányba, amelyet mondtam. Holnap majd meglátjuk, mitevők legyünk. Nyílt tengeren vagyunk, sziklazátonyoktól nem kell félnünk.

— Jól van, kapitány úr, — felelt WICKMANN és a kormány mellett levő matrózhoz fordulva, hangosan kiáltotta:

— Nyugat fél vonással észak felé irányítsd!

Nem mozdultam el többé a fedélzetről; cigarettázva, szüntelen az iránytűt figyeltem. Csak hajnali négy órakor mentem le a szobámba, de meghagytam, hogy hat órakor keltsenek fel.

— Az eltérés, amelyre WICKMANN a hajót rövid pihenésem alatt vezethette volna, oly csekély, hogy számba sem jő, — gondoltam. — Nekem pedig föltétlen szükségem van minden erőmre. Kell, hogy agyam tiszta, idegzetem nyugodt legyen.

Szürke, ködös reggel volt. A napot nem láttuk, mert az eget elborító felhők mögött bujkált. Föl s alá jártam a fedélzeten; türelmetlenné tett az, hogy nem tudtam a szextansba a nap peremét belekapni. Mindig kellemetlen dolog a tengeren, ha nem eszközölhetünk jó megfigyeléseket; rám nézve most kétszeresen kínos volt ez. Tisztán a helyes számítástól függött, hogy megmenekedjek egy gazember karmai közül.

— WICKMANN, menjen a szobámba és olvassa le a chronométert, — mondtam. — Reménylem, nemsokára kiderül az idő. Akkor nézze meg az órát, ha a nap kisüt.

WICKMANN lement a szobámba, én pedig vártam, hogy az idő kiderüljön. De a nap csak nem akart kisütni. Az égen tovább gomolyogtak a felhők, hol közeledtek, hol meg eltávolodtak.

Végre elhagytam a fedélzetet. Már meg is feledkeztem róla, hogy WICKMANN a chronométernél van. Keresztül mentem a társalgón, hol a szőnyeg teljesen elfogta lépteim zaját. Szobám közepére lépve, meglátom WICKMANN-t, aki nem hallotta lépteimet. A chronométeren pepecselt; elrontja ezt is épp úgy, mint ahogy az iránytűt elrontotta. Eközben arcán — melyet a szemben levő tükörben figyelhettem — rettenetes kifejezés ült. Nesztelenül visszasuhanam a társalgó ajtajához, és azután nagy zajjal beléptem. A zaj figyelmessé tette WICKMANN-t, ki erre villámgyorsan helyére tette az órát.

Ettől a pillanattól fogva végtelen fontossá vált reám nézve az, hogy el ne feledjem az órát felhúzni. Most már csakis ez és zsebdelejtűm voltak egyedüli vezetőim a véghetetlen tengeren.

Az iránytű ellenőrzésére is megtanítottam a feleségemet. Ily módon helyettesíthetett a fedélzeten, mialatt én néhány órát pihentem.

— A kormányos olyan megbízhatatlan és lusta — magyaráztam a feleségemnek, — hogy szüntelen szemmel kell őt tartani. Észrevettem, hogy valahányszor kijövök a hídról, a hajót a helyes irányból elfordítja. Ha így haladunk, soha nem érünk Honoluluba. Azért ha észreveszed, hogy az iránytól eltérünk, ne szólj semmit, ne mutasd, hogy észrevetted, csak jöjj le nyugodtan és költs fel. Én azonnal, mintegy véletlenül fölmegyek a fedélzetre és helyes irányba terelem a hajót.

Eme intézkedés folytán, amely néhány napig kitünően bevált, elég rendszeren haladtunk célunk felé. Minden reggel módomban volt megállapítani, hogy tisztességes utat tettünk meg, és hogy a helyes irányban haladunk. Már-már azt hittem, hogy győzedelmeskedtem.

— Az én gazfickóim alkalmasint belátták, hogy még sem oly könnyű egy hajót útjából eltéríteni és kapitányát egy pusztaszigeten kitenni, — okoskodtam. —

Bizonyára megszeppentek és elment a kedvük ettől a fényes tervtől.

Szép idő járta. Erős és kedvező szél mellett sónerünk úgy röptült hullámról-hullámra, mintha lepke lett volna. A hajón mindenki tudta, hogyha így haladunk, nemsokára Honoluluba érünk. WICKMANN olyan dühösen járt-kelt, mint egy ketrecbe zárt vadállat. Lecsüggesztett fővel órákig járt föl s alá a hídon, az ember szinte azt hihette, hogy szüntelen a híd deszkáit olvassa. Olykor láttam, hogy keze ökölbe szorul és dühös pillantásokkal néz engem, PEPPERKORN-nal félhangon hosszasan tanácskoztak: arcukról, a kezük járásából kivettem, hogy a következőket mondják:

— Mintha az ördög üzné velünk játékát! Nem tehetünk semmit, amióta mind a ketten utánunk lesekednek! Valami módon értesülniök kellett tervünkről! Láttad, a grófné mennyire figyelni mindig az iránytűt? Tegnapelőtt, mikor ott ögyelgett a hídon, intettem Tom-nak, hogy változtassa meg az irányt. Három perc múlva a grófné már nem volt a hídon, de helyette — álmosan dörzsölve szemeit — nyomban megjelent a gróf és az iránytűt nézte.

Jót nevettem a boszankodásukon, melynek oly kevésbé sértő módon adtak kifejezést. Nagyon tévedtem azonban, amikor azt hittem, hogy WICKMANN beéri az efféle ártatlan kifakadásokkal. Dühében pokoli tervet eszelt ki s azt csakhamar meg is valósította.

Feleségem terhére volt, elhatározta tehát, hogy elteszi az útból.

A paszátszelek eme zónájában — ahol épen voltunk, — a hajó állandóan hátulról kapta a szelet. WICKMANN meghagyta PEPPERKORN-nak, oldja fel a fővitorla átfutó köteleit a vitorlarúdon s oly módon eressze meg a kötéléket, — mely a vitorlarúdat az árbochoz erősíti, hogy a vitorla alja embermagasságra kerüljön. Megállapodtak, hogy egy WICKMANN által adott jelre mindazok, akik az összeesküvésbe beavatva voltak, szélnek fordítják a vitorla rúdját oly mó-

don, hogy a vitorla hirtelen megdagad és végigsöpri a hidat. Igaz, hogy eközben könnyen elszakadhat a kötélék és elpusztulhat a hajópárkány; feleségem esetleg a tengerbe is eshetik. Sőt WICKMANN várta is az utóbbit és megtett minden előkészületet arra, hogy rögtön kihalásszák feleségemet a sós vízből. Szóval: ő nem akart komoly bajt okozni, csakis ártalmatlanná tenni a feleségemet azáltal, hogy ágyba kerüljön és ne örködhessék a hídon. Azután módot talált volna arra, hogy engem is a szobámba száműzzön és akkor — anélkül, hogy nyílt ellenségeskedéshez folyamodnék, — teljesen a saját akarata szerint kormányozhatja és oda viheti a „Tolná“-t, ahová neki tetszik.

Másnap reggel, mikorra az összeesküvés tervezve volt, ködös idő járt. Friss szellő fújtt északkelet felől és a „Tolna“ óránként tíz mértföldet haladt egyenesen Honolulu felé. Egész éjjel virrasztottam. Délelőtt úgy tíz óra felé a feleségem feljött a hídra. Megkértem, vigyázzon az iránytűre, magam pedig a szobámba mentem és lefeküdtem. Menten el is aludtam.

Hirtelen nagy zajra ébredtem fel; mintha villám csapott volna a fedélzetre és ízzé-porrá zúzott volna mindent. Lélekszakadva felrohantam és megláttam a feleségemet, amint eszméletlen feküdt a földön, a hajófelszerelés roncsai között. Azonnal megértettem a történeteket. Feleségemet megvizsgáltam és láttam, hogy nem sérült meg; a lökés ereje csak lesodorta a hídról. Miután levitettem szobájába és néger komornájának gondjaira bíztam, megtöltöttem pisztolyomat és e szavakkal közeledtem WICKMANN-hoz:

- Ki volt a kormánynál, amikor ez megtörtént?
- TOM, uram.
- Azonnal verjétek vasra, vagy halomra lövöm valamennyiőtöket!
- Kapitány úr, nem a Tom hibája okozta . . .
- Szót se! Két perc múlva az az ember vasra legyen verve, vagy főbe lövöm magát, mint egy kutyát!

Erre WICKMANN szó nélkül fogta a bilincseket és bűntársához, Tom-hoz ment. Mialatt vasraverte, valamit súgott neki. Bizonyára azzal bízatta, hogy büntetése nem lesz tartós, majd ő megszabadítja . . .

Az átvett kulcsot a tengerbe dobtam, és így szóltam:

— Most már csak Honoluluban, egy ügyes lakatos segítségével szabadulhat ki. Ti pedig ide hallgassatok! A legelső, aki bármi hibát elkövet, ennél sokkal keservebben fog bűnhődni. Hajómon olyan dolgok történnek, amelyek előre is megadják nekem azt a jogot, hogy szó nélkül lelőjjelek benneteket! Egy óra múlva fölmegegyek a hídra; követelem, hogy addig minden a helyén legyen, a kár pedig teljesen helyreállítva.

Ezzel óriás munkát szabtam rájuk. A hidat teljesen elborították a hajóroncsok s ezer szerencse, hogy a vitorlarúd és az árboc is meg nem sérültek, akkora halom törmelék hevert mellettök. A matrózok szó nélkül munkába fogtak, de látszott rajtuk az elfojtott düh. WICKMANN annyira a maga pártjára hódította őket, hogy egyetlen szavára képesek lettek volna azonnal fellázadni ellenem. Sőt, ha az összeesküvők feje — revolverem előtti rettegésből — meg sem adná erre a jelt, attól lehetett tartani, hogy a Hawai szigetek puszta látása veszedelmes forrongást fog kelteni a legénység körében. WICKMANN bizonyára tetemes részt ígért nekik a hajóból, ha azt elfoglalniok sikerül. Ez a gondolat rendkívül felizgatott, különösen mikor láttam, hogy a láthatáron sötét párák emelkednek, a vihar előjelei.

Van eset, amikor a vihar szívesen látott vendége a kapitánynak. A természet tombolása józanító hatással van a matrózok lázongó agyvelejére és ezt a hatást mi nagyon meg tudjuk becsülni. Nem kívánunk föltétlen szép időt és állandó jó szelet, mert ez már sok hajó vesztét okozta. Tengeri veszedelmek nélkül nem képzelhető olyan fegyelem, amely a különböző fajú és természetű legénységet — legyen az bármily megbízható — teljesen uralni tudja, amikor

hosszú hónapokon át egy deszkaalkotmányon fogva tartjuk őket.

Ezért örömmel üdvözöltem az első villámot, amely a déli égbolton alácikázott a sötét felhőtömegből. A vihar tombolt, rettenetes zápor csapott le a fedélzetre, melyet azonfelül szüntelen elöntöttek a hullámok. Tele hordták hófehér tajtékkal, felborították a matrózokat. Bőrig ázva, a hajót érő hatalmas lökések által egymáshoz ütődve, a matrózok velem együtt hűségesen küzdöttek a vihar ellen. Három napig tartott a veszély s ezalatt mindegyikünk annyi kitartással dolgozott, mintha a hajó megmentése egyedül tőle függne.

Mikor a bennünket környező felhőfüggöny eloszlott, vékony és kékes ködben Honolulu hegyeit, magas csúcsait láttuk magunk előtt. A szél most is állandóan Oahu felé röpített bennünket, már csak fél mérföldnyire voltunk tőle.

Ekkor már nem kellett lázadástól tartanom. A vihar elég kárt okozott a hajóban, de egyszersmind lehűtötte a legénység forrongó vérét és lázongásra hajló agyvelejét azzal, hogy kifárasztotta őket. Boldogan, hogy megszabadulnak a hajóról, nem gondoltak másra, minthogy mielőbb elérjék a zöldelő, virágillatos szárazföldet.

MÁSODIK FEJEZET.

Honolulu.

Október 24-ike volt. A vihar megszűntével a tenger teljesen lecsendesedett. A hajnali nap lágy fényében fürödve, mint víz szélén pihenő habléány, terült el előttünk hullámos hegycsúcsainak körvonalaival a sziget. Megláttuk a kókuszfák tollas koronáit s a szellő egész felhőkben hozta felénk a part virágillatát. A hegyoldalban az aranyszínű cukorültetvények között a vízesések tajtéka csilant meg és a zöld mezőkön legelésző tehenek megannyi fehér foltnak látszottak. A tenger partján kicsi kunyhók álltak és körülöttük bronzbőrű, meztelen gyermekek hancúroztak a turzás hullámainak fehér habjában.

Elhaladtunk a vulkanikus hegycsúcsok alatt és megkerültük a Gyémánt-földcsúcs barna tömegét. Egyes villák is feltűnedeztek már a ~~parton~~ jobbról. Később Waikiki kókuszerdői és nyaralói következtek fürdőközönségük tarka csoportjaival. És végre, üdezöld, sötét lombok háttérében egy világítótorony, hajók árbocai, kicsi fehér házacskák és templomtorony tűntek elő: ez volt Honolulu!

Láttunkra egy kis vitorlás elindult a partról és elénk jött. A hajókalauzt hozta, aki — miután leeresztettük a kötélhágsót — feljött a fedélzetre. Néhány perc múlva a sziget előtt horgonyzó három amerikai hadihajó lobogó-

tisztelgésétől üdvözölve, tova siklottunk a szirtek között és beértünk a kikötőbe.

Elsőnek régi barátom, CUTTER TEVIS az „U. S. S.^s Adams“ nevű hadihajó tisztjének látogatását fogadtam. Ez elmondta nekünk, hogy Honoluluban mennyire aggódtak sorsunk iránt; már több nap óta várták megérkezésünket. Egy san-franciscói lap — amely előttünk néhány nappal érkezett meg — komoly aggodalmakat nyilvánított, melyeket igazolni látszott, az állandóan kedvező szél melletti érthetetlen késlekedésünk. KETTY ugyanis — intelmeim dacára — nem tudta megállni, hogy elutazásunk után WICKMANN terveit anyósomnak el ne mondja. Képzeltető az egész család rémülete. Gőzhajót küldtek a keresésünkre és a sajtó is foglalkozott ügyünkkel.

Az erről szóló cikk elmondta, hogy a „Tolna“ most már alkalmasint mint kalózhajó cirkál a Csendes-Oceánon. Mert hiszen első kormányosa, WICKMANN, a „Tolna“ indulása előtt nyíltan hirdette, hogy alig néhány nap múlva minden rakományával együtt hatalmába fogja keríteni a hajót. Érthetetlennek találták, hogy a hajó készítője, TURNER, épen WICKMANN-t ajánlotta a hajó első tisztjének, s ezt a tévedést azzal mentették, hogy az illető nem ismerte közelebbről pártfogoltját.

— WICKMANN tudta, — mondta a cikk, — hogy a gróf útiköltség fejében nagy összeg pénzt, a grófné pedig értékes ékszereit és nászajándékait vitte magával. Tudta azt is, hogy a hajó rakománya, mennyiségre kicsiny, de értékére nézve becses. Közel áll mindenkihez az a feltevés, hogy FESTETICS grófot, aki elméletileg ugyan képzett lehet, de gyakorlatilag közepszerű tengerész, könnyen kijátszhatja WICKMANN, a tengert alaposan ismerő kalóz. Azonfelül a hajó legénységét is ő szerződtette s a gróf csakis a néger szakácsban és ennek feleségében bízhatott meg föltétlenül. WICKMANN-nak bizonyára elég sok fegyver van a bőröndjébe elrejtve, hogy szándékát ellentállás esetében is megvalósítsa.

Beszélik, hogy a kalóz terveit a kedvese elmondta a „Tolna“ indulása előtt egy-két nappal a grófnak. A „Tolna“ legelső kikötőhelye Honolulu volna; ha a hajó oda érkezik, az érdekelték értesítve lesznek a dologról és ekkor nincs mitől tartani; ha azonban sikerülne WICKMANN-nak tervét odáig megvalósítani, ez esetben a hajó megváltoztatta útirányát és nem fog a Hawai szigeteknél kikötni.

Ezt a cikket a helyi lapok is átvették és mivel késünk, Honoluluban mindenki azt hitte, hogy vasra verve már a hajófenékben vagy valamely puszta szigetre kitéve szynlődünk.

CUTTER TEVIS a városba kísért engem és a feleségemet. Miután két hetet töltöttünk a tengeren, végtelen jól esett szárazföldre lépünk, ismét fákat, házakat látunk s a matrózokon kívül más emberekkel beszélünk. Honolulu a hogyan a tengerparton elterül, valósággal trópusi erdő közepén van, mely bűbajos, zöldes fénybe burkolja kertjeit. Szinte belevész ez az erdő a virágkosarakhoz hasonló kertekbe s a rezgő kókusz lombok árnyékába. Karsú oszlopokkal szegélyezett tornácos házai félig elrejtőznek a kúszónövények és folyondárok lengő, eleven függőnye mögé, a pálmák felérnek a lapos fedélig, sőt be is árnyékozzák a tetőt lombkoronájukkal.

A kormányzó palotája előtt Hawai Napoleonjának, I-ső KAMEHAMCHÁ-nak bronzszobra áll. A verandák árnyékában karsú amerikai és angol leányok tűntek föl. Egy nyitott ablakból zongoraszó hallatszott. A boltok angol nyelvű cégtáblái s a kirakatokat megtöltő amerikai eredetű tárgyak közönségesnek, banálisnak tűntek föl abban az exotikus keretben, mely szemünket gyönyörködtette. De nem tudták elűzni azt a benyomásunkat, hogy idegen, érdekes és csodaszép világban vagyunk.

Az utcák lávalapokból való kövezetén mezitlábassal jártak-keltek; egy vászonnadrágon és a mellen nyitott ingen kívül más ruha nem volt rajtuk. Arcszínük olajbarna.

Tekintetükből annyi vidámság sugárzott felénk, hogy szinte megdöbbenett bennünket — a halovány nap gyermekeit — a kik megszoktuk egy a civilizáció különböző kényszere s hivatásszerű megaláztatásai által komorrá, lehangoltá tett nép közötti életet. Asszonyaik nagyvirágos pongyolában guggoltak házuk előtt, a tornác lépcsőin. Mindezt elragadó-nak találtam.

Séta közben tengerész tisztekkel és CUTTER TEVIS néhány ismerősével találkoztunk. TEVIS ezeket bemutatta nekünk; valamennyien értesültek kalandunkról, gratuláltak szerencsés megérkezésünkhöz. A san-franciscoi lap közleménye feltűnést keltett és minden jel arra vallott, hogy Honolulu-ban mi vagyunk a nap hősei.

A „Tolná“-ról egyetlen jóbarát kíséretében indultunk el, a „Hotel Royal“-ba ellenben — mely Honolulu legelegánsabb, legdivatosabb szállodája és kaszinója, — nagy kísérettel érkeztünk. Az angol miniszternek, JAS. HAY WOODEHOUSE-nak is, a hivatalos helye.

Az estét a verandán töltöttük. STRAUSS-keringőket és CHOPIN, GRIEG édes muzsikáját hallgattuk, gyönyörködtünk a híres „Puncs csésze“ ormában. Rózsás tűzben égett a búcsúzó nap biborfényétől és ezüst fátyolba öltözött a felkelő hold sugaraitól. Körülöttünk villamos lámpák vetették ezernyi fénysugarukat a passzát szélről meg-meglebbenő lombokra.

Késő lett, mire a hajóra visszatértünk. Itt nagy nyugalom honolt, senki nem szólt egy szót sem.

Másnap reggel WICKMANN jelentkezett nálam és kért, hallgatnám meg, mert fontos beszédje van velem. Megvallom, némi kárörömmel láttam őt szobámba belépni. Arcán zavar ült a szokott merész kifejezés helyett, tekintete révedezett.

— Kapitány úr, elbocsáttatásomat jöttem kérni, — mondta. — Megérkezve ide, olyan híreket vettem, a melyek szerint családi körülményeim megkövetelik, hogy azonnal Amerikába menjek.

— Nagyon sajnálom, hogy elmegy, — feleltem, — mert eddigi útunk folyamán ugyancsak sok fölösleges munkát okozott nekem, ami egyébként engem érdekelt.

— Miféle fölösleges munka volt az? — dadogta WICKMANN és igyekezett visszanyerni önuralmát.

— Velem szemben nincs tagadni valója most, a mikor úgy is elválunk, — mondtam. — Én is megmondom, hogy még mielőtt San-Franciscóból elindultunk, egyik jóismerőse révén értesültem az ön, velem szemben táplált terveit illetőleg. Azt állította, hogy engem vasra verve, egy pusztaszigeten akar kitenni, mert csak így juthatott volna hajóm birtokába. Kíváncsi voltam a történendőkre. Megvallom, a siker az én részemben van. Ime, kezemen nincs békó és megérkeztem oda, ahová megérkezni akartam. Ön a legyőzött és reménylem, ezért kegyesen vissza fogja adni fegyvereimet és — hajómat! Elfogathatnám, de nem fogom megtenni. Sokkal inkább le vagyok önnek kötelezve a tengerészet terén nekem adott leckéért. S most legyen velem szemben épp oly nyílt, amilyen én voltam önnel szemben. Egyedül vagyunk, beszédünket nem hallja más. Mondja el őszintén terveit.

Szavaimtól megnyugtatva, WICKMANN teljesen visszanyerte szokott biztonságát és vidám darabosságát.

— Kapitány úr, látom, hogy ön mindent tud, — mondta szinte élcelődve. — Az orromnál vezettek, mint egy medvét, — de magam vagyok az oka: rászolgáltam. Úgy kell nekem, minek fecsegetem ki a dolgomat egy buta leány előtt!

Itt ökölbe szorult a keze. Szegény KETTY, okosan tennéd, ha kitérnél az útjából!

— De azért most sem értem, — folytatta a hirtelen nagyon udvariassá vált WICKMANN, — hogyan tudott mégis ide eljutni. Az iránytűje rosszul mutatott, chronométere szintén, összes segédeszközei meg voltak rontva. Nem ismerek tengerészt, ki hasonló körülmények között be tudta volna tartani a helyes irányt. Nekünk, kalózkodnak,

mesterségünk a hajókázás, nincs szükségünk sok tengerészeti műszerre. S ennek dacára többre van szükségünk, mint a mennyit én önnek meghagytam. Menjen bátran útjára, nem féltsem semmitől. Rám sincs szüksége, afféle ötödik kerék volnék. Meg aztán a történetek után feszélyezve volnánk egymással szemben. Azért engedjen előbb elmennem.

— Ha kívánja, akár ma is elbocsátom, — mondtam. — Ma délután! hogy azonnal elhagyhassá Honolulu-t. Ez a talaj amugy is tüzessé válhatna magának. Sok barátom van itt, akik szintén más szemmel nézik ezt a dolgot, mint én annál is inkább, mert a lapok is foglalkoztak önnel . . .

Elolvastattam WICKMANN-nal a san-franciscói lap cikkét. Tüstént megértette, hogy jó lesz megfogadni tanácsomat és a legközelebbi napokban elutazni Honolulu-ból.

San-Franciscóba érve, WICKMANN megcáfolta a felőle terjesztett híreket. Sőt a san-franciscói „Chronic“-ban regényes leírását adta utunknak. A cikk végén kijelentette, hogy a „Tolna“ sokkal rosszabb állapotban van, hogysem útját folytathatná. Roppant hiányosan van felszerelve a balra-csavart kötélzetét illetőleg, — állította. — Nincs rajta sem daru-csiga, sem jobbra csavart kötélzet arra az esetre, ha viharral kell megküzdenie.

És a „Tolna“ e hibák dacára, derekasan megállta helyét; szép utat tett az Oceánon. Hogyan? azt elmondják a műkövetkező fejezetei.

HARMADIK FEJEZET.

Társadalmi élet a Hawai szigetcsoporton.

A Hawai szigeteken abban az időben forradalom volt. A királynőt megfosztották trónjától és az Egyesült-Államok — amelyek azóta annektálták e szigeteket — egy ideiglenes kormányt szerveztek. Több párt küzdött jogaiért, állandóan véres összeütközésektől tartottak, melyeknek az amerikai hajók nem késlekedtek volna erélyes közbelépésükkel véget vetni.

Nagy sajnálatunkra nem láthattuk a királynőt, ámbár nem távozhattott székhelyéről. Nem volt épen fogoly, de diplomáciai nyelven szólva, — abban a kissé különös helyzetben, hogy nem tehetett és nem fogadhatott látogatásokat. Helyette megismertük egykori miniszterét, CUMMINGS-ot. Egy széles vállú, magas termetű aggastyánt, telivér hawai-i tipussal, okos és szelid szemekkel. Ősz haja göndören és dúsan, hosszú, fehér szakála méltóságteljesen körítették arcát és ebből a keretből még jobban kirítt bronzszínű arca.

A hawai-i házaselet sajátságát leginkább az jellemzi, hogy a törvényes és törvénytelen feleségek a legnagyobb békeségben megférnek egy fedél alatt. A bemutatás formája kissé különösen érintette európai fülünket. A háziúr ugyanis ekként mutatja be női környezetét: — CUMMINGS-né asszony, törvényes feleségem, M.-né asszony, első, E.-né

asszony, második szeretőm. K. . . törvényes leányom, R. . . természetes leányom stb.

Ezeket a polgári állapotra nézve különböző asszonyokat és leányokat a CUMMINGS szemében egyenlővé tette szépségük és bájuk. Mert nagyon szépek voltak. Vonásaik finomak, szabályosak, arcszínük élénk — az ember a meleg vér fényét látta benne, — fekete szemük tűzét ábrándos kifejezés enyhítette. Hajukban, kezükben virág illatozott; nyakláncokat, csattokat és diszes öveket viseltek — szóval nagy toilletheben voltak. Lenge muszlinba és gázba burkolva jelentek meg, melynek fehérségét még emelte a skarlátvörös szalagdísz. A „lei“-ok — így nevezik ez öltönyöket — valami légies és tündéries jelleget kölcsönöznek a hawai-i nő megjelenésének. Mesebeli tündérnek nézzük őt, a mint bágyadt mozdulattal felfogja a lenge redőzetet és alakján meglibbennek a virágfüzérek. Így jár-kél és nyomában egész felhőben száll a rózsza- és tubarózsza-illat.

Ha Angliát a nők paradicsomának nevezik, bátran mondhatjuk e szigeteket a férfiak paradicsomának. Az európai szokásoktól eltérően, Honoluluban a nők szüntelen a legnagyobb szeretetreméltósággal környezik a férfiakat. A szalonokban minden férfi mellé egy nőt rendelnek, a kinek kötelessége párjának minden kívánságát ellesni, őt mosolyával és énekével elbájozni. A mint a gondjaira bízott férfi megérkezik, a nő azonnal elébe megy és nyaka vagy dereka köré széles, vörös selyemszalagot és virágfüzéreket köt. CUMMINGS-nál e füzérek és szalagok közé még a trónjától megfosztott királynő pici arcképeit is aggatták. Így tiltakozott némán a volt miniszter alattvalói hűsége a bukás ténye ellen.

Amerikai tengerésztisztek is velünk jöttek CUMMINGS-hez. Miután a háziasszonyok megannyi szoborhoz hasonlóan megjelentek, karon fogtak és egy pamlaghoz vezettek bennünket. Ők is mellénk ültek és ettől a pillanattól fogva minden nő csakis annak a férfiúnak szentelte minden

figyelmét, aki mellé került. Gitárját a térdére fektette és félhangon énekelni kezdett.

Azaz inkább mormolás volt ez, amely elandalított, mint a forrás csobogása; gyöngéden cirógatta fülünket, mint az esti szellő surranása; bánatos és sejtelmes volt, mint egy a távolban elhaló temetési ének. A hawai-i románcok a szerelmes leány bánatát dalolják, a ki a hajó távozását panaszolja. Elmondják a fiatal leány ábrándozását, amint a láthatáron a fehér vitorla eltűnését nézi, vagy egyedül járja azokat a helyeket, ahol nem régen még szerelmesével andalgott. Egy napon feltűnt ő, a deli hajós; együtt járták be az illatos ösvényeket. Aztán az ifjú elment egy más világba, más népekhez és a szerelmes leány emléke tán már el is tűnt a szívéből, mint a hogy a hullámok elmoszák a hajó nyomát.

Hawai asszonyai rendkívül sok érzéssel éneklnek e szomorú dalokat. Tüzes és fájdalmas tekintetekkel kísérik az érzelmesebb részeket s ezzel jelentékenyen fokozzák az epedő és érzéki ének hatását.

Rövid idő múlva az ebédlőbe mentünk. Feleségemet maga CUMMINGS vezette, míg engem az öreg patriárka egyetlen törvényes leánya kísért a nagy kerek asztalhoz. Ez el volt borítva a virágnak és ételeknek szinte hihetetlen tömegével. Honoluluban nem találják fel külön-külön az egyes fogásokat, mint nálunk. Valamennyit egyszerre helyezik el az asztalon, mely ennél fogva a mi estélyeink buffetjéhez hasonló.⁹ Minden asszony lelkiismeretesen ellátja a sok jóval gondjaira bízott szomszédját. Megtanítja hawai-i szokás szerint enni; ott ugyanis nem ismerik a kést, villát, pusztán a kézzel esznek. Különösen valami híg, „poe“ nevű sajátságos ízű pástétom elköltése okoz az idegennek némi nehézséget. Percekig kell mutatóujjunkat benne megforgatnunk, amíg kis golyónyi ragad rá az ételből; ekkor a szájunkba dugjuk. A hawai-i asszony nagyon kecsesen végzi ezt a műveletet; az idegenek rendszerint bele sülnek, de a leckék

roppant mulatságosak. Persze azonnal bizonyos intimitást teremtenek a tanító és tanítvány között.

Étkezés közben állandóan szól a zene és ének. A fiatal leányok előveszik a térdük közé szorított gitárt s a tengerész lelkében önkéntelen egy gyöngéd hangulat kél: eszébe jutnak a szirének és habléányok legendái.

Mielőtt az ebédől fölkelünk volna, nagy formaságokkal kiszománcos melltűt adtak át nekünk, a mely hawai-i színekben tartott lobogót jelképezett. A királyság jelképe volt ez, melyet az udvar nevében tűztek föl nekünk.

Szép szomszédnőm ismét karon fogott és kivezetett a fényárban úszó verandára, hol virágok és cserjék tömege ontotta illatos illatát. A benszülöttek zenekara egy hawai-i indulót játszott és néhány dalt, melyeket házigazdánk leányai énekkel kísértek. A tengerésztisztek fölkérték őket, lejténék el nemzeti táncukat. A lányok előbb kereken megtagadták a kérelem teljesítését. Az előkelő hawai-i nők nem szívesen járnak el nemzeti táncukat idegenek előtt. Attól félnek, hogy az idegenek könnyen illetlennek ítélnék ezt. De végre — engedve hosszas esdeklésünknek és az épen felhangzó zene csábító hangjainak — két leány táncba fogott. Táncuk némi tekintetben hasonlított ama keleti és japán táncokhoz, amelyeket kiállítások alkalmával szoktak bemutatni, de ment volt ezeknek minden, szemünket sértő bizarrságtól. Igazi vegyülete ez az érzékiségnek és szeméremnek. A táncosnők szerényen lesütött szemekkel járnak, míg derekuk, karjuk, kezük, nyakuk és lábuk szüntelen kecsesen hajladozik. Minden mozdulat lassan bontakozik ki s tökéletesedő harmóniával a női test egy-egy újabb báját, a vonalak egy újabb szépségét mutatja be.

Ha az antik korban ismerték volna e valóban elragadó szigeteket, épp úgy VÉNUS-nak lettek volna szentelve, mint Cyprus és Amathonte.

Minden szerelmet lehel itt és az emberek tisztán ennek az érzelemnek élnek. Minden ember többé-kevésbé hasonló

a jó KALAKAO királyhoz, kiről azt regéli a hagyomány, hogy világkörüli útjában nem érdekelte őt egyéb az általa bejárt országok szép asszonyainál és jó borainál.

De hogyan is lehetne gond és küzdelem ebben az istenáldotta országban, ahol a pénznek semmi befolyása az emberek boldogságára! Ahol szegény és gazdag egyaránt kiveheti részét az élet gyönyörűségeiből: a pusztalét, egymás látása és érzelmei révén! A vagyon, mely másutt áthidalhatatlan válaszfalakat emel egyesek és egész családok között — ott még irigylésre sem érdemes. Tél nincs, ennélfogva a fűtetlen szoba kínszenvedését nem ismerik. Arra a bőséges hústáplálékra sincs szükségük, amellyel mi testünket az élet küzdelmére erősítjük. HUXLEY-nek a létről kifejtett gladiatori theoriáját itt meg nem értenék. Senki sem érzi annak szükségét, hogy felebarátját elnyomja, csak azért, mert az életben naposabb helyet és nagyobb darab „rostbeefet“ akar magának biztosítani. A taro mindenkinek fő elesége; annyi van belőle, hogy alig kerül valamibe. Ha kifogy a háznál, a szomszédtól kérnek.

A ruházat sem költségesebb az étkezésnél; az asszonyok toillette számlái nem teszik tönkre a férjeket. Ruhájuk hosszú hálóköntöshöz hasonló kartonöltönyből áll, melynek szabása nem követeli meg a művészi ízlésű szabónőt. Ékszerük a virág.

A virágok szeretete általános és e szenvedély kielégítése nagyon könnyű Hawaiban. Boldog és bölcs emberek ezek, akiknek megadatott az a képesség, hogy a maga teljességében tudják élvezni azt, a mivel a természet őket elhalmozta! Még a kórházak termei is állandóan tele vannak virággal, mintha valami nagy ünnepély volna készülöben. A betegek nevei törökrózsa virágokból vannak fehér vászoncsíkra ráöltve, minden beteg ágyában virágok illatoznak. Akinek ártalmas a virágillat, annak legalább egy zöld koszorút tesznek a vánkosára; a lábbadozók azzal ünneplik gyógyulásuk örömét, hogy virágfüzéreket fonnak

nyakukra, derekukra. Örömeiket, bánatukat a virágok révén fejezik ki. Temetéseken sárga virággal fejükön és nyakukon jelennek meg. A Molokai szigetre száműzött leprások nagyban űzik a kertészkedést és rózsák alá rejtik sebeiket.

Ugyan ki is mondta, hogy a világ szépsége szüntelen növekszik? Nem látunk-e naponkint eltűnni valamit, a mi eddig szemünket gyönyörködtette és a föld ékessége volt? Így tűnik el a hawaiiak szép és poétikus népe is. Megöli a mi civilizációnk, mert ennek ébredése és terjedése olyan munkakörrel terhelte meg észbeli tehetségeiket, amelyre kellően elkészülve nem voltak. Az „Emma-square“-on játszadozó gyermekek csaknem kivétel nélkül angol vagy amerikai csemeték. Kissé halaványak, de mégis születnek, mégis élnek — míg a hawai-i családokban nincs gyermek! Húsz családra egy esik. Ez a meddőség egyenesen ama törekvés eredménye, hogy mindenképen az európai műveltség színvonalára igyekezzenek emelkedni. Ez a csapás első sorban az előkelő családokat sújtja.

Hogyan is alkalmazkodhatnék a hawaiiak agya büntetlenül a mi gondolkozásmódunkhoz, mikor még ajkuk sem tudja megszokni az európai nyelveket? Az ő nyelvüknek mindössze hét mássalhangzója van, a H, K, L, M, N, P, V, s a magánhangzók használatának nagy túlsúlya szinte képtelenné tette őket a torokhangokon kívül más hangok kiejtésére. Mindaz, amit mi ajkunkkal, fogunkkal és nyelvünkkel ejtünk ki, náluk ismeretlen. Az az angol nyelv, amelyet ők beszélnek, teljesen idegen tájszólássá fejlődött, melyben alig néhány ismert szótagot találunk. A *gentlement* például *keonimánának* ejtik, *smith* helyett *kamikát*, *hand-kerschif* helyett *hainaká-t*, *jacket* helyett *lakeké-t* *schooner* helyett *kuná-t* mondanak. Némely angol szó teljesen beleolvadt a hawai-i nyelvbe, de itt egészen más az értelme, mint angolban. Így a *good bye*-ből (a viszontlátásra) *kupeá-t* csináltak és egy sajtóságos eszmetársulás folytán azt fejezik ki vele, hogy: hajón elutazott.

Azonfelül egész sor új szót kellett megalkotniok az ősök előtt még ismeretlen fogalmak kifejezésére és ebben a maga teljességében megnyilatkozik e faj szinte gyermekded naivsága. A messzelátót elnevezték *ohenaná*-nak; *ohe* bambusznádat jelent, *nana* pedig azt, hogy: látni. Az egésznek pedig az a magyarázata, hogy a messzelátó gyűrűi hasonlítanak a bambusznád csomóihoz.

Én nem tanultam meg a hawai-i nyelvet; beértem azzal, hogy meg tudtam érteni a hawaiak angol beszédjét. Erre szükségem volt, hogy megértessem magamat bennszülött barátaimmal, kik számra nézve nem voltak kevesebben az amerikai és európai kolónia embereinek körében szerzett híveimnél.

A szigetekre való megérkezésünk a fogadásoknak és ünnepélyeknek egész sorát indította meg Honoluluban és környékén. Egyenesen a hajóra hozták nekünk a különböző meghívásokat tartalmazó leveleket. Az „Emma-square“ szombati hangversenyein az egész közönséggel megismerkedtünk. Az ültetvényesek és cukorgyárosok feleségei és leányai messziről eljöttek, hogy itt fényes toilettjeiket mutogassák és meglássák a honolului hölgyekéit. Egynémelyik lóháton jelent meg ríktó színű és olyan szabású ruhában, amely lehetővé tette nekik, férfimódra üljk meg a lovat. A Hawai szigetekén ugyanis ismeretlen fogalom a női nyereg. Holdfényes estéken a nuuni úton kilovagolni, ez egyik kedvenc szórakozása a honolului társaságnak. Ilyenkor megnyilatkozik a nőkkel szemben a férfiak lovagiassága. Minden nő mellé egy férfit rendelnek ki, akinek kötelessége őt elkísérni és őrködni fölötte.

Igazi ötletességgel gondoskodtak a mulattatásunkról. Majd a szabadban rögtönzött, pálmafalos ebédlőkben tálalt ebédek, a „Diamant Point“-ra intézett kirándulások voltak programmon. Ez a kialudt tűzhányóhegy a benne talált üvegesedés nyomainak köszönheti nevét. Szépek voltak a kétezer láb magas *Nuunon* falra tett séták. Jártunk a *Gyöngy-*

folyam lagúnáin, az *Ema* ültetvény malmainál, *Manoa* erdejében, *Moanolona* síkságán, a *Puncsesésze* csúcson. Rendkívül érdekes a korallhalászat a partokon, hol az átlátszó vízben közvetlenül megfigyelhetjük a tenger belsejének életét. Látjuk a rákokat a sziklatörmelékek között mászkálni, a hullámok járása szerint a kagylókat kinyílni meg becsukódni; a tengeri rózsák prédára leselkednek és a madrepora-korall ágai között — mint megannyi tündöklő madár — siklik tova a sok fürge, tarka hal.

Egy alkalommal nemzeti játékaikat mutatták be nekünk. Ezeknek egyike a *kua*, abból áll, hogy bizonyos távolságból késsel dobnak meg egy megjelölt tárgyat. A másik, a *talau* pedig abból, hogy az egyik benszülött — akinek öt szövetcsík van függélyesen a lábára akasztva — e szövetcsíkok egyike mögé kis követ rejt. A játszó a szövet túlsó felén vannak és kitalálni igyekszenek, hogy melyik csík mögé van a kövecs elrejtve. Dacára az ezer fortélynak, melyet a nézők megtévesztésére elkövetnek, azok csak a legritkább esetben tévednek; a játékot rendező alkarjának izommozdulatairól pontosan megismerik azt a posztódarabot, mely mögé rejtette a követ. A harmadik játék az, hogy egy deszkán állva — melyet evezőnyéllel csónakhoz hasonlóan kormányoznak — leszánkáznak egy lejtős domboldalon.

Hawai-i tartózkodásunk vége felé egy angol hadihajó, a „Champion“, érkezett a kikötőbe. Ez a fogadásoknak és ünnepélyeknek újabb sorát jelentette. SKERETT tengernagy, a Csendes-Oceán amerikai hajórajának szeretetreméltó parancsnoka, — kit leánya és felesége is elkísért — pompás páncélhajóján, a „Philadelphián“ több bált rendezett.

Nehezen bár, de végre meg kellett válnunk Honolulu gyönyörűségeitől. November 29-én húztuk fel a horgonyt. Abban a pillanatban, amikor el akartuk hagyni a kikötőt, megérkeztek a tengernagy leányai, ottani szokás szerint koszorúkat hoztak és ezekkel pazarul feldíszítették az én és feleségem fejét, vállát. Naszádjaikon megérkeztek az

„Adams“ és „Philadelphia“ főtisztjei is, hogy tőlünk elbucszúzanak. Számos evezős csónakon hawai-i családok cirkáltak körülöttünk; kendőiket lobogtatták és virágot dobtak hajónk fedélzetére. A vitorlák már fel voltak vonva, mikor láttuk, hogy a benszülöttek közül számosan a tengerbe vetik magukat és hajónk felé úsznak. Ezt nem a mi, hanem a legénység kedvéért tették. A san-franciscói matrózok ugyanis követve WICKMANN példáját, mind kiléptek szolgálatomból. Kanak legénységgel pótoltam őket és ezeknek hozzátartozói is eljöttek tőlük búcsúzkodni.

Nem minden baj nélkül utat törtünk magunknak a minket környező csónakok és hajók között és elhagytuk a kikötőt. BARKER, a „Philadelphia“ kapitánya, azt tanácsolta nekem, hogy elmenőben ágyúlövésekkel búcsúzzam a kikötő bejáratánál horgonyzó hajóktól. Követtem tanácsát, nem is sejtve, mily kedves meglepetést terveznek számomra. A hajók mellett elhaladva, mindegyik előtt meghajtottam lobogómat és ők viszonozták az üdvözlést. Mikor azonban a „Philadelphia“ elé értünk, a hajó zenekara rázendítette az: „*Auld long syne*“ című dalt, melynek szövege így szól: Ne feledd barátaidat, még ha nem is látod viszont soha többé őket.

A tisztek és matrózok mind egy szálig a fedélzeten álltak és sapkáikkal integettek. Meg voltam hatva, éreztem, hogy szemem könnybe lábad. Egy pillanatra kedvem jött, hogy lebocsássam a „Tolna“ horgonyát s egy ideig még itt maradjak e gyönyörű kikötőben, ahol feledhetetlen hat hetet töltöttem. A megérkezés gyönyörűsége nem enyhíti az elválás fájdalmasságát.

NEGYEDIK FEJEZET.

A Sporádokon. — Fanning- és Rakahanga-sziget.

Délutáni négy órakor indultunk el, és fél hatkor érkezünk „Diamant-point“ nevű fokhoz. Kedvező keleti szél hajtotta hajónkat és a tenger sima volt, mint egy tó. Néhány gőzhajóval találkoztunk, amelyeket ama pusztá feltevés révén, hogy Honoluluból jönnek, barátokként üdvözlöttünk. A sziget körvonalai lassanként eltűntek a látóhatár, az égbolt világos mélységében, de poétikus és kedves emléke elkísért bennünket a kanak-matrózaink énekében. Elutazásunk előtt ugyanis a matrózok gitárokat vásároltak és esténként valóságos hangversenyeket rendeztek. Bánatos, lágy dalaikkal elringatták honvágyukat és kedves emlékeket, ábrándokat keltettek a lelkünkben. A lenyugvó nap csillanásai a tündöklő tenger hullámain messziről verődtek szemünkbe. E csodaszép fényáradatban sónerünk pompás látványt nyújthatott, amint könnyedén szelte a szivárványszín habokat. Sokszor azt kívántam, bár megállhatnék egy nagy hullám tetején és láthatnám magam előtt elvonulni hajómat. Szinte természetesnek találtam volna, ha e tündéri látvány keretében megjelenik a vizek valamelyik istensége és fölajánlja nekem védelmét.

Valami hatvan mértföldnyire a Hawai szigeteiktől, tökéletes szélesönd két napi mozdulatlan vesztegelésre kár-

hoztatott bennünket. A tenger, simaságánál fogva, óriáskéneső tömeghez vagy olvasztott ólomtükörhöz hasonlított. Csöppnyi szellő sem fodrozta felületét és a tüzelő nap visszaverődése rekkenő hőséget árasztott reánk. Hol lementünk, hol feljöttünk kabinunkból, anélkül, hogy csöppnyi friss levegőben részünk lett volna. E lángoló légkör közepette valósággal tüzet lélegzettünk be. Úgy látszott, mintha a hosszú, nagy hullámok a hajó terhét is alig bírják. A lötyögő, megmegránduló vitorlák szüntelen olyan zajjal csapódtak az árbocokhoz, mint a hogyan a madár törött szárnyával vergődik és nem tud fölemelkedni.

Végre mégis kerekedett egy kis szél. Sokkal gyöngébb, semhogy haladásunkat segítette volna, de legalább lélegzennünk lehetett s ez tűrhetővé tette állapotunkat. Az egy ideig tétlenségre ítélt matrózoknak hirtelen sok lett a dolguk. Állandóan változtatnunk kellett a vitorlák kötélzetét, hogy a legcsekélyebb légáramlatnak is hasznát vehessük.

Ezen eljárás következtében valamicskét mégis csak haladtunk, eljutottunk a monzun szelek öve alá. Itt elég erős szél járt és ugyancsak igénybe vette a hajó árbocait. Miután egy teljes napig és egy éjszakán át viharos idő volt, első kormányosom figyelmeztetett, hogy az előárbc lánc meglazult, minél fogva az árboc nagyon hátra hajlik. Nyílt tengeren nem lehet a hajókárokat kijavítani, azért hátulról vett széllal járatam a hajót, hogy ezáltal a nyomás hátulról érje az árbocokat és könnyítsek a terhükön. Ez az intézkedés azonban útirányunk némi változtatását is megkövetelte. Honoluluból elindulva egyenesen Tahitinek vettük az irányt. Megnéztem a térképet és azt láttam, hogy mostani megváltozott útirányunkkal Fanning szigetére érünk, a melytől jelenleg 500 mérföldnyire vagyunk. A „Sailing Directory“¹⁰ arról is értesített, hogy a szigetnek elég mély lagunája van jó kikötővel belső partján ott védett helyen horgonyt vethetünk.

Három nap múlva, december 9-én reggel megláttuk a szigetet, déltől egy negyed vonással délkelet felé eső irány-

ban. Nagyon lapos, szinte a tengerrel egy magasságban fekszik és közletről sem látszanék meg, ha nem borítanák hatalmas kókuszfák.

A mint a laguna bejáratához közeledtünk, bizarr és rendkívül leleményesen megszerkesztett vízi járművet láttunk közeledni. Nagyon keskeny volt, egy faúszatóval ellátva, mely egyszersmind az egyensúlyzót is pótolta. Hajlott árbocra erősített gyékény volt a vitorlája.

A jármű gyorsan közeledett és vontatókötelünkbe kapaszkodott. Leeresztettem a hágcsót, mire öt benszülött kíséretében két fehér ember jött a fedélzetre. Az egyik fehér ember GREG néven hajókalauznak mutatkozott be; az övé e sziget; erős testalkatú, vidám és csinos férfi volt. Kísérőjét — egy csenevész, gyöngye alakot, gondolatoktól telt homlokkal és sok csalódásról regélő szemekkel — építésznek mutatta be, a kit ő azért hozatott a szigetre, mert kényelmesebb házakat akar vele építtetni az eddigieknél, melyeket kivétel nélkül pandanusz meg kókuszlevelekből tákolnak össze a benszülöttek.

Meg kellett várnunk az apályt, azért beletelt egy óra, a míg a lagunába beérhettünk. Új ismerőseink elmondták élettörténetüket, megkínáltak kókuszdióval és megtanítottak, hogyan kell azt feltörni. Megetették velünk a húsát és megittatták a levét. A kókuszdió igazi kincse a Csendes-Óceán szigeteinek: az éhséget és a szomjúságot egyaránt csillapítja. Mikor félig érett, tejfölhöz hasonló, kellemes ízű és üdítő vizet tartalmaz. Eleinte nem kedveltem édeskés ízét, de gyorsan hozzászoktam. Később, mielőtt útamat folytattam volna, mindig első gondom volt, hogy bőven el legyek látva kókuszdióval. A kanak-matrózok is rendkívül kedvelik ezt a gyümölcsöt, hiánya elégedetlenséget okoz, sőt szökésre indítja őket.

Az angol lobogót, mely a kikötő szűk bejáratánál lengett, lebocsátották; ez volt a jel, hogy az út szabad. Rendkívül meglepődtem, mikor láttam, hogy GREG — ki

eddig olyan nyugodtan beszélgetett velem — hirtelen a kötelekre veti magát és majomügyességgel elkezd az árbocokra felkúszni. Ezen a vidéken az emberek mind valóságos négykezők; lábukat épp oly ügyesen használják, mint kezüket. GREG a lába hüvelykujja és többi ujjai közé fogott, — valósággal a lábával — megmarkolt egy kötelet, azután rákapaszkodva árbocról-árbocra ugrott, felmászott a vitorla

Bennszülöttek faluja Fanning-szigeten.

peremén, az állásköteleken himbálódzott. Szemünk alig győzte villámgyors mozdulatait követni.

Miután horgonyt vetettünk, majd GREG és az építész társaságában a hajón megreggeliztünk, csónakba ültünk, hogy a szigetet meglátogassuk. GREG legelőször a sógornőjéhez vezetett bennünket, egy bizonytalan korú, bennszülött nőhöz, a kin még sok jelét láttuk egykori szépségének. Kókuszfából épült, sűrű fonású, levelekkel fedett házban lakott. A padlót gyékények takarták. A helyiség — melyben ben-

nünket fogadott — csinos és tiszta volt, dacára az ott játszadozó három kis fiúnak. Azután együtt mentünk a faluba és a templomba; utóbbi nagyon hasonlított egy magyar tanyai iskolához. A bennszülöttek rendkívül vallásosak. Egy világért nem mulasztanak el a három dominikánus miséjén megjelenni. A megérkezésünket követő nap épen vasárnap volt. Elmentem a templomba és meghallgattam egy vén bennszülött hogyan olvasott fel a Szentírásból. A jelenlevők a legnagyobb áhítattal hallgatták. Utána ének volt és ennek folyamán meggyőződtem, hogy a jó hallás és szép hang gyakori e körökben. SHAKESPEARE azt mondta volna, hogy e bennszülötteknek határozottan sok a zenei érzékük.

Néhány napot töltöttünk Fanning szigeten, a legszebb természet ölében. Sokat jártam Olaszországban, Afrikában és Amerikában, de sehol sem láttam olyat, amelynek alapján eleve fogalmat alkothattam volna e csodaszép délszaki világításról. A nap sugarai áttörnek az erdők homályán és violaszín ködbe burkolják az ágak összevisszaságát. Villogó fény cikázik el a liánok kúsza tömege fölött, melyek a fák ágain vetik át selymes indáikat. Tündöklő sugarak siklanak át a pázsit üdezőld bársonyán. Aranyeső omlik a páfrányok csipkés bokrétájára s a kókusz-pálmák finom leveleire fekete árnyvonalak rajzolódnak. Az egyik bozótban — hová GREG bennünket elvezetett — boszorkányok tanyáztak, akikről azt tartották, hogy meg tudják jósolni a jövőt. Rettenetesen megrémültek fényképező-gépem láttára, melyet merészen nekik szegeztem.

Néhány puskalövessel megzavartam az erdő áhítatos csöndjét. Az erdei állatok legkevésbé sem vadak; nem ismerik a lőpor szagát. A helyett, hogy elfutnának, ha nekik szegezzük a fegyvert, a madarak — mint nálunk a sirályok — mind oda gyülekeznek a vadász köré. Ezrével keringtek fölöttem és annyira a közelembbe jöttek, hogy akár bottal is leüthettem volna őket. A bennszülöttek ekként bottal szoktak rájuk vadászni. Egy madarat a kezemmel fogtam

meg; a hajóra vittem, véresre harapta az ujjamat, annyira védekezett; demikor a „Tolna“ fedélzetén volt, nem akart többé elmenni. A madarak nagy része hallal táplálkozik és ennek kapcsán egy rendkívül sajátságos szokásukat figyeltem meg: a

Emberek boszorkányai szellemeket idéznek.

nagy madarak megfosztják prédájuktól a kicsinyeket. Ha valamelyik nagy madár meglátja, hogy a kicsiny a tengerből egy halat kiemel, menten ott terem és addig vagdalja csőrével a kis madár fejét, míg az elejti zsákmányát.

A madarak azonfelül az ollótlán vörös rák egy fajával is táplálkoznak, mely valami üres csigaházban húzódik meg és azzal együtt mászkál; ugyancsak kemény páncélja van tehát. De hasztalan minden védekezése. A madarak felkapják a csigaházast állatot, magasra fölviszik, onnét leejtik egy kőre, a melyen darabokra törik háza — mártirjává lesz a rablott vendéglátásnak.

Aki a Csendes-Óceán szigetein vadászni akar, annak le kell vetni a cipőjét és nadrágját, hogy átkelhessen a mocsarakon és patakokon, a melyek — pici, éles csigákkal tele — útját mindenfelé átszelik. A bennszülöttek mindig mezítláb járnak, végtére én is elsajátítottam e szokásukat. A föld annyira tele van tüskés korállal, hogy a cipő azonnal meghasad és elrongyolódik. Egyetlen séta folyamán többször kellene cipőt váltani. A mezítelen láb ellenben gyorsan megszokja a tüskés földön való járást és rövid idő múlva legkevésbé sem szenved a talaj egyenetlenségei folytán. Az enyém annyira érzéketlenné vált, hogy egy alkalommal véletlenül ráléptem egy kis darab taplóra — melyet a bennszülöttek gyufa helyett használnak és a földön állandóan égve tartanak — és csak a megperzselt hús szagától lettem erre figyelmes.

Meg aztán mindig van a közelben egy bennszülött, a ki kész bennünket hátán átvinni a vízen. S e szolgálat jutalma fejében beéri egy kis csomag dohánnyal.

Legcsodásabb természeti szépsége e szigetnek a lagúnája. Az ott használt csónakok egyikén hosszabb kirándulást tettem rajta és nyomban leírtam a látottakat. A víz oly tiszta és átlátszó, hogy tekintetünk elkalandozhat a tenger fenekét elborító csiga- és kagylóhéjak millióin. A tengeri élet legapróbb részlete tisztán áll előttünk. Az ezernyi minta, melyet a tél jégvirágok alakjában rajzol ablakunkra, a laguna mélységeiben mint a csillagkoráll finom ágazata fonódik fantasztikus erdővé. Tündökölve, ragyogva fut szerte a tömerek kicsi és nagy ágacska; igazi eleven és népes erdő ez.

Violaszín vagy tengerzöld *gorgonia* korálok úszkáltak közöttük átlátszóan és reszketve. Az ötágú kigyókarú tengeri csillogok lassan lóbálták hullámozó tapogatóikat a finomlyiku korálok gömbölyű tömegei és a csillagkorálok fehér ágai között; pettyes, sárga ángolnák rajai nagy fénylő algákat lóbáltak, melyek között túskebőrűek (tengeri sülyök) és holoturiák (tengeri uborkák) rejtőztek. A bíborvörös, narancssárga és topázbarna polypok — csíkosan és márványozottan — színpompás szőnyeget terítettek a lagunát szegélyező koráll-csoportok közé. — A vízen valami bizonytalan világosság derengett. Csodálatos módon, a melyhez hasonlót másutt nem észleltem, mintha a víz lett volna megvilágítva. Nem a kék ég tükröződik benne, hanem a tengerfenék ad neki színt és varázsolja szivárványszínűvé. Mindazok a növények, korálok és kagylók neki kölcsönzik tarkaságukat és a víz rózsaszín, halványkék, ezüstös és zöldes fényben csillan meg tőlük. A tengerfenék növényzete között tova sikló hal aranypikkelye a felületen egész áradatát okozza a csillogásnak. A gyöngykagylók is felküldik sugaraikat és a tengeri csillagok — valamelyik sziklához tapadva — mint megannyi gyémánt tündökölnek.

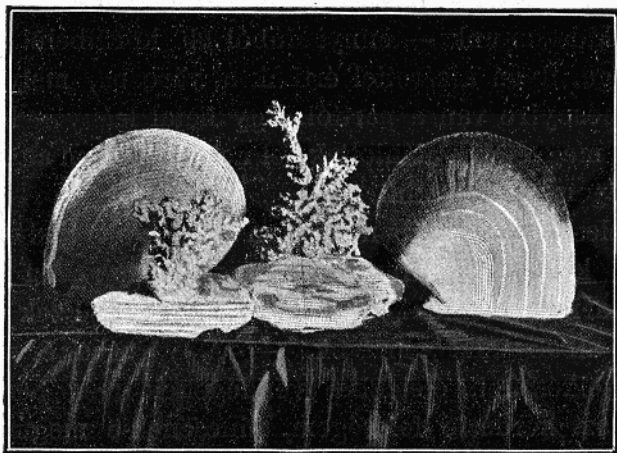
A bennszülöttek egész életüket a vízen töltik. Egyedüli foglalkozásuk a gyöngykagyló-halászat, melyre kicsi csónakjaikon indulnak. A halász egy ládaforma alkotmányt bocsát a vízre, melynek üvegből van a feneke; egyrészt, hogy ne zavarja őt munkájában a hajónyom, másrészt, hogy könnyebben megláthassa a gyöngykagyló-telepeket. A mint az üvegen keresztül meglát egy kagylót, a tengerbe veti magát és alábukik. Minden bűvárkészülék nélkül nagyon soká tud a víz alatt megmaradni, a nélkül, hogy ez a legkevésbé is feszélyezné.

Az elutazásunkat megelőző estén künn a szabad ég alatt nagy lakomát rendeztek a tiszteletünkre. A fűvön ülve étkeztünk, míg az asztalt levelekből és virágokból összehalmozott — veteményes ágyhoz hasonló — négyszög

jelezte. Matrózaim is meg voltak híva és Hawai-i dalok éneklésével mulattattak bennünket.

GREG, a sógornője és az összes bennszülöttek valóban meghatóan vettek bucsút tőlünk. Mindenki ajándékot hozott, ki-ki a maga módja szerint. GREG például kierőszakolta, hogy ajándékát, egy kis malacot, elfogadtuk. Ezt az állatot ott minden nagy háznál nagy gonddal tenyésztik.

December 14-én hajóm javítása be volt fejezve, felhúztuk a horgonyt és a nélkül, hogy hajókalauzra szükségünk lett volna — elhagytuk a kikötőt. Nemsokára azután

Gyöngykagylók.

a hatalmas kókusz-erdőket csak mint egy alaktalan tömeget láttuk a távolban elmosódni és Fanning sajátságos szigete — melyről egy óriás aquárium benyomását vittem magammal — eltűnt az est homályában.

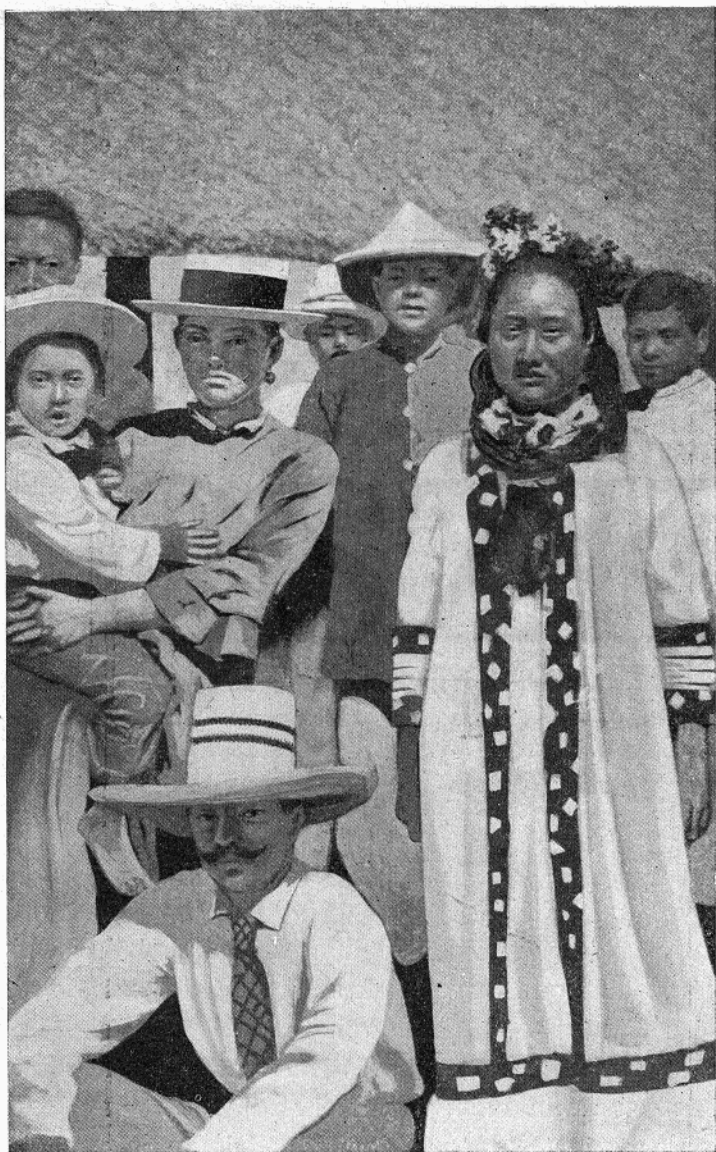
Öt napi tengeri út után — miközben sokszor változott az idő — december 19-én megérkeztünk Keirson vagy Rakahanga szigetre. Itt maga a király egyszersmind a hajókalauz is és az állami csónak nem csupán a képzelet szülötte. Volt szerencsénk Ő felségét fogadhatni, a mikor kicsiny csónakban nagyszámú kísérettel hajókra jött. A laguna bejárata nem elég mély, azért a kikötőn kívül kellett hor-

gonyt vetnünk. Aztán Ő Felségétől kísérve, a szárazföldre mentünk. A király — méltósága jeléül — magas, nagy szalmakalapot viselt, melynek lombkoszorúját, szalagcsokor helyett, egy ócska gyufaskatulya kapcsolta össze. Nadrág és vörös ing egészítette ki a díszruhát, a melyet a mi tiszteletünkre öltött.

Megérkezésünk nagy izgalmat keltett a sziget lakosságának körében; a parton nagy csoportok gyülekeztek. A gyermekek teljesen meztelenül, az asszonyok és férfiak nagyon hiányos öltözékben tolongtak nyomunkban; annyira, hogy alig tudtunk menni. Négyszáznál több ökölesapást kellett kiosztanunk — ennyi főből áll körülbelül a sziget lakossága. Ilyen kísérettel értünk a városba, mely valami száz lépésnyire van a parttól. Egy fiatal leány — kit szülei később megvételre ajánlottak fel nekem — nem akart többé a feleségemtől megválni.

Feleségem különben nagyon meg volt ijedve e vad kíséret közepette. Franciául megjegyezte: Azt hiszem, meg akarnak bennünket enni! — vagy: — Ezek a gyermekek alkalmasint leprások. — A városba érve, ottani módra elkészített ételekkel vendégeltek meg bennünket. Ekkor azt kérdezte feleségem, nincsenek-e megmérgezve. Attól félttem, hogy a bennszülöttek valamelyike meg találja érteni szavait. Könnyen megeshetik, hogy értik ezt a nyelvet, mert a szomszédos Tahiti sziget francia birtok.

Sétánkat a szigeten azzal kezdtük, hogy látogatást tettünk a királynál. Annak jeléül, hogy megosztja velünk a sziget fölött gyakorolt uralmát, Ő Felsége a trónjára ültetett bennünket. Ez a trón valami ágyforma, gyékényekkel letakart alkotmány, a trónterem pedig óriás fészer, melynek falai fatörzsekből és levelekből készültek. Megkínáltak bennünket kókuszdióval, amelyből — az ottani szokásokhoz mérten — ennünk kellett. Azután a bennszülött lelkésznél tettünk látogatást, aki hódolatteljes udvariasságában még a legyeket is elhessegette közelünkből. De még ez a túlzott figyelem,

Bennszülöttek csoportja.

Jobbra az a fiatal leány, a kit nekem eladni akartak. Én balra ülök.

valamint a derék pap jóképűsége sem nyugtatták meg feleségemet, aki — mikor az apróra törött kókuszdiót elének találák, azt kérdezte: — Nem mérge ez?

Így kellett végig járnunk minden házat. Mindenütt kókusztejet itattak velünk, kalapokat, kagylókat és gyékényeket ajándékoztak nekünk. A templomba is elmentünk, melyet fából és gyöngyházdíszszel építettek meg nagyon csinosan a bennszülöttek. A sziget négyszáz lakója minden-hová elkísért bennünket; annyian tódultak a házakba,

Protestáns templom Rakahangán.

a hányan csak befértek, a többiek künn álltak és benéztek az ajtón, ablakon. A gyerekek a lábaim közt lökdösődtek; az egész picinyek — kiket anyjuk cipelt a hátán — le nem vették a szemüket rólunk. Még az öregebb bennszülöttek közül is számosan most láttak először fehérbőrű embert, mert erre a szigetre idegen nem jön. Minden könyv, a mely róla megemlékszik, emberevőknek mondja lakosait. Ezt a tudományomat azonban óvakodtam a feleségemmel megosztani. Még azt is eltitkoltam előtte, hogy fel vagyok fegy-

verkezve és hogy legénységemnek meghagytam, a legelső pisztolylövésre üljön csónakba és fegyveresen siessen a segítségünkre. Ez az elővigyázat azonban fölöslegesnek bizonyult, mert a lehető legbarátságosabb bánásmódban volt részünk.

Mikor a hajóra visszatérni akartunk, a bennszülöttek hátukra kaptak és a csónakba vittek, melyet még segítettek is a hullámtorlódásból kivezetni. Mikor könnyíteni kellett a csónakon: kiugráltak belőle; mikor pedig nagyobb súlyra volt szükség: visszamásztak. Ebédre akartam meghívni a királyt, de csakhamar értesültem, hogy ez fölöslegessé vált. Ő Felsége — be sem várva meghívásomat — lement a konyhába, a már elkészített ételekre vetette magát és mindent elnyelt. S a legrosszabb az egészben az volt, hogy nem akart eltávozni. Mindenképen igyekeztem vele megértetni, hogy távozása immár kívánatos, de nem sikerült. A király nem akarta megérteni kívánságomat, valamint első minisztere sem. Ez a jó ember — miután néhány pohár likőr szokatlan élvezetét megízlelte — végigfeküdt a fedélzeten vagy a társalgó szőnyegén és azt követelte, hagyjuk őt békében az emésztés gyönyörének hódolni. Végre kanak¹¹ matrózaim egyike — a ki értette kissé a sziget dialektusát — azt mondta nekik, hogy a hajó szabályzatának értelmében tilos az éjszakát a hajón tölteniök. És társai segítségével akarva, nem akarva, szerencsésen a csónakba tuszkolta őket.

Másnap már korán reggel ismét megtisztelt látogatásával Ő Felsége. Egyszersmind meghívott magához:

— Ma mi akarjuk önt megvendégelni, — mondta.

Második kormányosom, JONSSON kíséretében vele mentem a szigetre; feleségemet nem csábította a kilátásba helyezett lakoma. Ismét a trónterembe vezettek, leültettek a gyékényekkel letakart ágyra és megkínáltak kókusztejjel; de ez alkalommal tetemesen megbővült az étlap. Csirkét, főtt kókuszdiót, a kenyérfa gyümölcsét — a mely nagyon hasonlít a burgonyához — és burokkót¹² tálaltak fel. Ujjaim-

mal szaggattam szét a csirkét és csöppet sem búsított a kés és villa hiánya, mert e szerszámok révén könnyen megkapható a lepra¹³. A lakoma hosszú volt. A mikor már azt hittem, hogy vége, kétségbeesésemre minden oldalról újabb és újabb fogásokat láttam felvonulni. A bennszülöttek mind körülöttem ültek és feszült figyelemmel nézték falatozásomat. A rakahangai udvariasság tiltja, hogy a házigazda együtt egyék vendégével. Ennélfogva csak én és második kormányosom ettünk.

Végre megadták a jelt, hogy felállhatunk az ebéd mellől. Megkönnyebbülve fellélegzettem — azt hittem, vége a megpróbáltatásnak. Csalódtam, mert egy másik házba vezettek, a hol ugyancsak csirkével, kókuszdióval és burokkóval megrakott asztal várt reánk. Csak annyi időnk volt, hogy meghallgattuk az ájtatos bennszülöttek asztali imáját, aztán ismét ennünk kellett. És ha ezzel legalább vége lett volna! De ismét egy más házba vezettek, a hol ugyanazon ételeket kellett végig ennünk. Így jártuk végig házról-házra az egész falut. Igazi kínszenvedés volt ez: méltó tárggyul szolgálhatott volna Dantenak a „Pokol“ ama részéhez, a melyben az inyencek bűnhődését ecseteli.

Déli egy óra felé magamon kívül, torkig jóllakottan, éppen egy szerencsés ötleten törtem a fejemet, mely megszabadítana e vademberek gyilkos barátságától — a mikor a feleségemet látom megérkezni nagy csapat asszony kíséretében. Elmaradását a lakománál azzal mentettem ki, hogy beteg; azért a szigetbeli hölgyarisztokrácia felkerekedett és elment őt meglátogatni. De mivel azt találták, hogy nem olyan beteg, a milyennek gondolták, rábirták, hogy jöjjön velük. Megérkezése újabb kulináris élvezetek kezdetét jelentette. El kellett vele mennem valamennyi házba, a melyet már végigjártam, még egyszer végigcsinálnom ugyanazon szertartásokat, végig ennem ugyanazokat a fogásokat.

Ezzel a bőséges napnak még nem volt vége. A lelkésznél is meg kellett jelennünk egy nagy ebéden. Itt két

asztalt terfettek: egy kicsit a mi, egy nagyot a legénységem számára, mert azt is meghívták.

Ima után a lelkész kanak nyelven beszédet intézett hozzám. Köszönő szavakkal válaszoltam, bár jobb kedvem lett volna megátkozni a gyomrunk ellen elkövetett irtózatoss merényleteket. Mit mondjak az étlapról? Megint mind ugyanazokból az ételekből állott, a melyek ma reggel óta állandóan hihetetlen egyöntetűséggel elvonultak előttem. Csirke, kókuszdió és burokkó. Rakahanga lakosai, ti nem is sejtitek, mennyi önuralmamba került, hogy megőrizzem előttetek a fehér ember kellemes emlékét!

Hirtelen vad zene szólalt meg és a fiatal leányok — levelekből bogozott övekbe öltöztetve, melyek hosszan omlottak csípőjükre — valami hastánc formát mutattak be, kar- és kézmozdulatok kíséretében. Felső testük mozdulatlan maradt, míg lábukat a leghetetlenebb módon forgatták, csávtarták, akár holmi gummibabák. Érzéki, bújatánc volt ez. Végre a bennszülött legények is beleelegyedtek; esztelen tombolással, démoni arcfintorgatás közben körül-táncolták a leányokat. S legutoljára a matrózaim énekeltek óriás sikert aratva. Ének és tánc közben a bennszülöttek élesen sikoltoztak, dühösen ágáltak; mintha veszekednének és hajba akarnának kapni. Pedig mindez előadás számba ment, a melyet a mi tiszteletünkre rendeztek.

Ezen ünnepély után, másnap, el akartam utazni. A hajóra visszatérve, látom, hogy matrózaim nem jöttek meg a rendes időben. Egyikük, KANOHA, tizenegy óra felé megjött, de a többi három: ALOPA, KIANOI és OLIVA nem került meg. KANOHA-t küldtem ki a keresésükre, de nem találta meg őket, illetve mikor visszajött, jelentette, hogy matrózaim megtelepedtek a szigeten és már meg is nőültek. Van már házuk, feleségük, sertéseik, sőt gyermekük is. Mind elbújtak a házuk belsejébe s nem akarnak megválni a szerencséjüktől. A pap és a király segítségét kértem: mindhiába. Első kormányosom segítségével hajómon vasra ver-

tem a királyt és megfenyítettem, hogy magammal hurcolom, ha nem állítja elő a szökevényeket. Ez sem használt. Vissza kellett adnom a szegény király szabadságát és egyetlen matrózzal elutaznom.

Később tudtam meg egy kapitánytól, a ki utánam járt a szigeten, hogy matrózaimat maga a király csalta el. Énekük által elragadtatva, mesés ígéretek tette, hogy őket országa számára meghódítsa. Ígérete zálogául nyomban házat, feleséget, sőt gyermekeket is adott nekik. Később azonban ráunt énekükre, mindent elvett tőlük s a szegény fickók — hajléktalanná és hontalanná válva — keservesen megbűnhődtek szökésükért. Könyörögtek az odavetődött hajóskapitánynak, vinné őket magával, de az megtagadta kérésüket.

Ne csodálkozzunk, hogy a rakahangai király ajándékainak sorában gyermekek is szerepelnek. A kanakokná rendkívül el van terjedve az örökbefogadás. Az anyák is kicserélik gyermekeiket és azok családról-családra szállnak. Magukért szeretik őket és vajmi kevésbé tartják számon a vérbeli kötelékeket.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Humphry vagy Manihiki sziget.

Ugyanazon nap délutánján, — a melyen Rakahangát elhagytuk, — délután öt óra felé megérkeztünk az alig huszonöt mérföldnyire fekvő Humphry vagy Manihiki szigetére. Magamnak kellett a vitorlákat megoldanom és — két kormányosom segítségével — a hajót jó útra terelni. Sőt időnként a konyhába is lementünk, hogy a szakácsot hívjuk segítségül.

A bennszülöttek lélekvesztőn jöttek elénk és angolul jelentették, hogy e sziget egy fehér ember tulajdona, a kitől — mielőtt horgonyt vetnénk — levélben kell erre az engedélyt kikérnünk. Ezt megtettem és a kanakok nyomban elvitték leveletem. Mialatt a válaszra vártunk, magas hullámok hányták-vetették hajónkat. Egy órába telt, míg a kanakok az engedélyt meghozták; de azt is mondták, hogy a sziget körül nincs horgonyhely, különben is ma még csónakkal is nehéz lesz kikötni, mert a parti turzáson ¹⁴ rendkívül nagy a hullámozás. Leeresztettem a kis csónakot; tudni akartam, mihez tartsam magamat; azonfelül a szigeten matrózok keresésére akartam indulni. Feleségem is velem akart jönni, de nem engedtem; csak THOMSON-t, második kormányosomat vittem magammal.

A csónak, — a melyben mi ketten is csak nehezen tartottuk magunkat, — villámgyorsan siklott tova, a míg valami

240 ölnyire nem értünk a sziget közelébe; itt hirtelen megállott. Óriás hullámok csapkodták dühösen a partot; égne vetették fehér tajtékjukat, s az mint egy habzó felhő hullott vissza a tengerre; azután tova siklott a tomboló hullámokon, mind magasabbra növekedve, míg végre hirtelen ezer fehér kévébe törve, szertefröccsent a sziklákon. A zaj fülsiketítő volt, mintha állandóan ágyúkat sütögettek volna el mellettünk. A hullámok — a sziklákon ezer csöppé törve — olyan sűrű vízporral töltötték meg a levegőt, hogy még a szigetet sem láttuk tőle. A tengerpart el volt árasztva ködgomolyokkal, amelyek hol felemelkedtek, hol meg leszálltak.

A kanakokra néztem; külsejük nem árult el félelmet. Egymás között tanakodva vizsgálták a hullámokat. Időnként kiszemeltek egyet, amelyre hatalmas evezőcsapással felkapaszkodni igyekeztek, hogy hátán átjuthassanak a turzáson. Jaj nekünk, ha a kanakok rosszúl számítanak! Közel egy óráig hasztalan lesték a kedvező alkalmat. Azt mondták, ilyen hullámzást még nem láttak. Szemünk előtt minden hullám nyomán óriás, fekete örvény tátongott, a melynek láttára ereinkben megfagyott a vér. Még THOMSON, a viharedzett, tapasztalt tengerész sem titkolhatta el e rettenetes látvány fölötti borzalmát.

— Ilyet még nem láttam, — mondta. — Azt hiszem, ma nem ériük meg a naplementét!

Homlokunkon hideg verejték gyöngyözött. A kanakok kiszemeltek egy hullámot. Ha ennek nincs meg a kellő ereje és magassága, veszve vagyunk! Legyen bár valaki még oly gyakorolt úszó, ebből a hullámzásból nem menekül meg senki!

A hullám felkapott minket rettenetes hátára. Vad és zúgó bömböléssel szédületes magasra felröpített, a tajtéknak és vízcsöppeknek akkora zuhatagát csapva a szemünkbe, hogy teljesen megsiketültünk tőle. Valjon el fog-e simúlni a homokos parton, vagy ketté hasad és elnyel bennünket? Lábam alatt, a csónak vékony deszkáin át éreztem a hullámok bugyogását,

Úgy kellett irányoznunk a csónokat, hogy a hullám — ha teljesíti is a hozzá fűzött reményeket — fele úton el ne hagyjon bennünket. A kanakok a legnagyobb erőfeszítéssel

Falu utcája Manihiki-szigeten.

eveztek, hogy a hullámmal egyidőben érjenek a parti turzás tulsó felére. Megragadtam a kormánylapátot és velük eveztem én is.

Kanakjaim egyszerre vad örömrivalgásban törtek ki és

Az emberevők között. I.

a csónakból kiugráltak a tengerbe. Szerencsésen átjutottunk a turzáson! Azután vállukra kapták a csónakot, a melyben én még benne ültem és teljes erővel futni kezdtek vele a hullámon keresztül. Nyakig jártak a vízben, olykor össze is csapott a fejük fölött, de ők csak annál jobban futottak, nehogy a következő hullám, — a mely elől szerencsésen megfutamodtunk — elkapjon és örvénybe temessen bennünket. Hallottuk, hogy tompa dübörgéssel jár a nyomunkban és fehér habja már-már reánk szakadt. De a milyen mérvekben a part-hoz közeledtünk, az ő ereje is megtört, — végre szerte foszlott a partot szegélyező, ezernyi szikla között.

THOMSON-nal együtt kiszálltunk a csónakból és a locsogó vízben a szárazföldre mentünk, hol az egybegyült lakosság hangos kiáltásokkal üdvözölt és szerencsét kívánt megérkezésünkhöz. Két fehér embert is láttunk a bronzbőrűek tömegében. Angolok voltak, egyikük a sziget tulajdonosa. Rendkívül örültek a látásunknak. Egyedül voltak ötszáz kanak között, már régóta nem hallottak a világ folyásáról és mohón hallgatták, mikor Európa és Amerika legujabb eseményeit nekik elmondtuk. Szigetbeli asszonyokat vettek feleségül és csinos házakban laktak, melyekben európai bútorokat és angol rézmetszeteket láttunk a sok kanak dísz- és házieszköz között. Egy szép laguna partján telepedtek meg, melynek mély vize sötétkék színeket játszott. Vitorlás csónakjaikon olykor regattákat rendeztek. A nagyobb hajóknak azonban a bejárat keskeny és sziklás volta lehetetlenné tette a bejövételt.

Egy csónakot kértem, hogy yachtomra visszatérhessek. Erre azt felelték, hogy kívánságomat nem teljesíthetik, mert a kanakok másodszor nem vetik kockára életüket mint azt jövet megtették.

— Aludjék nálunk! — mondták az angolok. — Holnapig talán lecsillapul a hullámlás és ön minden veszély nélkül visszatérhet a hajóra.

Én azonban megígértem feleségemnek, hogy visszajövök; a hajót sem akartam egy egész éjszakán át felügyelet

nélkül hagyni, annál kevésbbé, mert nem volt legénységem és második kormányosom is velem jött. Elhatároztam, hogy minden áron, akár úszva is, visszamegyek. De előbb nagy jutalmat ígértem annak, a ki csónakon átvisz.

Elsőnek a király fia jelentkezett; nem hiába csörgedezett ereiben királyi vér. Általában azt láttam, hogy e szigetek királyai és családtagjaik bátorság és műveltség tekintetében magasan fölötte állnak a többi népességnek.

Nemsokára még négy kanak is jelentkezett a vakmerő vállalkozáshoz. Amint lementünk a víz szélére, nyomunkban volt az egész falu népe. A királyfi bement a tengerbe és mikor derékig járt a vízben, misztikus mozdulatokkal igyekezett a hullámokat megfékezni. Az eredmény, sajnos, nem jelentkezett észlelhető formában. A korallzátonyokról visszavonuló hullámok a partra siető magas víztarajokba ütközve olyan mozgó vízfalat támasztottak, melyről örvénylő víztarajokban csörgedezett le a víz és melyben sötét üregek tátongtak.

THOMSON-nal a csónakba szálltam, melyet a király fia és társai vállukra kaptak, hogy kivigyék a hullámok torlódásából. Mind meztelenek voltak, THOMSON meg én is levetettük ruháinkat, nehogy úszás közben feszélyezzenek. Egyszerre csak érzem, hogy a csónak felrepül a levegőbe — vivői átdobták egy hullámon. Egy másik hullám közeledett, ép olyan ügyességgel és sikerrel megismételték ezt a fogást. De ez még mind semmi! A visszafolyó és bejövő magas hullámokból alkotta falhoz közeledtünk; a víz kezdett mély lenni. A kanakoknak már csak a fejük látszott; nem bírták a csónakot olyan ügyesen előre vinni mint eddig. Hol az egyik, hol a másik elvesztette az egyensúlyt és a hullámok nagy zajjal elsodorták őket; de mindegyik csakhamar előkerült és újult erővel ragadta meg a csónakot.

Szemközt voltunk az örvénnyel. Se nem láttam, se nem hallottam, mert az egymáshoz csapódó hullámok süketté, az áradat tajtékja vakká tettek. De megéreztem, hogy nem haladunk tovább többé. A kanakok mindig a hullámok fölé dobál-

ták a csónakot; most egészen künn volt fejük a vízből, sőt az csak a vállukig ért. Ekkor a király fia kijelentette, hogy a lagunából kijutni ma lehetetlen és hogy vissza kell fordulnunk.

— Ha nem magukról volna szó — mondta, — elmenénk még akkor is, ha biztosan tudnók, hogy bele fulladunk. De így nem lehet. Ne mondhassa senki a faluban, hogy két fehér embert megfullasztottunk.

Könyörögtem, tegyenek még néhány kísérletet — hasztalan. Sokkal közelebből látták a veszedelmet, semhogy ismét kihívni merészkedtek volna. Engedtem, hogy visszavigyenek a partra, de útközben már új tervet forraltam. Arra gondoltam, hogy a szélárnyékban igyekszem a szigetről átjutni a turzáson, a hajózható vízbe. Az angolok — kikkel eszmémet közöltem — száraz ruhát adtak és hajón átvittek a lagunán, hogy elkísérjenek a sziget tulsó oldalán fekvő faluba. Kíséretünkben egy nagy horpadt orrú angol-kanak metisz férfi volt, aki éppen abban a faluban lakott.

Este lett. Háromszögű vitorlánkat lágy esti szellő duzasztá. A tele hold rávetette fényét a langunára, melyet aranszínűvé varázsoltak a déli égbolt csillagképei. A hullámok tompa dübörgése tova siklott az erdő boltozata alatt, — melynek hosszában bárkánk elhaladt — s a templomi énekhez hasonló hangokba mélán és búsan vegyült a pandanusz fák lehullott száraz leveleinek zizegése. Nesztelen siklottunk tova, akár az álmok taván.

Két szikla között, egy nyíláson hirtelen megláttam a tengert. És rajta a „Tolna“ fehér testét, a mint ott a távolban föl s alá hánycódott a sötét hullámokon. A hold nem világította meg. Mögötte sötét fellegek tornyosultak és vészteljes szárnyaikkal elborítani látszottak a hajó-árbocát. Ez a látvány felrázott álmodozásomból és kinos nyugtalanság vett rajtam erőt. Azok a nagy fellegek — a szél által hajtva — veszedelmesen megújultak és megszélesedtek. A hirtelen elsötétült láthatáron eltűnt szemeim előtt a hajó. Sem THOMSON-nak a

tenger ködéhez szokott éles szeme, sem az én látcsővem nem tudták meglátni azon a helyen, ahol egy perccel azelőtt láttuk.

Végre a faluba értünk. Sűrű homály ereszkedett alá az éjtszakában. A bennszülöttek — nem tudom mi módon — értesültek visszatértünkéről és a tengerparton várakoztak reánk. Horpadt orrú, fehér kíséronk maga köré gyűjtötte az összes férfiakat és a következő felhívást intézte hozzájuk:

— Látjátok ezt a két fehér embert, akik minden áron vissza akarnak térni hajójukra? Nagyon bátrak. Megpróbálták a másik oldalon átkelni a turzás hullámzásán — nem sikerült. Most ide jöttek. Vannak-e itt bátor férfiak, akik velünk jönni készek?

El szavakra a bennszülöttek elkezdtek nagy élénkséggel egymás között tárgyalni. Néhány pillanat múlva négyen közülük kijelentették, hogy készek életüket a fehér emberek kedvéért megkockáztatni. Fajtájukbeli emberért nem tették volna meg; a fehéreknek ellenben az Óceán ezen részén rendkívül nagy a tekintélyük. Ennek bizonyítékául idézem a király fiának szavait:

— Egy fehér embert megfullasztani annyit jelent, mint közmegvetés tárgyává lenni.

A bennszülöttek felsőbb lényeknek tekintettek bennünket és néhány — csere fejében nekik adott — tárgyért naiv hittel kikiáltottak jóltevőjüknek.

— A fehér emberek gazdagok! — mondták — és jót tesznek velünk. Hajóikon szöveteket, konzerveket és dohányt hoznak!

Szegények, nem is sejtették, hogy azért az egy darab szövetért vagy egy-két doboz konzervért ők nekünk ezerszer becsesebb tárgyakat adtak. A tenger fenekére kell leszállniok, hogy felhozzák a kagylóba rejtett gyöngyszemet. Tudják, hogy a fehér emberek nagyon szeretik ezt és hogy — ha különösen szép és fehér — több csomag dohányt is kaphatnak érte.

Négy kísérőnkkel — az egész lakosságtól követve — a tengerpart felé indultunk. Kiszemelték a legjobb csónakot; kicsi volt, de erős szerkezetű.

Most kibujt a hold az öt eltakaró fellegek mögül és megvilágította a háborgó tengert. Az éjtszaka még komorabbnak tüntette föl azt. A hullámok tombolása még fülsiketítőbbnek, még erősebbnek hallatszott a természet e nagy csöndjének közepette. Maguk a vízhegyek még nagyobbaknak, a sziklazátonyok még fantasztikusabbnak, még groteszkebbnek látszottak. A tajték fehér csomói, amelyek a sötét víz örvényeiben kavarogtak, megannyi óriás tetemként tűntek föl. Beljebb a hullámok bombázták egymást, utóbb szétrobbantak, 15—20 méternyi kévékben a magasba szöktek és mint a karcástűz, szertefoszlottak.

Felséges látvány volt. De én nem voltam abban a hangulatban, hogy úgy élvezzem mint azt egy festő vagy költő élvezte volna, akinek módjában van a partról, teljes nyugalomban szemlélődni. Nem volt érkezésem, hogy lelkemet regényes hangulatokba ringassam, a kellő hidegvér fölött sem rendelkeztem.

Kísérőim soká készülődtek az indulásra. Tanulmányozták a hullámokat, meghatározták az útirányt és annak módját, miképen lehetne a kellő pillanatot megragadni. Ezzel azt értették, hogy mikor jön egy olyan hullám, a mely a többenél hosszabb és magasabb és — a helyett, hogy örvényt nyitva szertefoszlna — egy lágy mozdulattal elsimul. Rendes körülmények között minden harmadik hullám ilyen. A nagy viharok azonban megbontják ezt a szabályt és néha órákba telik, amíg ez a kedvező pillanat beáll.

Végre a kanakok engem és THOMSON-t beültettek a csónakba, azt vállukra kapták és levitték a vízmellék lejtőjén, a habos fürgeteg módjára szemünkbe csapódó tajtékcsomóktól elborított sziklazátonyok közé. Mikor már nyakig jártak a vízben, eleresztették a csónakot, ők maguk is bele

ugrottak és megragadták az evezőket. Itt nem járta az a szokás — mint a túlsó parton — hogy átugrották a kis hullámokat, mielőtt a nagy hullámszámba értek. A lapos part nem terjedt messzire és jobbra már sziklákon porzottak szét a hullámok.

A turzás előtt voltunk. Dacára a vízzuhatag siketítő dübörgésének, hallottuk a parton maradt bennszülöttek bátorító kiáltozását. Külön szót kellene megalkotnom, hogy kifejezhessem a rémületnek azt az érzetét, mely elfogott, mikor a hullám ellenállhatatlan hatalommal felröptett bennünket a tátongó örvények fölé. Kis ideig taraján himbálta a csónakot, mintha azon tanakodnék, mit csináljon vele. Torkunkat vasmarokkal fojtogatta a rettegés, ereinkben megállt a vér.

Néhány pillanatig tartott ez az állapot, nem tovább, mint a míg az emberi test a mélységbe alázuhan. Aztán éreztük, hogy a csónak alatt szabályos mozdulatokkal sülyedni kezd a hullám és hogy a csónak lassú hajlással átsiklik egy másik hullámra. Kanakjaim örömrivalgásba törtek ki, hogy a parton maradt barátaikat szerencsés átkelésünről értesítsék. Mert innét már nem láttak minket a visszagördülő hullámok falától.

Fáklyákat gyújtottunk, hogy ezzel yachtomnak jelt adjunk a közeledésre, mert bizony jó messzire volt tőlünk. A jelt megértették és a hajó nemsokára megindult a sötét éjtszakában arra felé, a merre a fáklyák fénye látszott.

Egy óra telt el, amíg a hajó bennünket elérte. Kanakjaim felkapaszkodtak a hajóra, sőt cókmókjukat is maguk után húzták a fedélzetre. Az éjtszaka lassanként kivilágosodott. A felhők eloszlottak s a csillagok tündökölve látszottak a kötélzeten himbálózni. Vitéz bajtársaimnak kis lakomát rendeztem, amelynek becsülettel helyt álltak. Utána hol itt, hol ott lefeküdtek a fedélzetre és nyomban el is aludtak.

Másnap reggel visszatértünk a szigetre, hogy azt meg-

tekintsük. A tenger időközben megnyugodott s így az átkelés nem járt nehézséggel.

A lakosság eléggé civilizált. Két falura oszlik, ezeket a laguna választja el egymástól és mindegyiknek meg van a maga iskolája, temploma. Az istentiszteleteket bennszülött lelkészek tartják, kiknek minden hívő évenként egy mexikói dollárt fizet.

Természetesen el kellett fogadnunk a király reggelire szóló meghívását. Az éjszakát pedig — mivel iszonyú záporosó kerekedett, — az angolok házában töltöttük.

Egyikük, — aki Új-Seelandból való volt, — megvallotta, hogy szeretne visszatérni hazájába. Ezen a szigeten ritkán nyílik erre alkalom, azért megkérdezte, nem venném-e fel őt, — mivel úgylis Tahitibe megyek — mint utast a „Tolná“-ra. Tahitiben már könnyen talál hajót, a mely őt Új-Seelandba elviszi. Késznek nyilatkoztam őt Papejtiig elvinni, — vitel-bér fejében — egy TUMATU király idejéből való csónakot ajánlott fel nekem.

Felesége és leánya is vele jöttek. Micsoda siralom támadt a szigeten, mikor az angolok távozásának híre ment! Minden ház visszhangzott a sirástól; a vad bögsbe és ordításba edények, házbútorok csörömpölése vegyült. A lakók a földön hemperegtek, leszakgatták ruhájokat és földhöz vágtak mindent, ami a kezök ügyébe került. Szerettem volna a házak egyikébe bemenni, hogy szemtanúja lehessen e különös jeleneteknek. De erről lebeszéltek azzal, hogy veszélyes dolog őket e hisztérikus kitörésekben megzavarni.

Különben az is, ami odakünn, a szemünk láttára történt, teljesen kielégíthette kíváncsiságunkat. Férfiak, asszonyok és gyermekek hosszú gyászmenetben lejöttek a partra és könnyük oly sűrűn omlott a korallhomokba, hogy az sárrá vált tőle. Annál a gondolatnál, hogy egyik társuk eltávozik körükből — és talán viszont nem látják soha többé az — asszonyok körmeikkel hasogatták testüket. Voltak,

akik már nem tudtak sirni, elkezdtek hát kacagni. Rémes kacaj volt ez, amelyet olykor vadállatias ordítás szakított meg. Mások a fákra vetették magukat és ezeknek kemény haját rágták.

Őszintén megvallva, utitársaim — akik ennyi bánatnak voltak okozói — bennem nem keltették fel ezt a nagy sajnálkozást, mikor hajómról eltávoztak. Kénytelen voltam végignézni, amint Szent Leokádiát hívták segítségül — szőnyegeim nagy kárára. Az asszony és leánya zsíros újjaikkal bepiskolták a kárpitokat, a kókuszdió-tejet rákenték a párnázott lócákra és minden a kezök ügyébe eső tárgyat arra használtak, hogy kókuszdiót törjenek vele. Megcselekedték ezt egy XV. Lajos korabeli ezüst kávé ibrikkel, egy papírvágó kés nyelével és egy finom halvágó lapátkával. Mindent tönkre tettek és bepiskoltak. Sok károm árán megtanultam azt az igazságot, hogy vadembernek a szigetjén a helye.

Evőeszközeimnek és edényeimnek ez a pusztítása teljes tizenhat napig tartott. Előbb nem érhettünk Tahitiba, bár négy nap alatt reméltem ezt az utat megtenni. Ennek oka az volt, hogy szembe kaptuk a szelet, mikor pedig ez elállt, tökéletes szélcsend akasztotta meg haladásunkat.

December 24-én indultunk el Manihikiből s így a tengeren töltöttük a karácsonyt és újév napját. Ez kissé elszomorított bennünket. Karácsonyra megöltük a GREG-től kapott sertést; időközben annyira megszéldült szegény, hogy a fedélzetén mindenütt a nyomunkban kocogott, kókuszdiót koldulva. Mert nagy ínyenc volt őkelme. Esős időben rőfögve a kabin ajtaja elé jött és bebocsáttatást kért. De MAC-ALLAN, a kormányos nem engedte a kormánykerék közelébe jönni.

— You belong for, Master! — mondta.

A szegény kis malac megértette és szomorúan a hajó elejére kocogott ismét. Valóban, fájdalmasan esett őt feláldoznom. A tengeren mindenállat — csirke, nyúl és kacs — annyira megszéldül, hogy minden alkalommal erős elhatározásba

kerül őket megölni. Ennek révén a tengeren járó ember szinte észrevétlen leküzdí érzékenységét: megszokja, hogy minden egyes étkezése áldozatot követel.

Újév napján én és a feleségem látszólag ajándékokat adtunk egymásnak. Kölcsönösen olyan tárgyakat cseréltünk ki, a melyeket már előbb ajándékba kaptunk és — a melyeket másnap reggel kölcsönösen visszavettünk. Annyira megszoktuk őket, hogy nélkülözhetetlenné váltak reánk nézve.

Mivel nem voltak matrózaim, minden éjtszakát a fedélzeten kellett töltenem. Angolomnak sem volt része valami túlkellemes utazásban. Munkába fogtam és egész nap a köteleket húzogatta.

Január 3-án estefelé megláttuk a lakatlan Bellinghausen szigetet. Hasztalan kísérlettük meg a partraszállást. Reggel óta óriás szél kíséretében nagy eső esett; azonfelül a tenger hullámozása is lehetetlenné tette a sziget megközelítését.

Másnap reggel szépre fordult az idő s így minden nehézség nélkül átkelhattunk a parti zátony hullámzajlásán. De most egy meglehetősen széles terület feküdt előttünk, amely el volt ugyan borítva vízzel, de ez nem volt elég mély arra, hogy egy csónak benne haladhasson. Feleségem és három angol utitársunk leszálltak; de most biztos helyre kellett vontatni a csónakot, nehogy a hullámok elsodorják. Nem maradt más hátra, mint odébb vinni; igen ám, csak hogy a csónak igen nehéz volt! A jövőmenő hullámok segítségünkre jöttek, a mennyiben olykor megemelték s így könnyítettek a súlyán. Minden hullám elmúltával letettük és minden hullám jöttével felvettük ismét a csónakot. Ily módon sikerült lassanként a partra csúsztatnunk. Akkorára már bőrig voltunk ázva.

Mindig a part mentén haladva, körüljártuk a szigetet. Az angolok jártak elől, mindegyikük felkapott egy-egy hosszú rudat s ezzel — fáról-fára járva — leütögették a madarakat, a melyek meg sem futamodtak előlünk, mert nem ismerték közelségünk veszélyét. Leverték az anyákat fészkeikből, mely-

ből kihullottak a tojások és a fiókmadarak; ezrivel ölték meg a szegény állatokat.

Megundorodva a gyilkolástól, elmaradtam a társaságtól s a sziget belsejébe mentem. Fegyveremmel vállamon, a vadászatnak kevésbbé könnyű fajtáját kerestem, de a madarak mindenütt épp oly szelidek voltak. A közelükbe mehettem és kezemmel foghattam meg őket. Többnyire tengeri madarak voltak: sűrályok, halászmadarak, darvak, tantalmadarak, bíbicek és más különös fajtájúak, melyeknek a nevét sem tudom. A különböző nagyságú, kék és vörös papagályoknak is sok válfaját láttam itt. Mindenikből egy eleven példányt vittem a hajóra, de a tengeren valamennyi elpusztult.

A vadászat eredményének egy részét — reggeli alakjában — még ott a szigeten megettük. Angolom felesége gyorsan elkészítette a vadpecsenyét. Nagy tüzet rakott s a madarakat, melyeket — néhány nagy toll kivételével — se meg nem koppasztott, se ki nem tisztított, — rúdjára felnyársalta. Aztán a tűz fölé akasztotta őket s néhány percmulva teljesen meg voltak sülvé.

Csónakunkat megtöltöttük száraz fával, melyet a konyháknak szántunk, a holt madarakat, a parton talált rákokat és teknősbékákat is bele raktuk és mindent a hajóra szállítottunk.

Szerencsétlenségemre e kirándulás folyamán azt a vigyázatlanságot követtem el, hogy levettem ruháimat, mert át akartam úszni a sok lagunán. Egész testemben olyan napszúrást kaptam, a mely rettenetes szenvedéssel járt. Több napon és éjszakán nem foglalkozhattam a hajó vezényletével.

HATODIK FEJEZET.

Tahiti.

Január 10-én, naplementekor, láttam meg Morea szigetét, — mint valami homályos ködöt a felhők között — a távoli alkonyodó égbolt tiszta foltjaiban. Másnap reggel Tahiti tűnt fel előttünk. Megcsapott bennünket a föld lehellete. Az új Kytère illata volt ez: narancs és ambra vegyesen. Megkerültük Morea déli oldalát és egész nap láttuk magunk előtt elvonulni Tahiti hegyeit. Körvonalaik élesen odarajzolódtak a napsugaraktól zöldes égboltra.

Éjtszaka lett, mire a Papéjti öblöt környező sziklák alá értünk; megvártuk a reggelt, mielőtt az öbölbe bementünk volna. A kikötő egészen az öböl mélyén van, és a város a part hosszában terül el.

Megérkezésünkkor szinte megdöbbenett az itt észlelhető, mélységes csönd. Fülünk megszokta a tenger tombolását, a hajó zakatolását, a vitorlák csapkodását fejük fölött s a hullámok hozzácsapódását a „Tolna“ falaihoz. A kristálytiszta, vékony levegő önkéntelen azt a meggyőződést sugallta, hogy nagy távolságból is meghallanánk minden hangot. A városban, az öt környező mezőkön és erdőkben néma, végtelen csend honolt. Nem hallatszott más ama tompa zúgásnál, a mellyel a hullámok a sziklához csapódtak. Annyira meglepődtem ezen, hogy halkan beszéltem, mintha templomban volnék.

Bejártuk az utcákat és olyan benyomás maradt bennünk. Mintha Csipkerózsza elvarázsolt birodalmát járnók. A küszöbön kuporgó lakosok olyan mozdulatlanul néztek, mintha varázsló bűvszava kötné őket helyükhöz. A leander- és mimózábokrok mögé rejtett házakban teljes, néma csönd. A kókuszfák lombját egyetlen szellő sem lebbentette meg. A bódékban látható kereskedők mintha fából lettek volna kifaragva. Vaniliával befuttatott verandán egy sárga blúzos hölgyet láttunk cigarettázni; mezítelen lábát kinyújtotta a levegőbe és mozdulatlanul feküdt egy öblös karszékekben. Egy kínai kereskedő az irodájában szundikált; feje hátra csuklott, hajfonata lecsüngött; kis, kövér kezeit hasán keresztbe rakta.

Többször föl s alá jártunk egy buaró¹⁵-fákkal beültetett hosszú utcán anélkül, hogy a reánk tekintő szemek fordulását kívül egyéb mozgást láttunk volna. Végre egy alak lerázta dermedtségét és kilépett a ház ajtaján. Egy félvérű ifjú, kinek sötét szeme már elébb is figyelemmel kísért bennünket, hozzám jött és angolul megszólított:

— Keresnek valakit? — kérdezte. — Szolgálhatok felvilágosítással?

— Nem keresünk senkit, csak sétálunk! — válaszoltam. — Amott épp most láttam meg az amerikai lobogót, azt hiszem, ott van a konzulátus. Azonnal oda megyek.

— BRANDER vagyok, Tahiti királyi családjának tagja, — mutatkozott be az ifjú. — Bocsánat, hogy alkalmatlankodom, de barátaim egyikétől levelet kaptam, amelyben melegen ajánlja önöket mindnyájunk jóindulatába. Nagyon örülnék, ha valamiben szolgálatjára lehetnék.

Megköszöntük BRANDER szivességét és a konzulhoz mentünk. Ismételten elhaladtunk már háza előtt s e közben észrevettem, hogy — a verandáján ülve — lopva szüntelen a tekintetével követ. Látszott rajta, mennyire csodálkozik, hogy meg nem állapodunk vászonernyős erkélye alatt. Mikor látta, hogy feléje közeledünk, arca kiderült és ráncos

ajkára kiült a megelégedés mosolya. Ezt a kis embert tíz perc óta a mellőztetés kinszenvedése gyötörte. Látogatásunk valóságos megváltás volt reá nézve.

Áadtam neki egy magammal hozott ajánló levelet. Felbontotta és még mielőtt elolvasta volna, csupán az aláírás láttára, így kiáltott fel: — Ez legjobb barátaim egyike!

El volt ragadtatva. Mindjárt az őseiről kezdett beszélni, mert betéve tudta a családfáját. Melegen ajánlotta, ismerkedjünk meg a volt uralkodóházzal, melynek feje, POMARÉ, — nyugdíj feltétele alatt — lemondott trónjáról a franciák javára.

— Ezek a legkellemesebb emberek itt a szigeten, — mondta. — Alig látszik meg rajtuk, hogy félvérű bennszülöttek. A francia hatóságokkal nem ismertetem meg önöket, a személyzet közönséges, erkölcsük laza. Teljesen elsajátították a bennszülöttek életmódját.

Másnap délután, három óra felé, a konzul elkísért bennünket POMARÉ özvegyéhez, MARA királynőhöz. Körülbelül negyvenöt esztendősnő volt, jól megtermett alakkal és szabályos vonásokkal; nagyon előkelőnek találtuk. Tiszteletünkre a „tiaré“-t viselte, mely dísz Tahiti asszonyai csak nagyon ünnepélyes alkalmakkor szokták feltűzni. Művirág ez, melyet a korpafűhöz hasonló, apró levelekből fűznek egy spanyolnád szárára. Többnyire khinai művészek készítik és — mint polineziai különlegesség — nélkülözhetetlen alkotórésze minden osztálybeli nő ruhatárának. A tiarét két oldalt a fülükre akasztják, mint ahogy nálunk a gyermekek cseresznyéből készítenek maguknak fülönfüggőket. Nagy szerepet játszik Papéjti nővilágában. A szép maorik szemében ugyanolyan jelentősége van, mint Andaluziában a legyező, Velencében az álarc, a fekete bársony köpeny a franciáknál és mint a zsebkendő nagyanyáink idejében. Rendkívül nagy a jelentősége és fontos dolgoknak lehet a szószólója. Ha egy asszony a tiaráját oda adja egy férfinak, ez azt jelenti, hogy: bátran!

A királynő kecsesen meghajolt előttünk és szívesen megkínált, hogy ülünk le. Bemutatta nála tizenöt esztendővel fiatalabb nővérét, SALOMON MANIHINIHI-t, aki vele lakott. Sajátságos, kissé vad keccsel megáldott nő volt ez; archőre rézszerű, egymáshoz közel fekvő, ragyogó szemének tekintete vidám és merész; ajka piros, mint a hibiszkusz virága. Egész külsejében családjánál sokkal inkább vallotta eredetét; dús hajából pedig a kókuszolaj fanyar és kellemetlen illata áradt. Tahiti asszonyai nemcsak a hajukat, de olykor egész testüket ezzel szokták bekenni. Hallottam — és készséggel elhittem — hogy a szép hercegnő sok galibát okozott a tengerésztisztek és a gyarmatbeli hivatalnokok között.

A királyné és MANIHINIHI művelt hölgyek voltak; jól beszéltek angolul és franciául. Teával, narancssal és gyömbéres süteménnyel kínáltak bennünket; a szigetbeli erkölcsökről úgy beszéltek, ítélkeztek, mintha idegenek lettek volna. Ez kissé megszorított. Az öreg POMARÉ királyné jobban ragaszkodott hazája hagyományaihoz.

Nemsokára nagyon bizalmasak voltunk a királyi családdal, amelyhez még MATÜOVERA herceg — RÉATEA király fia — a tuamotui szigetekről — és a három BRANDER — Morea királynőjének fiai — tartoztak. Az utóbbiak nagyon kedves fiúk voltak, mind a hárman bennszülött nőket vettek feleségül — de polyneziai módra. Ez a régi római joghoz hasonlóan megszenteli az olyan frigyet is, amely a jogszerű házasságoknak alatta áll. E házasságokat Tahiti szigeten a — kissé bizarr — törvénytelen jelzővel illetik.

A Tahitin töltött egy hónap alatt valósággal elvállhatatlanok voltunk a királyi családtól. A hercegnők megtanították feleségemet a bennszülöttek kézimunkájára; ők ugyanis kalapokat, gyékényeket és koszorúkat fonnak finom fehér szalmából. Vacsorákat, künn a szabadban uzsonnákat, piknikeket, a közeli híres hegységekbe kirándulásokat rendeztek.

Egy alkalommal kocsin akartuk megkerülni a szigetet, amely utazás több napot vett volna igénybe. De tervünket csak félig tudtuk megvalósítani; félkört csinálva, visszatértünk azon az úton, amelyen elindultunk. Társaságunkban voltak RÉATEA királynője, a kedves MANIHINIHI és BRANDER JAKUES.

A sziget belseje hegyes és vulkánikus természetű. Óriás őserdő terül el a tátongó hegyszakadékok mentén és a tűzszeresen évszázados fák, valamint a sűrűn egymásba fonódó kúszó-növények felérnek egészen a hasadékos csúcsokig, ahol kialudt vulkánok tölcserén szakadoznak szerte a felhők. Útunk ellenben a part mentén elterülő síkságon kanyargott tova. A bengáli rózsák és mimózák cserjései között haladtunk el. Olykor a tengert is megláttuk és a víz szélének fehér körvonalait. Megérkeztünk a kis mezővárosok kókuszfák alatt rejtőzködő, hosszas házacskáihoz és kocsink kerekei alatt megroppantak az utat elborító száraz palmaágak. A lapos partokon a meztelen gyermekek egész hada hancúrozott. Fiatal leányok koszorúkat ajánlottak fel nekünk és a távolból a nádsíp egyhangú, éles zenéje hallatszott. Később kávé-, rizs- és cukornád-ültetvények következtek, majd narancserdők, vanília-telepek és gyapotültetvények.

Másutt a pálmaerdők pompás növényzete bontakozott ki; a sziklák oldalába kapaszkodó, magas páfrányok szőke ködben fürödtek; a pálmák csipkés levelei megmozdultak a könnyű szélben és árnyékuk kecsesen elsiklott a gyepszőnyeg fölött. Némely helyen egész halomban nyíltak a virágok. Indáikkal egymásba fonódtak, egymást elfojtották, felkúsztak a fák törzsére, bele vegyültek sötét lombjukba; egynémelyikök felkúszott egészen a koronáig s ott merészen himbálódzott a levegőben.

Szemünk elkáprázott, torkunkat fojtogatta valami. Úgy éreztük, mintha az egykori római király vendégeihez hasonlóan rózsalevelek agyonnyomnának. A növényvilág győzedelmes versenytársként elfogja előlünk a levegőt és tüdönk-

nek nem jut táplálék. Tahitiben a létért való küzdelem csakis a virágok körében létezik.

Este érkezünk meg Papara faluba, hol a királynő apjának, SALOMON-nak birtoka van. Ez közvetlen a tenger mellett fekszik; szomszédságában romok jelzik ama házak helyét, a melyeket a hullámok elsöpörtek. SALOMON mindig ott építi föl ismét lakóházát, mert nem tud lemondani a gyönyörű kilátásról, mely e helyről a szem elé tárul. Egyik oldalon a szivárványszínben tündöklő hullámok, melyek szerteporlanak a sziklák éles tarajain és fehér tajtékjukkal elborítják a veranda lépcsőit. A másik oldalon a virágokkal elborított hegyek, melyeknek növényzetébe különböző mélységben hatolnak be a napsugarak és azért különbözőképpen világítják is meg őket.

Tahiti a földkerekség legszebb helye és SALOMON háza Tahiti legcsodásabb pontján emelkedik.

A királynő atyja is félvér ivadék; jóval fölötte jár már a hatvannak. Erős testalkatú, a minek különben így kell lennie, mert ebben az országban csak erőteljes alaku, széles vállu uralkodókat választanak.

Egy rosszul világított terembe vezetett bennünket, melynek falában sok, sok pici ajtót láttunk; mindegyiken szám volt és csipkés, színes függöny. Nemsokára egymásután kinyíltak ezek az ajtók és tizenöt asszony lépett ki rajtuk. Mosolyogva közeledtek felénk, megszorították kezünket és egymásután — miként jöttek — ismét távoztak.

Mikor a bemutatkozások véget értek, egy — a háttérben levő ajtón keresztül — a szobánkba vezettek. Alig hogy lemostuk és lekeféltük magunkról az út porát, már is jelentették, hogy az ebéd tálalva van. Ez kellemes hír volt az egész napot kocsin ült utasok fülének.

Az asztal — virágokkal elborítva — a verandán volt megterítve. Közepén óriás és ritka szépségű ananász díszlett. Megfigyeltem, hogy a nagy terem kis ajtóin át megjelent és nekünk bemutatott hölgyek közül csak kevesen vettek részt

az ebéden, dacára annak, hogy a vendégek száma nagy volt. Az okát nem tudom.

Jázminkoszorúval fejükön bennszülött cselédek nagyon ügyesen szolgáltak fel. Az ételek félig francia, félig Tahiti-i módra voltak elkészítve. Ettünk csirkét hidegen és melegen, gyümölcs-pástétomot, roston sült halat és tejben főtt őzdereket, piskóta-turbánt és gyömbéres, borsos khinai cukor-süteményeket. Az ebéd közepe felé, az első pohár pezsgő után a cselédek minden vendég fejére egy friss virágkoszorút tettek. Ugyanekkor a verandának a kert félöli részén — sűrű lombok mögül, melyeket eddig meg nem világítottak — erős és lágy zene csendült meg, az orgona hangjához hasonló. Nemsokára világos lett ama lombok tájékán és megláttuk a zenészeket, a mint — férfiak és nők vegyesen — keresztbe vetett lábakkal guggoltak a földön. Lehetek valami kétszázan. Az asszonyok, a kik feltűnő csinosak voltak, az előtérben helyezkedtek el és énekeltek; a férfiak minden hangszer nélkül csakis az ajkuk mozgásával, a kíséretet szolgáltatták. A ki nem látta és hallotta, el sem hiszi, hogy az emberi hang teljesen pótolni és kifejezni tudja a vonós- és fúvóhangszerek minden hangját. Ez roppant fárasztó lehetett az énekesekre nézve, bár — akármeddig tartott is a hangverseny — nem adták a fáradásznak legcsekélyebb jelét sem. Tahiti uralkodói nagy kedvelői a *himéné*-nek, olykor egész éjszakán át daloltatják maguknak és kedves hangjainál alszanak el. Az énekeseknek pedig nincs több pihenésre szükségük ama öt percnyi szünetnél, a melyet az egyes számok között tartanak, hogy cigarettájukat elszívhassák.

Tahiti mindkét nembeli lakossága dohányzik. Cigarettát dohánylevélből sodornak maguknak, a melyet előbb egy gyúfa lángjánál megszárogattak. Fölibe még egy pandanuszlevelet csavarnak és ebből meglehetősen kellemes szívás esik. Én is csakhamar megszoktam a dohányzásnak ezt a nemét. A bennszülöttek hármat szippantanak e cigarettából, aztán tovább adják a szomszédjuknak, és így tovább.

Éjjel felé vége szakadt az ünnepélynek és mi aludni mentünk. A szobánkban erősen illatozott a kókuszszír, de a nyitott ablakokon — az őket környező kúszónövények függőnyén át behatolt a friss, sós levegő. A tenger mély, méltóságteljes bűgásától elringatva, csakhamar elaludtam és azt álmodtam, hogy Tahiti hatalmas uralkodója vagyok, a kinek — mialatt ő alszik — az alattvalók ezrei a himénét éneklik.

Másnap reggel folytattuk útunkat; a mely most a hegyek és a tenger között vezetett el; az út a sziget közepén levő hegytömeghez közeledett.

A bazalt sziklák fekete és szakadozott falait a kúszónövényeknek, mohoknak és sziklai növényzetnek kúsza tömege borította. A szakadékok fölé szédítően magas fák hajoltak. Egy sebes hegyi patak apró zuhatagok alakjában futott le a sziklák lépcsőzetén vagy egyenes sugárban zuhant alá egy hegyszakadék mélységébe, hol vad tombolással rohant tova.

Kísérőink elmondták Tahiti mithológiáját. Ezt a gyönyörű szigetet, — mely fölé oly mosolygós ég borul — az emberi képzelet nem tudta a görög istenségekhez hasonló kecses és bájos alakokkal benépesíteni. E kavargó hullámokból Vénusznak kellett volna kiszállnia, és a szökőkútak medencéi mellett állva önkéntelen Diana megjelenését várjuk. A partvidék halászhajói a tritonokhoz hasonlóan sipolnak kagylósípjaiokon és az ember szeme szinte keresi a víz partján a gyöngyháztestű sziréneket, a mint zöld hajukat szárogatják. Tahiti poézisének szülöttei távolról sem ilyen kedvesek, nem is olyan harmonikusak mint a Bretagne vagy Magyarország mesebeli lényei. Ott is regélnek boszorkányokról, a kik gonosz varázslatra képesek, kísértetekről és vámpirokról, a melyek kiszívják a gyermekek és fiatal leányok vérének. Az elhagyatott sziklák között éjszakánkint gonosz szellemek tartják gyűléseiket és véres játékaikat. Szép asszony alakjába öltözött dámon prédául aranyhálóban fogja meg a szavára hajló vigyázatlanokat. Olyiknak sikerül megmenekülnie, de örök életére hülye és nyomorék marad. Egy másfajta ördögnek

kék az arca, foga mint a cápáé; ennek *tupopausz* a rémes neve, a falvak körül csatangol vagy albatrosz szárnyakon röpköd éjszakánkint és rettenetesen üvölt.

Nappal nagyon bátrak a polinéziaiak, nem félnek semmitől, mihelyt azonban leszáll az est, sajátságos rettegés vesz rajtuk erőt. Azt hiszem, a nappal vakító, sugárzó fénye és a hirtelen, minden alkonybeli átmenet nélkül beálló, vak sötétség eredménye ez. Ez a homály sokkal szomorúbb a nap-sugaras vidékeken, mint a mi ködös, felhős tájainkon. Dacára illatjának, enyhe szellőjének, a hold bizonytalan fényének, mely az opálszínű tengeren elsiklik, dacára a *Déli Kereszt* csillagképének, a mely ott ragyog a nagy és ködös dél égboltozaton, valami kínos nyugtalanságot és szomorúságot lehell a lelkünkbe.

Papéjtin lakó barátaim — dacára a fitogtatott skepszisnek — sem mentek hazájuk babonáitól. A mint a hegyek felől leszáll a homály a pandanusz magas koronáira, — melyek oly gyászosan zúgnak a szellő legkisebb fuvallatára — ők maguk sincsenek tisztában vele, vajon a *tupopausz* nem létezik-e?

Ha Tahitin valaki megőrül, ezt annak tulajdonítják, hogy az illető egy gonosz szellemmel találkozott. Mivel pedig az elmezavar esetei nem ritkák, a gonosz szellemeknek sűrűn kell az emberek társaságában megjelenniök. Igaz, hogy a tengerész-orvosok e gyakori elmebajokat a tahitiak nagymérvű gyümölcsfogyasztásának és a nyers halak oktalan élvezésének tulajdonítják. Hozzájárul a baj előidézéséhez az is, hogy csaknem meztelenül járva, kiteszik magukat a nap forró sugarainak.

Néhány órai kocsizás után megérkeztünk arra a földszorosra, a mely a nagy és kis félszigetet egymással összeköti és e kettőből Tahiti szigetét megalkotja. A természet itt összehalmozta legváltozatosabb képeit, ellentétekben rejlő összes hatását és varázsának minden káprázatát. Folyóvíz lerakta bőségesen termő talaj, barna sziklák, melyeket földalatti

tüzek szórtak szét és repesztettek meg. A rétek füve olyan zöld és üde, mint egy angol park pázsítja. Barlangok, amelyeknek mély üregei csak félig látszanak az őket elfüggönyöző kúszó-növények mögül. A pálmák hatalmas oszlopsorai. A víz-esések, melyekre szivárványszíneket varázsolnak a napsugarak. A vén hajlott fák a tenger mentén. Egy tajtékkal rojtozott és pici, tündöklő hegyfokoktól szegélyezett tenger-öböl. Gyöngyháztól és halpikkelyektől megcsillanó lapos tengerpartok. A sziklák hasadékaiban sötét árnyfoltok, fönn a biborban fürdő csúcsokon hullámzó fényesség — ezek Tahiti mesés szépségei.

De ne beszéljünk erről többet. Kocsink zajtalanul robbogott tova az illatos növények sátra alatt. Nem hallatszott más nesz a lódobogásnál, melyet félig elnyelt az utat elborító, vastag mohaszőnyeg. Megértettem a tahitiak szemében tükröződő ábrándokat. Magam is úgy éreztem, hogy valami imádásszerű zsibbadás fogja el egész lényemet. Megízleltem a növények életének minden érzékiségtől ment gyönyörét. Lelkem elmerült a dolgok lényegébe és szerettem volna lord BYRON-nal felkiáltani:

— Ez a hegy mintha érzelmeim egyike volna!

Végre megálltunk a tenger partján, a sziget másik lejtőjén. Ezt az oldalt a tahitiak atlantinak nevezik. Pandanusz-leveleket teregettek a före, abroszformában, mi pedig köréje telepedtünk a kókuszlevelekre. Forrás keresésére indultunk és csakhamar találtunk is egyet, a melynek vize sziklákon csörgedezett alá. A bennszülött szolga mint egy macska felkúszott a fákra és kokuszdiót szedett. Később gödröt ásott, ebben tüzet rakott és kövekkel úgy körül rakosgatta, hogy valóságos tűzhely lett belőle. A köveket kókuszlevelekkel letakarta, ezekre pedig egy egész kis malacot tett. Ezt ismét beborította kókuszlevelekkel, ezekre pedig „fei“, valami nagy fajta banána és a kenyérfa gyümölcseit rakta. Ezeket is letakarta kókuszlevelekkel, föléjük pedig földet hantolt. Háromnegyed óra múlva kész volt a reggeli,

a malac is ropogásra megsült. Osztrigát szedtek, halat fogtak s az utóbbit néhány csöpp citrommal nyersen ettük meg. Kis tengeri rákokat és százlábúakat is tálaltak fel, de az utóbbiakhoz nem nyultam, bár társaim felséges eledelként dicsőítették.

Végre kinyújtóztunk a friss, selyempuha gyepen, hogy e mélységes csend közepette délutáni álmunkat aludjuk. Ezt nem törte meg más nesz a parton elhaló hullám bánatos locsogásánál és a kavicsokon tovasiető forrás halk csobogásánál. Tahiti erdői némák, nem hangzik bennök madárdal. A bársonyosan fekete vagy lehullott, sárga levelekhez hasonló lepkék, a reszkető libellák mintha egyedüli élő lényei volnának az erdőnek. A madarak elbújnak a lombok közé és hallgatnak.

Ideje volt felocsudnunk kábult merengésünkből. A lovakat, — melyek eddig szabadjára legelészték a friss fűvön — befogták; összeszedték a csomagokat, konyhaszereket, poharakat és üvegeket. Mindenki elfoglalta helyét a kocsiban és elindultunk — ugyanazon úton, a melyen jöttünk — vissza Papara felé, hol még egy éjszakán át SALOMON vendégei voltunk. Másnap reggel, zuhogó esőben, a városba mentünk.

Papéjtiben kevésbbé élénk élet folyik, mint Honolulu-ban. Itt álmodnak és ábrándoznak, a helyett, hogy mulatnának. — Ha az ember boldog volna, nem lenne szüksége szórakozásra! — mondta egykor egy bölc. A pusztá létezés — a mely nálunk a legtöbb esetben ízetlen — itt olyan élvezet, hogy ezen kívül mást nem is keresnek. A tengerparton ögyelegni, ezt már elegendő szellemi foglalkozásnak tekinti a Tahiti-i. A tiszta és enyhe ég, a primitív vitorláktól tarkított tündöklő tenger finoman rajzolt hegyfokai, — melyeket könnyed árnyékok koronáznak, — mindez szüntelen Görögország felé terelte gondolataimat. Azt hiszem, így élhetek az emberek, a hullámok harmonikus rithmusához hasonlóan, Attika és Argolisz városaiban.

A „Tíz szónok élete“ című műben a megbotránkozás hangján írják Hiperidesz-ről, hogy: minden nap elment a

vásárba sétálni. A szerző szemében ez azt jelenti, hogy Hiperidesz nagy ínyenc volt. Én ellenben azt képelem, hogy az athéni vásár hasonló lehetett a Tahitiéhoz és hogy Hiperidesz nem csupán az ebédre választandó jó falatok kedvéért járt volt. Bizonyára épp oly mérvben érdekelte a vidámságnak az a mozgalmas képe, mint a kulináris élvezé-

Egy moreai ebéd vendégei.
Manihinihi és a felesége egymás kezét fogják.

tek. A vásárosok beszédjét, a különböző emberfajokat és típusokat, az öltözékek sokféleséget épp oly érdekes megfigyelni, mint egy-egy lazacot vagy fűrjekkel tele tűzdelt nyársat.

Papéjtiben virágoktól és rikító öltönyöktől színes tömeg sűrög-forog a narancsok és színes növények sokasága között. Mindenféle színű, gyöngyház-fényű és aranypikkelyű

halakat raknak ki a banána szeliden zöld leveleire. Ismeretlen gyümölcsök egész piramisai tornyosulnak egy mangófa árnyékában, amely aranyalmáit lefüggeszti rájuk. A virágárúsok a hibiszkusz-sövények mentén helyezkedtek el. Papéjti vásárjain nem hivatásos kereskedők árúsítanak; minden bennszülött részt vehet benne. Mindenki elhozza azt, a mije van és ez adja meg az egésznek azt a megkapó festőiességét. Az egyik ember hosszú bambusznád két végén himbálja a vásárba hozott élelmiszereket, a másik tojást, tengeri rákot és kicsiny halakat visz levélkosarában.

Néhány nappal elutazásunk előtt a királynő azt a kívánságát nyilvánította, hogy szeretne bennünket Morea szigetén — ahol neki egy villája van — megvendégelni. MANIHINIHI hercegnő, a BRANDER család és DODDY — az amerikai konzul — kíséretében a „Tolna“ fedélzetére jött. Szerencsétlenségre az idő nem kedvezett és átkelésünk sok nehézséggel járt. Egy teljes napig tartott utunk, melyet jó széllel legfeljebb két óra alatt kellett volna megtennünk. A hercegnők és kíséretök tengeri betegséget kaptak. Láttam elhalványulni barna arc-bőrüket, fekete, göndör fürtjeik szomorúan szerte omlottak. Most már nem volt koszorú-díszük.

Este felé végre kikötöttünk Moreában és a betegek iziben meggyógyultak.

Az Afaresitu öböl szűk, magas hegyfalak közé szorúl, hossza ellenben valami négy mértföld. Vize nagyon mély, még a sűrű kókuszpálma-erdők borította partok közelében is. Csaknem egészen az öböl végén vetettünk horgonyt.

A királynő által rendezett ebédre több francia gyarmatbeli hivatalnok is meg volt híva, a kik a kormány kiküldetésében a sziget jövedelmi forrását tanulmányozták. A csemegénél voltunk, a mikor ismét felhangzott a himéné, a melyet Morea szigetén különösen szépen énekelnek. Ezért nagy is a híre az egész szigetcsoportban és általában dicsérik a lakosság szép hangját.

A következő napot a sziget megtekintésének szenteltük.

Egész fekvése rendkívül vadregényes. Nagy pálma- és kókusz-erdei tele vannak sziklákkal, s ezek mindegyikének megvan a maga legendája. Ezt egykoron valamelyik törzsfőnök repesztette meg buzogányával, *abba* egyik ókori hős fúrt lyukat a lándzsájával. A partokon ama sírokat mutogatják, amelyekben Tahiti *Rolandjai* alusszák örök álmukat. Fehér korallmész tumuluszok ezek, vassfákkal beültetve.

De bármi szép volt, bennünket kezdett már mindez untatni; bele fáradtunk a sok csodálatba. A hegyek, a szakadékok, víz-esések és titokzatos barlangok már nem érdekelték. Nagyon helyes az a megjegyzés, hogy a poézist is csak percekig lehet élvezni és hogy a föltétlen magasztosság közepette csak rövid ideig érezzük jól magunkat.

Kivéve a hercegnők társaságát, Papéjti már nem nyújtott nekünk sok szórakozást. Azért — miután a királynőt Moreáról haza hoztuk, előkészületeket tettem az elutazásra.

HETEDIK FEJEZET.

Raratonga és Penrhyn.

A Tahitiban töltött szép napoknak [megvoltak a maguk kellemetlen eseményei is. A szigeten tett sétát követő reggelen arra ébredtem, hogy a fedélzeten rettentőes láрма van. Felmegyek, hát másodtisztem, THOMSON jött haza részegen, miután az éjtszakát Papéjti valamelyik csap-székében töltötte. Egyenesen lépegetett, nem támolygott, de örült módjára, dühösen hadonászott és mindenkit meg akart ölni. A hajó urának mondta magát és követelte, hogy mindenki neki engedelmeskedjék. A szakácsnak parancsokat osztogatott és engem is igig ismert meg. Nem birtam vele boldogulni, azért elhívtam a konzult, aki csakhamar meg is jelent.

— Kicsoda ön? — kérdezte THOMSON. — És mit keres itt?

— Amerika konzulja vagyok! — vágta ki DODDY, miközben felöltötte legméltóságteljesebb arcát.

De THOMSON-nak ez csöppet sem imponált. Kijelentette, hogy neki ez a konzul nem kell, neki más konzult hozzanak. Aztán gorombáskodni kezdett. A vége az lett, hogy a konzul rendőröket hozatott, a kik megkötözték és börtönbe vették az ittas embert.

Még a börtönbe megüzentem THOMSON-nak, hogy megszűnt a „Tolna“ személyzetéhez tartozni. De mikor néhány

nap mulva kiszabadult, eljött, könyörgött és én megbocsátottam neki, mert kitűnő tengerész volt és — ha nem befolyásolta a szesz — elég jó fiú is.

A „Ninorahiti“ sóner, mely a „Faederis-Arcá“-val együtt meg van örökítve a tengerészeti törvénykezés évkönyveiben, épp ottlétem idején érkezett Papéjti kikötőjébe. Visszaküldték tulajdonosának, POMARÉ HINOI hercegnek, miután Jaluit-ban letartóztatták a RORIQUE, illetve DEGRAEVE testvéreket, a kik hatalmukba kerítették.

Ez a két testvér mint utas jött a hajóra, de azt később, — miután egész legénységét a hajó szakácsának, egy MIREY nevű bennszülött kivételével meggyilkolták, — a maguk számára lefoglalták. A szakács nagy halálfélelmében bűntársukká szegődött és esztendőkön át velök járta a Csendes-Óceánt. Legalább ezt vallotta MIREY a Jaluit-i bíróság előtt, ahol a „Ninorahiti“ horgonyt vetett. Egy éjszakán a két RORIQUE-ot hajójukon letartóztatták, Franciaországba vitték és Brestben ítélőszék elé állították. Itt azonban égre-földre esküdöztek, hogy ők egy rettenetes rágalom áldozatai. Az a titokzatosság, amelybe burkolóztak, tette lehetővé, hogy bíráik lassanként kételkedni kezdtek bűnös voltukban. Az önfeláldozás, amelylyel 1885-ben Ostende mellett két elsüllyedő félben levő hajót megmentettek, szintén a javukra szólt s így a halálbüntetést végre életfogytiglani kényszerszermunkára változtatták. Sőt egynémelyek annyira meg voltak győződve ártatlanságukról, hogy bizottságokat szerveztek a két testvér teljes felmentése érdekében. Ennek köszönhető, hogy az egyik — még életben levő RORIQUE-nak 1899-ben Cayenneben, ahová deportálták volt, megkegyelmezték.

Hogy mi igaz e dologban, nem tudom, mert behatóan nem foglalkoztam a részletekkel. Engem csak annyiból érdekelt az egész, mert Jaluit-ban szerződtetett legénység hozta a „Ninorahitit“ Papéjtibe, de itt el kellett azt bocsátani. A megrémült matrózok nem akartak a hajón maradni.

Azt állították, kísértetek járnak rajta, a kötélzet közül sóhajok, a hajófenékből pedig panaszos hangok hallatszanak és az őrtálló matrózt pedig minden éjjel szellemek látogatják meg.

Felajánlottam POMARÉ-nek, hogy a legénységet a „Tolná“-ra felveszem és elviszem Jaluitba, mert úgyis utamba esik. POMARÉ örömmel fogadta ajánlatomat, mert ez felmentette őt a legénység hazaszállításának gondjától. Sőt ez alkalommal a „Ninorahiti“ chronométerét is nekem ajándékozta, mely szomorú emlék jelenleg TUSSAUD-né asszony gyűjteményét ékesíti.

Elutazásom napjául április 15-ét tűztem ki. Ezen a napon egész legénységem — a tiszteket is beleértve — holtrészeg volt. THOMSON megfeledkezett bűnbánó fogadalmáról és ismét a szesz áldozatává lett; gonosz arccal járt-kelt. TIROL, első kormányosom, egy közönséges, hallgatag alak — egészen magánkívül volt. A matrózok nem tudtak a lábukon megállni és föl s alá gurultak a fedélzeten. Felhúztam a horgonyt, de nem volt ember, aki ezt a csúsztatófára elhelyezni képes lett volna. Kénytelen voltam a horgonyt a hajó oldalán függve hagyni.

Mikor a nyílt tengerre kiértünk, a friss szellő kissé kijózanította embereimet. Felhúzhattuk a horgonyt és tájékozhattuk magunkat.

Kedvező szél mellett, minden vitorlánkat kifeszítve, haladtunk a kis Rorutu sziget felé, két nap múlva oda is érkeztünk.

Egy itt lakó NAGEL nevű európai és felesége, — a ki bennszülött nő volt, — nagyon szívesen fogadtak bennünket. NAGEL bemutatott a királynak — egy kövér, pufók fiúnak — a kit éppen a sárkányeregetés fontos teendői közben zavartunk meg látogatásunkkal. Palotájába lépve, nyomban hozzálátott és lerajzolt mindnyájunkat. Ő Felségének úgy látszik, különös tehetsége volt a púposok megrajzolásához. Házának falai tele voltak aggatva groteszk rajzokkal és ezek kivétel

nélkül olyan bennszülötteket ábrázoltak, a kiknek az egyik válla magasabb volt a másikonál.

A király rendkívül lelkiismeretesen és udvariasan viszonozta látogatásomat. Eljött a hajóra. Ez alkalommal ajándékképpen néhány csomag dohányt ajánlottam fel neki, de szolgálattelvő tisztjei rávetették magukat és kiragadták a kezéből.

A szigetbeli népfajnak elég világos a bőre. Az asszonyok szépek, csaknem fehérek és típusuk a tahitiakéhoz hasonló. Mint mindenütt e kevés idegentől látogatott partokon, a gyermekek egymást lökdösve, tolongtak nyomunkban és fényes, fekete szemükkel kíváncsian néztek bennünket. Nagyon intelligens külsejük volt. A férfiak ellenben kicsinyek és jelentéktelenek, afféle ifjú aggoknak látszanak. A természet ereje e népfajoknál időnek előtte megbénul, ennél fogva az emberi palánta itt nem fejlődhetik ki a maga teljességében.

Rorutu lakosai különben ügyes kézművesek. Ezt bizonyítja a király helyesen épült palotája és kis, ötventonmás hajóik, melyek valóban kitűnőek.

Este indultunk el és másnap reggel megérkeztünk Rimateréba. A bennszülöttek csónakon élénk jöttek. Csónakjukba szálltam én is és elvittek a szigetre. Még gyetlen fehér ember sem telepedett meg itt, azért az élet rendkívül ocsó. Egy skatulya gyufáért három kacsát és három csirkét kaptam.

Április 25-én kis csónakommal Mária szigetén kötöttem ki, mely a korallzátonyok miatt szinte hozzáférhetetlen. Ez a sziget teljesen lakatlan. Fogadtatásomra nem jelent meg más élő lény a patkányok és madarak nagy csapatainál; ezek mind nagyon szelidek és többet megfoghattam, a nélkül, hogy megfutamodni igyekeztek volna. Még a laguna halai sem vadak; százával úszkáltak a csónak körül és roppant sokat fogtam meg pusztá kézzel. Pompás zsákmány volt, a melyet a napon megszáritottunk.

Erre a tapasztalatra különben a Csendes-Óceán valamennyi szigetén alkalmam nyílt. Az állatok sehol sem szöktek el előlünk. Ellenkezőleg, elénk jöttek, körénk csoportosultak és elkísértek sétáinkon. Valósággal földi paradicsomba illő képek voltak ezek! És mikor távoztunk, egészen a partig kísértek és még soká néztek távozó csónakunk után.

BOUGAINVILLE erre nézve megjegyezte, hogy a természet nem írta az emberek homlokára gonoszságukat. A mi vidékeink állatjainak is tapasztalatra volt szükségük, mely nemzedékről-nemzedékre valósággal nevelte őket a bizalmatlanságra.

Egy napig Mangia szigeten is tartózkodtam, a hol a partraszállás a visszahullámok tornyosulása folytán csakis a bennszülöttek kis csónakjain lehetséges. A sziget nagyon szép, barlangjaival és vízeséseivel erősen emlékeztet Tahitira. A bennszülöttek nagyon nyájasak, sok kávé termelnek, melyet Raratongára szállítanak.

Este, indulás előtt, észrevettem, hogy egyik, a „Ninorahiti“ legénységéhez tartozó matrózom, ARMAI, eltűnt. Társait keresésére küldtem, ezek rá is akadtak a bozótban és a hajóra hozták.

— Mindenkit megölök és magamat is! — kiáltotta ARMAI fenyegetően és olyan mozdulatot tett, mintha fel akarná vágni a hasát.

Raratonga felé vettük utunkat, de az éj rosszul köszöntött be. Az égen bronzszínű sötét felhők tornyosultak és a tenger elkezdett hullámszni. Nemsokára vihar tört ki és egy pillanat múlva sűrűn cikáztak körülöttünk a villámok. Mintha egy tüztenger közepette lettünk volna. A levegő tele volt kénszaggal; a tengert nehéz és sűrű pára feküdte meg, csaknem megfullasztva bennünket. Igazi páratengerben haladtunk, de ez a pára olyan hideg volt, hogy csonttá fagytunk tőle. Dacára a trópusi éghajlatnak, a hőmérő a fagypontra állott.

A kormánynál az öles magasságú ARMAI állott; eltorzult arca fenyegetően tekintett felém a villámok sápadt világánál. És ez a kétségbeesett ember — a ki mindenkit és önmagát is meg akarta ölni — kormányozta hajónkat ezen a viharos éjszakán.

A fedélzetet hirtelen egész vízzuhatag verte fel; úgy esett, mintha vödörből öntenék. Az esőcsöppek nem is voltak egymástól elkülönítve; a hőmérő megszűnt esni. A szél valósággal dühöngött. A hajó úgy reszketett, mintha eresztékeiből szét akarna hullani.

Egymásután behúztam valamennyi vitorlát, azelővitorla kivételével. Még ezzel a zsebkendővel is tíz tengeri mértföldet haladtunk óránként. De a yacht nem bírta ki volna soká a dühöngő tenger támadásait, azért szélnek fordulva, megakasztottam a hajó haladását.

Ebben THOMSON ügyesen segédkezett nekem, a kiről meg kell vallanom, hogy ez alkalommal és az egész éjtszaka folyamán maga volt a hidegvér és bátorság. A hajó most úgy hánykolódott, akár egy hordó vagy parafadugó, melyet egyik hullám vet oda a másiknak.

Reggel felé elállt a villámlás és mennydörgés. A hőmérő elkezdett emelkedni. A tenger még hullámozott ugyan, de a „Tolna“ ennek dacára folytathatta útját. Április 30-án értük el végkép kimerülve Raratongát.

Az éjtszakát a nyílt tengeren kellett töltenünk, a nélkül, hogy kiköthettünk volna. Mert a korallzátonyok közé csak szép időben lehet behatolni. Másnap reggel egy révkalauz jött elénk, hat emberrel megrakott bálnafogó hajón és bevezetett a kikötőbe. Itt egy új-seelandi sóner-brigget találtunk, a mely élelmiszereket és különféle más cikkeket cserélt be a sziget termékeiért, kávé, gyapot és kopráért.

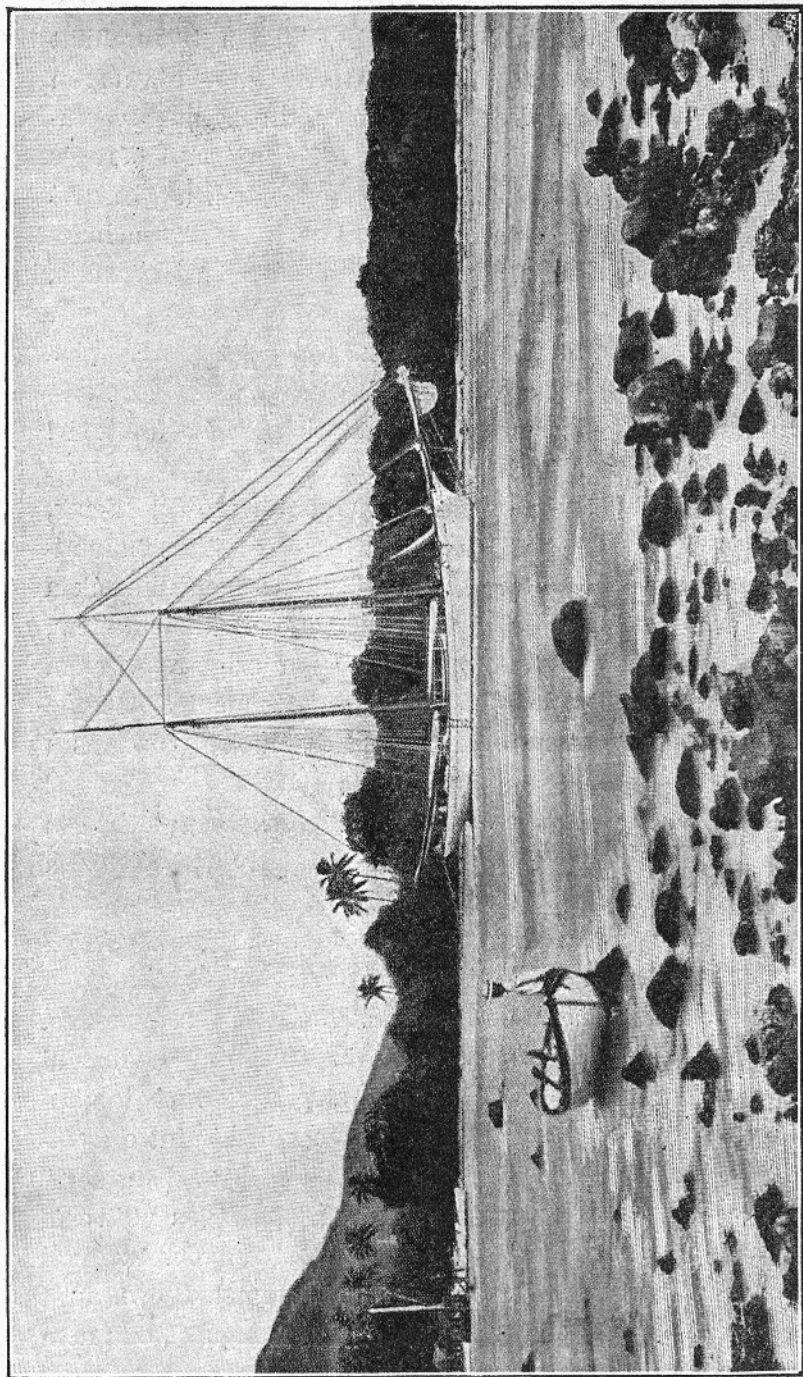
Raratonga sziget magas fekvésű, hegyes vidék. Egészen véve a civilizációnak némi benyomását kelti. Európai állatokat, szarvasmarhákat és lovakat látni itt. Még szekér is gyakran akad. A sziget nagyon gazdag, sok fehér

ember telepedett meg rajta, akik a bennszülöttekkel kereskednek.

A levélbélyeggyűjtők is ismerik Raratonga tiszteletreméltó királynőjének, MARKER-nek nevét és képét. Legelső, nagyon sikerült arcképét a bélyegeken láttam meg. Idős, kissé büszke, de nagyon kecses nő. Meghívott és dúsán megajándékozott bennünket. Ajándékai kókuszdióból, sertésből, sok kacából és csirkéből — szóval a kis sziget termékeiből álltak.

A sziget angol fennhatóság alatt áll és Anglia állandóan egy ügyvivőt tart itt. Ottlétem idején MOOR, egy rendkívül kedves öreg úr töltötte be ezt a hivatalt, míg felesége Új-Seelandban lakott. Első látogatásomkor kissé meglepődtem, mikor megláttam, hogy MOOR egyik kezében egy kimondhatatlan célú edényt, a másikban egy vesszőt tart. Körülötte összes cselédsége, ugyanolyan módon felfegyverkezve. Az első pillanatban azt hittem, hogy MOLIERE „Képzelt betegé”-nek betétjéül valami ehhez illő balettet akarnak eljáráni. De MOOR megmagyarázta, hogy ezrével telepedtek meg a méhrajok a szigeten, sőt az ő székhelyét is megszállták. Szerinte legkönnyebben úgy menekül meg tőlük, ha szappanos vízbe hajtja és fullasztja őket. Az első üdvözlések után MOOR engem is felszólított, vegyek részt a sportban és olyan kecses és lekötelező mozdulattal nyújtott át nekem egy edényt és vesszőt, mintha legalább is Anglia valamely vadászatán elsőrendű vadászfegyvertadna a kezembe, hogy ezzel tizenhat agancsost leterítsek.

Kedvezőtlen szél miatt két hetet kellett Raratongán töltenem. Azalatt egymást érték a kellemetlenségek. Kitűnt ugyanis, hogy a méhrajzásnál sokkal nagyobb csapást szabadtottam e szigetre. Második kormányosom, THOMSON, ismét neki adta magát az ivásnak, állandóan késsel akart dobálózni és ennél fogva igazi réme lett a szigetnek. A kereskedők becsukták boltjukat, a mint őt meglátták, a bennszülöttek eltorlaszolták házuk ajtaját. Akár egy vadállat szaba-

A «Tolna» Baratonga kikötőjében.

dult volna el valami állatseregletből. Végre a bennszülött rendőrség — latba vetve minden bátorságát, — egy napon letartóztatta őt. Oly erővel védekezett, hogy még vasra-
verve is megsebesített néhány rendőrt. Karjára, lábára és térdére láncokat raktak, így megkötözve vitték a királynő elé, kinek fölötte ítélkeznie kellett. De Ő Felsége sem hűledezett kevésbbé, mint annak idején Tahiti amerikai konzulja, mikor THOMSON így nyilatkozott felőle:

— Micsoda, ez a ti királynőtök? Ez a bennszülött vén-asszony? — kiáltotta, egyszerűen letegezve a királynőt. — Nem akarom, hogy ilyen vén majom ítélkezzék fölöttem! Vezessetek egy más királynő elé!

A rendőrség kissé megzavarodva mondta el ezt MOOR-nak, ki maga sem tudta, mitévő legyen ezzel a dühös bolond-dal. A vége az lett, hogy azon mód leláncolva, elhozták a „Tolná“-ra. De én sem fogadtam vissza, sőt kijelentettem, hogyha nem szabadítanak meg tőle — a szigetre vitetem és ott szabadon bocsátom. Ez a fenyegetés megtette a kellő hatást. A megrémült rendőrök visszavitték foglyukat és a „Richmond“ gőzös — mely Raratonga és New-Zealand között közlekedik — megérkeztéig őrizték. Erre a hajóra vitték THOMSON-t talpig vasban és mint valami élettelen podgyászt, Aucklandba szállították.

Kis idő múlva felhasználtam a kedvező szelet és elhagytam a kikötőt. De a jó idő nem volt tartós és nekem még néhány napig a sziget előtt kellett vesztegelnem. Azalatt egy — még az előbbinél is erősebb — viharral kellett megküzdenem. A tengernek ehhez hasonló tombolását és olyan fekete eget nem láttam soha, mint e gyötrelmes percekben.

Egy félig-meddig nyugodt napon lehetséges volt csónakon a szigetre mennem és egy utast fölvennem. Az angol ügyvivő ugyanis megkért, vinném magammal BROWN urat Penhrynbe. Ügyei odaszólitották és Raratongáról oda nem megy hajó.

A kedvezőtlen idő dacára elindultunk és másnap Aitutaki szigete mellett pihentünk meg, hol egy éjtszakán át a misszionárius vendégei voltunk. Ez a misszionárius egykor bálnahalász volt és mulatságos kalandokat mondott el életéből. Este himénét énekeltetett nekünk és eljáratta a bennszülöttekkel nemzeti táncukat. Némelyiket magasan és körben felállított kis asztalokon lejtik el; sajtószerűen ugrálnak, egymásnak rohannak. A hangszerek dobokból és elhasznált petroleum-szelencékből állottak, melyeket taktus szerint vertek. Ebből aztán pokoli lárma keletkezett és mégis némi összhang fejlődött benne, mikor az énekesek kara is beleelegyedett. Itt csak a hangszerekben van hiány, nem pedig helyes zenei érzékben.

A misszionárius háza korallsziklák és nagy fák közepette, egy magaslaton épült. Másnap reggelre ébredve, úgy éreztük, mintha egy európai tanyán volnánk. Kakasok kukorékolnak, tyúkok kotkodácsolnak, pulykák hurukkolnak és lelkemben egész sora kelt a hazai emlékeknek. Azt képzeltem, hogy messze, messze vagyok a Csendes-Óceántól, egy vadászat reggelén, öröklött majorságaim egyikén. Láttam ablakomon a kartonfüggönyöket és mintha hallottam volna a bolthajtásos folyosókat és kőlépcsőket a vadászok patkós csizmáitól visszhangozni. Lelki szemeim előtt kúsza képekben elvonultak a múlt emlékei: a pusztán tova száguldó ménesek, az elhamvadó pásztortűz mellett állongáló juhász és — harangzúgás és tamburaszó mellett — a templomba vonuló lakodalmi menet.

Kibontakozva álmaimból és a félálom bűvköréből, megköszöntem házigazdámnak a szíves vendéglátást, visszatértem a hajómra és a „Tolna“ ismét útnak indult.

Penhryn szigete olyan lapos, hogy csak nagyon közelről lehet meglátni. Ez a veszedelmes körülmény már sok hajó vesztét okozta. Nekünk is csöpp híja, hogy bajunk nem esett.

Egy este — teljes vaksötétben — kiszámítottam, hogy már nem lehetünk messzire Penhryntől. Kilenc napja haladtunk

és legutolsó megfigyeléseim arról győztek meg, hogy a sziget közelében vagyunk. Jónak láttam szélnek fordítva a hajót, helyben vesztegelni. Éjfél felé kibujt a hold az őt eddig eltakaró felhők mögül és ekkor megláttuk, hogy a sziget alig hat mértföldnyire van tőlünk. Azonnal megálltunk és másnap reggelig egy helyben maradtunk.

Mialatt horgonyt vetni igyekeztünk, elegáns, vitorlás csónak indult el a partról és felénk közeledett. A bennszülött révkalauzt hozta, a ki már tegnap, az éj sötétjében meglátta hajónkat és most eljött szolgálatait felajánlani. Kivüle körülbelül harminc bennszülött volt a csónakban, a mely alig a negyedét látszott elbirni. A kalauz hajóm fedélzetére jött egyik kísérelőjével, a ki menten felkúszott az árbocok egyikére. Így tesz valamennyi tengerész társa, hogy el ne vakítsa őket a visszfény. Ha ugyanis a fedélzeten maradnak, könnyen megtévednek a nagy sziklák állását illetőleg, melyeknek árnyéka a vízen visszatükröződik.

A laguna torka nagyon szűk és tekervényes, de bennszülötteink ügyesen átvittek rajta. Mint a mesebeli kastélyok bejáratát — melyet emberi csontvázaktól elborítva ecsetelnek — Penhryn partjait ama hajók roncsai borítják, a melyek Amerikából Ausztráliába menet itt hajótörést szenvedtek. A laguna bejáratától jobbra egy nagy angol hajó, a „Derby Park“ roncsai hevernek; elpusztította egy szirt, a mely alig látszik ki a vízből.

A mint kiértünk a hajózható vízbe, a hullámzó tengerről hirtelen egy csöndes tóra jutottunk, melynek felületét nem fodrozta egyetlen szellő sem. Mintha szánon siklottunk volna tova a tükörsima jégen.

A lagunának harminc mértföld a kerülete. Egész hosz-szában át kellett szelnünk, míg a túlsó végén fekvő faluba értünk. Cölöpökön épült házacskái fából vannak, fedelük levelekből fonott; elszórtan állnak a kókusz-erdő közepette.

Két fehér embert találtunk a szigeten, a hová hajótörés folytán kerültek. Az egyik, MARDOC, ki a faluban lakott; a

„Derby-Park“ egykori szakácsa volt, mint azt nekem utólag elmondta. A „Derby-Park“ kapitánya a feleségét is magával hozta. Mikor a hajó léket kapott, megnézte a „*Sailing-Directory*“-ját és ebből megtudta, hogy Penhryn szigetét ember-evők lakják. E hírtől halálra rémülve a hajó egész népe a csónakokba menekült és valamennyien a tengerbe fúltak. Csak a szakács nem akart a csónakba szállni.

— Elég volt nekem a tengerből! — mondta, — inkább egyenek meg azok a vademberek!

Reggel azonban mégis megszeppent, mikor látta, hogy a bennszülöttek ordítva és fenyegetőnek vélt mozdulatokkal szaladnak elébe a parton. De csakhamar megértette, hogy csupán barátságos indulattal üdvözik. Megölelték, kezet fogtak vele és megkínálták kókuszdióval. Szóval: a sziget lakói magukénak fogadták, házat és feleséget adtak neki.

A sziget angol fennhatóság alatt áll. Főnökök uralják, melyeknek családja az oligarchiának egy nemét képezi. Törvényeik sajátságosak és bizarr igazságszolgáltatásról tesznek tanuságot. Az általuk meghatározott büntetések csaknem kivétel nélkül egyszerű pénzbírságokból állnak. A ki elveszi a más törvényes feleségét, tizenöt dollárt fizet, ellenben csak kettőt, ha az asszony nem volt törvényes feleség. Asszonynak ajándékot adni — mivel ez csábítás is lehet, — egy dollárnyi büntetés terhe alatt tilos. Ha egy asszony a maga vagy a más gyermekét megöli, öt dollárt fizet. Verekedésért három dollár, részegségért öt dollár jár stb.

Penhryn legfőbb jövedelmi forrása a gyöngyragyáló halászsása. A bennszülöttek kis, vitorlás csónakokon elmennek a laguna egyik részébe, és ott horgonyt vetnek. Mind-egyikük levelekből fonott kis kosarat visz magával, a melyet hosszú rúdra akasztanak. Rajta lebeg a kosár, de a rúd egyszersmind úszóul is szolgál a víz alá bukó halászoknak, a melyre támaszkodva megpihenhetnek, ha elfáradtak.

Munkájukat azzal kezdik, hogy levetik előkötőjüket, a pareo-t, azután egy sorban leülnek a kis csónakba, megemelik nagy szalmakalapjukat és imádkoznak. Nagyon vallásosak és nem tudják soha, vajon visszakerülnek-e erről a veszedelmes halászatról. Sokat közülök elnyelnek a cápák,

A gyöngyház elkészítése a penhryni lelkész háza előtt. — Mielőtt elcserélnék, megtisztogatják a kagylókat.

mások eltűnnek a tenger alatti sziklák között, amelyek között sokszor túlmerészen elkalandoznak.

Ugrásra készen vizsgálják élesen a laguna mélységét. A mint a korallszirtek és moszatok között megpillantanak egy zúgot, a hol ebbeli járatosságuk a keresett kagylót sejteti velők, nyomban kiugranak a bárkából, miután előbb

annyi levegővel töltötték meg tüdejüket, a mennyit az befogadni képes. Olyan erősen lélegzenek, hogy messzire elhalatszik a füttyülése.

Huszonöt ölnyi mélységbe is könnyen alámerülnek és nagyon soká tudnak a víz alatt megmaradni. Búvárharanggal lehet csak a korállal benőtt sziklatömbök között munkájukat megfigyelni. Egyetlen kagyló kedvéért röstellnek alámerülni; egyszerre ötöt-hatot szednek össze és hoznak fel.

A bennszülöttek életének nagy része a tenger színe alatt telik el. A víz alá bukva halásszák a főeledelükül szolgáló halakat is. Miután szájukat tele szedték apró halakkal, rákokkal; leszállnak a laguna fenekére, és ezeket kiköpik, hogy odacsalják a nagy halakat. És ha ezek — kapva a csalétken — a közelükbe jönnek, ügyesen egy fonállal a karjukra erősített horogra fűzik, a fejüknek irányított harpással megölik és a hónuk alá veszik őket. Aztán előlről kezdik; mindig három-négy hallal térnek vissza. A halászatnak ezt a nemét főleg éjjel gyakorolják.

Penhrynen minden ember kereskedelmet űz. Magam is azt tettem: gyöngykagylót és gyöngyöt vásároltam. A bennszülöttek tudják, hogy a fehér emberek nagyon szeretik a gyöngyöt, de halvány sejtelmük sincs ennek értékéről. Többek között az egyik gyöngyszemet egy darab virágos kartonért cseréltem be, a melyhez még több kést és néhány skatulya gyufát mellékeltem. Szigetbeli fogalmak szerint ezzel a gyöngyszem jól meg volt fizetve; Európába visszatérve, megbecsültettem és tizezer frankra tették az értékét.

A halászok sűrűn feljártak hajómra; gyöngykagylót hoztak nekem, azt megmértük és én ezüstben vagy asszonyaiknak szánt szövetekben kifizettem az árát. Az ottani asszony teljesen a férjére bízta ruhája megválasztását, a mely jó szokás azt bizonyítja, hogy csakis neki akar tetszeni. De az, e kényes feladattal megbízott férjek soká haboznak választásuk megejtésében. Olykor több barátjuk tanácsát is kikérik; sőt olykor — bele fáradva a választás nehéz-

ségébe — jobbnak látják azt életük párjára bízni és az asszonyok sokkal gyorsabban határoznak. Én pedig annyi ügyességgel bontogattam ki a hölgyek előtt a kartonvégeket, mintha legalább is a „*Bon Marché*“ egyik alkalmazottja volnék. Kecses redőkbe szedtem az élénk színű, virágos szöveteket, eldicsértem a maradékokat és a kínálkozó előnyös vételt.

A versengés izgalmát és boszúságát is meg kellett ízelelnem. Egy másik hajó érkezett a kikötőbe, a melyre néhány bennszülött szívesebben vitte a gyöngykagylót, mint a „Tolná“-ra. Mások hívek maradtak hozzánk és amazokkal szóba sem álltak. Ebből természetesen apró torzsalkodások és féltékenykedések származtak.

A versengés a szárazföldön megtelepedett kiskereskedők között is igen nagy. Igyekeznek a vevőket egymás elől elhódítani. Ha két fehér ember van a szigeten, egyikük bizonyára fölöslegesnek ítéli a másikat és viszont. Ettől persze hajba kapnak.

A legénységemmel ismét meggyűlt a bajom. Egy reggelen első kormányosom, TÍROL, megjelenik és — arcán rosszul leplezett meglepéssel — jelenti, hogy matrózaim megszöktek, egy szigetbeli főnök védelme alá helyezkedtek és esküdtszéket akarnak ellenem szervezni. Nemsokára csakugyan megérkezett a hajóra három bennszülött rendőr és megidézett a törvényszék elé. Azt sem tudtam miről van szó, — sőt megvallom, ezzel máig sem vagyok tisztában. De eleget tettem az idézésnek és tolmácsul magammal vittem MARDOC-ot, a „Derby-Park“ szakácsát.

A fehérek és bennszülöttek között itt használt nyelv az angolnak egy elfajulása, melyet „pidgin“-nek neveznek. Alapját valószínűleg a *business* (üzlet) szó adta meg, a melyet kínai tájszólással változtattak meg ennyire, épp úgy, mint Új-Caledóniában a *bêche de mër*-t kinaian „*bichlmar*“-nak mondják, mely szó az angol „pidgin“-nel egyértelmű francia tájszólást jellemzi.

Megtanultam ugyan a pidsin nyelvet, de nem éreztem magamat elég biztosnak arra, hogy meg tudjak felelni az esküdtszéknek. Annál is inkább, mert tudtam, hogy sebesen, tisztán és sokat kell beszélnem, ha sikeresen akarom védeni ügyemet. Itt a szó maga keveset határoz; a fő, hogy sokat,

Fiatallányok Penhryn szigeten.

egyfolytában és hosszasan beszéljünk. Azonfelül kell még kiabálni, hadonászni, arcát fintorgatni, fenyegetőzni, könyörögni, lábujjhegyre ágaskodni kell — mint egy dühös kakas — és földig meghajolni — mint egy koldus, a ki a földet akarja megcsókolni.

A törvényszéki palota egy nagy termébe vezettek, melynek falai fehér korallmésszel voltak vakolva. Legszélső részében kis asztalka állott, rajta a Szentírás. Szemben — a terem másik végében — valamely hajótörést szenvedett hajó maradványa, egy gerenda terült el, ezen pedig vasbilincsek voltak, a melyekkel a bűnösöket és ellenszegülő vádlottakat szokták odaláncolni. Köröskörül a bennszülöttek helyezkedtek el részint a padokon, részint a földet borító gyékényen ülve. A nyitott ajtók és ablakok körül az aszszonyok és gyermekek százai, sűrű tömegbe verődve tolongtak.

A főnök, a ki az asztalnál a bíró mellett ült, intett nekem és MARDOC-nak, hogy ülünk le a számunkra fenntartott helyekre: az asztal jobb- és baloldalára. Aztán nem szólt senki egy árva szót sem; mindenki némán és mozdulatlanul ült a helyén. A bennszülöttek órákig tudnak így megmaradni; ebben a helyzetükben rendkívül érdekes őket megfigyelni. Azt hiszem, ilyenkor nem gondolnak semmire, agyuk teljesen megszűnik működni. Nyelvükben van egy jelzőjük, a mely nagyon helyesen jellemzi ezt az állapotot. Az illetők ilyenkor: „*pe se mea fa' agotoimoana*“, azaz: olyanok, mint egy tengerfenéken eltemetett tárgy.

Végre meguntam ezt a hallgatást. Csak nem várakozhatom a végtelenségig! Felkértem hát tolmácsomat, kérdezze meg a gyülekezettől, mit kívánnak tőlem és miért idéztek meg. MARDOC közölte a jelenvoltakkal kérdésemet és a bíró saját tolmácsa útján ezt felelte:

— Mi önt matrózai, a mi honfitársaink, érdekében hívtuk ide; ők ugyanis a védelmünket kérték ki önnel szemben. Az a panaszuk, hogy ön rosszul bánik velök; egész nap dolgoztatja őket és a mellett keveset ad nekik enni. Humanizmusunk megköveteli, hogy védelmünkbe vegyük őket. Azért meg akarjuk állapítani, hogy mit tehetünk az érdekükben.

— Mindebből egy szó sem igaz! — feleltem. — Matrózaim annyit ehetnek, a mennyit akarnak. A mi pedig a munkát

illeti, az én hajómon az is jóval könnyebb, mint másutt. Velem szemben eddig nem panaszkodtak soha. De ha ennek okát látták, nem itt, hanem az amerikai hatóság előtt kellett volna panaszkodni.

Matrózaim egyike, — a ki eddig a gerendába erősített láncok mellett ült — most felállt és kijelentette, hogy sem ő, sem pajtásai nem térnek vissza hajómra. És pedig azért nem, mert a szárazföldön jobb; itt nem kell dolgozni, ehetnek kókuszdiót és halat, amennyit a szemök-szájuk megkíván.

— Sajnálom, de kókuszfákat nem ültethetek hajóm fedélzetére, — mondtam erre. — A munka pedig hozzátartozik a matrózmesterséghez.

Éreztem, hogy kezdek ékesszólóvá lenni. A penhryni dialektust ugyan nem bírtam teljesen, de elkezdtem kézzel-lábbal hevesen hadonászni. Követeltem, hogy matrózaimat karhatalommal vigyék vissza a hajóra, mert különben a sziget lakóit teszem felelőssé azért a kárért, a melyet nekem azzal okoznak, hogy el nem utazhatom.

— Angliától, melynek fennhatósága alatt állnak — napi száz dollárt fogok követelni a késlekedés kártérítése fejében! — kiáltottam.

A száz dollár említése nagy hatással volt a jelenlevőkre. Tudták, hogy Anglia a sziget kormányával fizetné meg ezt a kártérítést. Nyomban két párt keletkezett. Az egyik az én, a másik a legénységem jogát védte; elkezdtek dühösen vitatkozni. Kiabáltak, ordítottak, egymás szavát meg sem hallhatták. Szemük dühös villámokat szórt, öklüket fenyegetően rázták, fogukat csikorgatták. Ez a pokoli jelenet órákig eltartott; azt hittem, örök időkre az alvilág valamelyik zugába vagyok száműzve. A tolmácsommal sem beszélhettem már. MARDOC — a mióta közöttük lakott, — teljesen elsajáttította a bennszülöttek modorát. Épp oly dühhel vegyült vitájukba és védte ügyemet, mint ők a maguk igazát.

Miután jó sokáig veszekedtek, MARDOC hozzám fordult és elmondta, hogy matrózaim panaszai szerint nem kaptak soha sózott húst és több havi bérükkel tartozom. Követelik, hogy itt a szárazföldön fizessem ki a pénzüket.

Ez alkalommal módomban volt alaposan rácăfolni e hazug vádra. Elegendő volt bemutatnom a véletlenül magammal hozott kiadásaim könyvét, melyet minden eshetőségre magammal hoztam. Azonnal jeleztem, hogy beszélni kívánok és mikor a csönd helyreállott, ismételtem, hogy matrózaimnak minden panaszukkal a hajón kellett volna előállniok. Hozzátettem azonban, hogy egy fillérrel sem vagyok adósuk, sőt ellenkezőleg, valamennyinek egy teljes hónapra előre kifizettem a bérét. A főnöknek és bírónak bemutatam könyvemet, a melyben aláírásukkal bizonyították, hogy nemcsak az elmúlt, de a most folyó hónapra is ki vannak már fizetve.

Ezek után a esküdtszék teljesen a matrózok ellen fordult és egy óra lefolyása alatt kimondta, hogy karhatalommal kell őket a hajóra visszavinni.

A vége az lett, hogy este felé egy csónakot láttam megérkezni, a melyben tizenkét bennszülött szökevény matrózaimat podgyászostól szállította vissza a hajóra. Vasra akartam veretni matrózaimat, nehogy még egyszer kedvük jöjjön a szökésre, de első kormányosom lebeszélte e tervemről. Azzal érvelt, hogyha ennek a büntetésnek a szigeten híre járna, bizonyosságát látnák benne azon állításnak, hogy matrózaim a hajón rossz bánásmóddhan részesülnek. Hajtottam szavára, a mi nagy hiba volt, mert kanakjaim a karfa alatt átbujva, a tengerbe ugráltak, kiúsztak a szárazföldre s ott a bokrok között elrejtőztek. Nem is akadtunk rájuk többé.

A Csendes-Óceán gyönyörű szigetei, a melyek tele vannak szép és könnyelmű leányokkal, gyakran szökésre indítják az európai matrózokat is. Az sem ritka eset, hogy még a tisztok is, elkábítva valamely tengeri LAKMÉ által, el-

menni hagyják hajójukat, ők pedig ott maradnak. Hogyan állhatnának hát ellent a kanak-matrózok, a kikre itt egy szerelemmel és semmittevéssel tele élet várakozik, fajukbeli emberek körében, hazájukhoz hasonló vidékeken?

Most az volt a nagy kérdés, hogyan birjak rá más kanakokat, hogy a szökevények helyére lépjenek? Ez a feladat állt most előttem és megoldásának módját nem láttam sehol. Legénység nélkül pedig nem maradhattam.

A toborzás nagyon nehezen ment. A mint egy fiatal bennszülöttet találtam, a ki hajlandó lett volna velem jönni, családja olyan siránkozást csapott, aminőnek Tahitin tanuja voltam, mikor az angol bennszülött feleségét magammal vittem. Anyák, testvérek a földre vetették magukat, a porban hemperegtek, marékszámba kitépték a hajukat és üvöltöttek, mint a nőstény oroszlán, a kinek elviszik a kölykét.

Végre mégis felfogadtam két fiatal legényt, a kik késznek nyilatkoztak velem jönni. Aláíratam velök a szerződést, azaz aláírás helyett három keresztet húztak alája. És ezek — fogadott és vérbeli atyafiságuk jajveszékelése dacára — hívek maradtak hozzám.

Elutazásom napja közeledett. A bennszülöttek búcsúünnepeket rendeztek, azoknak szerencséjeért — mondták — a kiket magammal viszek.

Egy este, miután egész sor bizarr táncot és vad éneket adtak elő, eszükbe jutott, hogy bemutatnak egy emberevő jelenetet, mint az atyáik idejében lejátszódott. Ezt a történelmi előadást az én tiszteletemre rendezték és én játszotam benne az áldozat szerepét, a mely körül szertartásszerű táncokat jártak, mielőtt szétdarabolták volna. A gyülekezet közepére állítottak, imával kezdték meg a szertartást. Aztán üvöltve úgy keringtek, ugráltak körülöttem mint a ketreche zárt vadállatok abban a pillanatban, mikor az eledelőket hozó őrt meglátják. Ezt a benyomást tették rám a hold halvány fényében, a melyben megcsillant vad szemük és harapásra kész fehér foguk.

Láttam e fekete szörnyeket mindig sebesebben keringeni, szinte megrészegülni a mozdulatok hevében. Eszembe jutott a „*Sailing Directory*“, a mely még ma is emberevőknek mondja őket. Aggódva vetettem fel magamban azt a kérdést, vajon nem fog-e felébredni öröklött hajlandóságuk? Eszembe jutottak a Dél-Franciaországban szokásos bikaviadatok, a hol bárha nincs megengedve ugyan, de mégis az a vége, hogy megölik a bikát.

Felhasználtam egy őrizetlen pillanatot, a mikor a vademberek — teljesen elmerülve dämoni táncukba — nem figyeltek rám és a bokrok mögött elsuhanva, megszöktem. Hajómra egész éjszaka áthallatszott a partról az ordítózás és az ének.

Miután megszereztem a szükséges legénységet, idejét láttam, hogy elhagyjam e szigetet. Junius 21-én délután két órakor felhúztuk a horgonyt. A Tahitiből hozott matrózok közül csak egy maradt meg; a mint kiértünk a laguna bejáratán, ez is a tengerbe vetette magát és a partra úszott. Csónakot küldtem utána, de nem sikerült utólélni.

Legénységem száma ismét leszállott két bennszülöttre — MAKI-ra és TORARU-ra. Családjuk a hajóra is elkísérte őket s a búcsú szívettépő volt. Egyikük el volt jegyezve egy nagyon csinos leánnyal, a ki épp oly megható volt a búcsúzkodás fájdalmában, mint VIRGINIA lehetett, mikor PÁL tőle megvált. Az anyák az érzékiséggel határos gyöngédséggel búcsúztak fiaiktól, a minek magyarázatát részint e nép naivságában, részint a válás fölötti kétségbeesésükben kerestem.

Nagyon meg voltam elégedve két ujoncommal, a kiket nem illethettem más szemrehányással, minthogy tulzásba vitték a vallásosságot. Napjában háromszor szent énekeket énekeltek és misszionáriusuknak engem tettek meg. Jelen kellett lennem minden szertartásukon. Ha imádkoztak, mindig elhívtak, pedig ezt sűrűn megcselekedték. Nem panaszoznám, ha csak reggel, este, minden étkezés után és előtt imádkoztak volna, de ők ezt más alkalmakkor is megtették. Minden munká-

jukat ezzel kezdték: mielőtt a kormányrudat megfogták — imádkoztak; mielőtt az árbocra felkúsztak — imádkoztak és mielőtt egy kötelet meghúztak volna — megint csak imádkoztak. Képzelték, hogy ezzel minden munka megkésett. Igyekeztem nekik lelkesíti minőségemben megmagyarázni, hogy a ki dolgozik, imádkozik is, — de nem sikerült.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NYOLCADIK FEJEZET.

Szamoá.

Szamoá szigetsoport felé tartva, Szuvaroff sziget mellett is megállapodtam, melynek mindössze tizenkét lakosa van. Ezek a Sydney-i „Macpherson“ társaságának, melynek birtoka e sziget, munkásai és hivatalnokai. Lagunája szép s remek természet közepette terül el, de a bejutás sok nehézséggel jár.

Egy vasárnap reggelén értünk Manuához, a szamoai szigetsoport legelőkelőbb szigetéhez. Épen istentisztelet ideje volt és meg kellett várnunk, míg a nép a templomból kijött és révkalauzt kaphattunk. Végre egy csónakot láttunk közeledni, melyből egy fehér bennszülött azt kiáltotta felénk, hogy bátran közeledhetünk és kiköthetünk. Megkértem, vezessen bennünket; ő ezt meg is tette és néhány perc múlva horgonyt vetettünk.

Manua bennszülöttei nagyon könnyedén vannak öltözve. Minden ruhájuk egy levelekből bogozott, rövid és lengő szoknya. E leveleket olykor szövetsávval helyettesítik, melyet „tápá“-nak neveznek. Ezt a szövetet úgy készítik, hogy mindenféle szálkás növényeket addig nyúnek és sajtolnak, a míg valami papirospéphez hasonló anyagot nem nyernek, a mely — mikor megszárad — vászonhoz hasonló. Ezt az anyagot különböző színűre megfestik.

A sziget királynője fiatal leány, a kinek nem szabad férjhez mennie, ha nem akarja elveszteni a trónját. Révkalauzunk volt az atyja — a ki elvezetett hozzá. Széles, korallhomokos utcákon haladtunk, melyeken lábaink ugyancsak sajgottak. A királynő szép volt, arcán komolyság tükröződött. A bennszülöttek nagy tisztelettel voltak iránta,

Manua bennszülöttei.

még házát sem merték megközelíteni. Ha ki akart menni a faluba, nagy dobbal jelt adtak, mire a férfiak, asszonyok és gyermekek egyaránt házaikba vonultak, nehogy a királynő egyetlen embert is találjon útjában. Szolgálatában férfit nem alkalmazott és környezete kizárólag fiatal leányokból állott. Szegény királynő, mennyire unatkozhatott palotájában! Keveset beszélt és búskomornak látszott.

Kértem, engedje meg, hogy lefényképezsem. Látható örömmel fogadta ajánlatomat és kis időre eltávozott. Mikor visszatért, kellemetlen meglepődéssel láttam, hogy nagyon csúnya, európai ruhába átöltözködött. Udvarhölgyei, kiket utána lefényképeztem, megtartották nemzeti viseletüket.

Köszönete jeléül a királynő egy rendkívül finom és nagyon becses gyékény-fonadékkal ajándékozott meg.

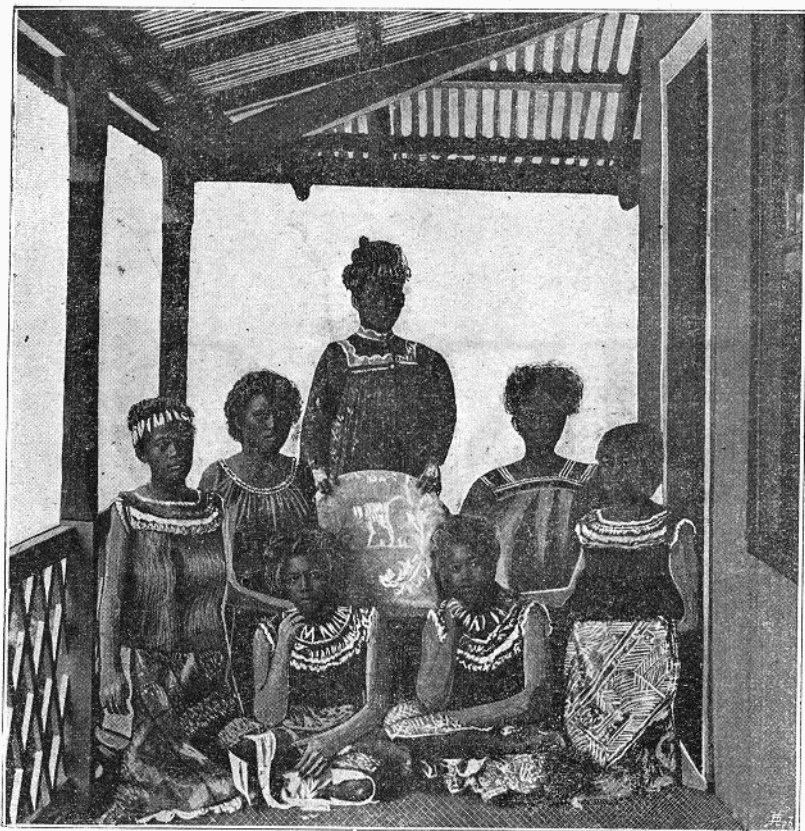

Manua királynője abban az öltözkben, a melyet a lefényképezés kedvéért öltött magára.

Esztendőkre telik, a míg több munkás egy ilyen gyékényt elkészít, melyet fekhelyül csakis hatalmas főnökök használhatnak. Ez a jog mindig egy bizonyos terület birtokához van kötve, majorátus-forma. Egy ilyen gyékényt ajándékba adni egyszersmind a földbirtok felajánlását is jelenti.

A révkalauztól és az összes lakosságtól kisérve, leértünk a partra, csónakba szálltunk és visszatértünk a „Tolnára“.

Másnap este Apia elé értünk. Az éjszakát szélnek fordulva töltöttük, a hullámos tengertől hányva-vetve. Reggeli hét órakor közeledtünk a szigethez, a melyet könnyű ködfátyol takart el előttünk. De nemsokára egész szépségében kibontakozott előttünk a bokroktól elborított, domboktól sze-

Manua királynőjének udvarhölgyei.

gélyezett és a szikláknak torlaszától védett rév, melyből számos hajó árbocai látszottak ki. Két német és egy angol hadihajó horgonyozott itt a különböző nemzetiségű kereskedelmi hajók közepette. Apia kis városa a part mentén terül el, üdezőld növényzet keretében. Épen kibontakozott a reggeli ködből, mely lágy felhőkben oszlott szét.

A révkalauz elénk jött.

— Nincs beteg a hajón? — ordította a hatalmas ember angolul, mialatt belekapaszkodott a feléje dobott kötélbe.

Manua királynőjének komornái.

— Valamennyien egészségesek vagyunk!

— Már régen vártuk önöket — mondta a kalauz, mialatt a hajó fedélzetére lépett — Csomagok és pénzküldemények várják itt önöket.

Felhúzta az egészségjelző-zászlót és a révbe vezette hajónkat, hol az ott levő cirkálókkal a szokott módon üdvözöltük egymást. Alighogy horgonyt vetettünk, az angol „Curacao“ hajó csónakja érkezett meg GIBSON parancsnok küldetésében, hogylétünk felől tudakozódni. Körülöttünk a bárkáknak és csónakoknak ezrei hemzsegték; a kiskereskedők árúikat jöttek kínálni, másokban kíváncsiak ültek, a kik csupán látni akartak bennünket.

A kis kikötőben élénk élet folyik, de rossz időben kevésbé biztos hely ez. Sok hajó veszett már el itt; roncsaik mindenfelé látszanak. Egy hadihajó vasváza is ott hevert az egyik szirten. Valami dühös ciklón egyszerre négy hajót pusztított el.

A megérkezésünket követő napon egy fehér embert láttam a hajóra jönni. Ingujjban, mezitláb, térdig feltűrt nadrággal. Levelet hozott egy honfitársamtól. WURMBRANDT-STUPPACH RÓBERT, FERENC FERDINÁND főherceg első kamarásának, WURMBRANDT-STUPPACH LEÓ-nak fivére küldte. Két nappal ezelőtt kénytelen volt Apiát elhagyni, de mivel értesülve volt jöttöm-ről, egy levelet hagyott a számomra, melyben felkért, látogatnám meg a városban lakó hirneves amerikai író, STEVENSON-t.

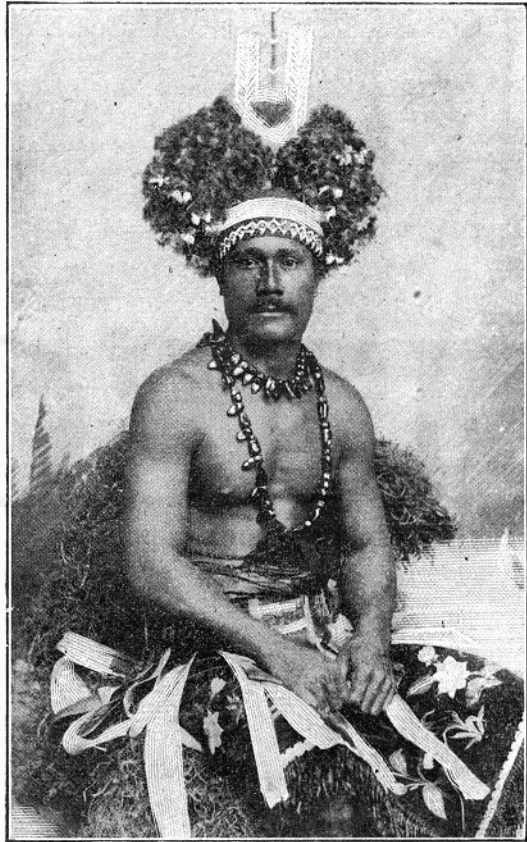
— Mikor találkozhatnám STEVENSON úrral? — kértem az ingújjas embertől. — Jelentse neki, kérem, hogy rendkívül örülnék, ha megismerhetném és hogy kész vagyok hozzá, akár ma is elmenni.

— Hogy mikor találkozhatnék vele? — ámuldozott az ingújjas ember. — De hiszen találkozott vele — én vagyok STEVENSON.

Megértettem tévedésemet, a melyen mindketten jót nevetünk. Aztán a társalgóba vezettem STEVENSON-t és bemutattam a feleségemnek. Szívesen fogadta a felajánlott pohár pezsgőt és nemsokára nagyon barátságos lábon álltunk egymással.

STEVENSON még az nap magához vitt bennünket. Háza, — melyet bennszülött munkások építettek és díszítettek —

bátran kiállta volna a versenyt az Avenue de Villiers bármely palotájával. Nem ismerek még oly művészi és modern épületet, a melyen több eredeti és rokonszenves ízlést csodáltam volna. Nagy, virágokkal tele galériák és cserjék körítették, minden oldalról nyitott és áttörött erkélyektől díszes

Egy samoa fönök a méltóságát jelző fejdíszszel.

lépcsője hasonlított PAOLO VERONESE valamely velencei ünnepélyt ábrázoló képének részletéhez.

Bemutottak STEVENSON-né ASSZONYNAK, a kit mezitláb találtunk, valamint a család többi tagjai is ilyen hiányos toilleben jelentek meg. Nagyon szellemes, kedves asszony

volt, a ki férje valamennyi könyvét — annak tollbamondása nyomán — írta.

Ama három hónap alatt, melyet Apián töltöttünk, csaknem állandóan STEVENSON vendégei voltunk. Lovait is rendelkezésemre adta. „Osborne Lloydal“ és a „Curacoa“ tisztjeivel remek polo-pártikat, sőt rallie-paper¹⁷⁾ versenyeket is rendeztünk. Ez jó módja volt a környék megismerésének. STEVENSON volt e kirándulások rendezője és mindig megtudta találni a sziget valamelyik szép pontját, a hol a hölgyek minket jó uzsonnával vártak. De a legnagyobb élvezetet mégis STEVENSON maga nyújtotta nekünk. Ebéd után — ha a verandán ültünk a feleségével és ennek rokonával, STRONG kisasszonynyal — érdekes történeteket mondott el. E közben föl s alá járt, mint mikor a feleségének diktált.

Egy este a parlamentből visszatérve, GLADSTONE az íróasztalon egy „A sziget kincse“ című könyvet talált, melyet egyik unokaöccsefelejtett ott. GLADSTONE lapozni, végre olvasni is kezdett benne. Komornyikja, kinek kötelessége volt őt mindig fölkelteni, másnap reggel a könyv fölé hajolva íróasztalánál találta az urát — a ki elfelejtett lefeküdni. Mi is így voltunk vele; akár egész éjszaka is elhallgattuk volna STEVENSON-t. Örökké sajnálni fogom, hogy nem tudtam szóról-szóra megőrizni mindazt, a mit nekünk ezeken az estéken elmondott. A híres költő művei néhány becses kötetrel szaporodtak volna

STEVENSON-t a bennszülöttek valósággal királynak tekintették; a németek ellenben gyűlölték. Vetélytársuk volt az uralkodásban. Megtiltották, hogy fegyvert tartson a házában, de nem is volt rá szüksége. A bennszülöttek őrt állottak a háza előtt és egyetlen szavára készséggel ontották volna vérüket érette.

A nagy amerikai a maga módja szerint hálálta meg a bennszülötteknek ezt a ragaszkodását. Az ő nyelvükön könyveket írt nekik, részint oktató, részint mulattató tartalommal. A főnökök és alattvalóik minden vasárnap össze-

gyültek házánál és ő felő' vasott nekik a Szentírásból Ha fáradtnak érezte magát, a felesége vagy STRONG kisasszony helyettesítették. STEVENSON házánál a szamoaiak szokásaival találkoztam: az ötórai tea helyett „kává“-t szolgáltak fel. Olyan ital ez, melyet némi ünnepélyességgel készítenek és fogyasztanak el. Egy fiatal leány leguggol valami lapos tál mellé és apróra tördeli a káva¹⁸⁾ nevű növény gyökerét. A morzsákat bele dobja a tálba, vizet önt rájuk és kézzel nyomkodja a keveréket. Aztán a levet egy vékony szöveten átszűri, míg a gyökérmorzsákat eldobja.

Egy másik, mellette guggoló fiatal leány erre fél kókuszdióhoz hasonló csészébe tölti a már kész italt és körüljárva, megkínálja vele a jelenlevőket. Kínálását mindig a társaság azon tagjánál kezdi el, a kit a legjobban meg akar tisztelni. Mielőtt ebből az italból innának, valamennyien erősen tapsolni kötelesek. Egy harmadik leány is telepszik a kávat készítő leány másik oldalára, de ennek kevés dolga akad; inkább csak kiegészíti a kecses csoportot. A káva kellemes ízű, kissé kesernyés és fanyar, de rendkívül üdítő ital, a mi megbeesülhetetlen a trópusi éghajlat alatt Sokat ihatunk belőle, a nélkül, hogy más hatását éreznők bizonyos lankadságnál, mely különösen a kéz és láb működését gátolja. Az agy ellenben mindig tiszta marad. Ez az ital nem izgat; ellenkezőleg: csillapít.

Akkor még Anglia, az Egyesült-Államok és Németország között vita tárgyát képezték a Szamoa szigetek; ma a németek birják. Az ebből eredő zavarok ürügyül szolgáltak e három nagyhatalomnak a beavatkozásra és valami konzorciumfélét alakítottak, a melyhez mindegyik adott tisztviselőt. A főbíró IDE HENRIK, amerikai volt, a földbiztos angol, míg Németországnak egy rezidens jutott. Apján Európa különböző államainak konzulátusai is állomásoztak, valamint angol, amerikai és német kereskedők. Ezek mind nagyon gazdagok és nagyúri módon élnek. Mindezen elemekből egy rendkívül kellemes társaság ala-

kult. Különösen IDE, a főbíró, volt kedves segítőtársunk. Özveggy ember volt, de vele lakott három gyönyörű leánya, a kik „elismert szépségei“ voltak Apiának. Ezt a hírnevüket különben Amerika vagy Európa világvárosainak előkelő társaságában is fenntartották volna.

Dacára az ott állomásozó hadihajóknak, melyeket az érdekelt hatalmak a szamoai állapotok megfigyelésére küldöttek oda, a szigetnek három pártra szakadt népe szüntelen háborúskodott egymással. Úton-útfélen véres verekedések támadtak a német és angol figyelő hajórajok szeme láttára, pedig ezek csak a kellő pillanatot lesték, hogy beavatkozhasanak. Apia hasonlított a tizenharmadik századbeli Firenze-hez és az ellenségeskedés a környékre is kiterjedt, hol a polgárok küzdöttek egymás ellen. STEVESON háza azonban semleges terület volt, a hol az ellenpártok vezetői találkoztak. Valamennyien vetekedtek abban, hogy nekünk kedveskedjenek. Ünnepeleyeket rendeztek a kedvünkért és künn a szabad ég alatt pompás, falusi lakomákat.

SZUMANA, a rettenhetetlen főnök, — a ki annyi tengerészt megmentett már a nagy ciklonok alkalmával hajótörést szenvedett hajókról, — szintén rendezője volt egy ilyen kirándulásnak. Künn a szabad ég alatt valóságos lakoma várt minket, a melyen valamennyi barátom részt vett: STEVESON, IDE, az angol és amerikai hivatalnokok, „Curaçao“ tisztjei, fiatal amerikai lányok és bennszülött nők. Mindössze ötvenen lehettünk, mikor a városból lóháton elindultunk.

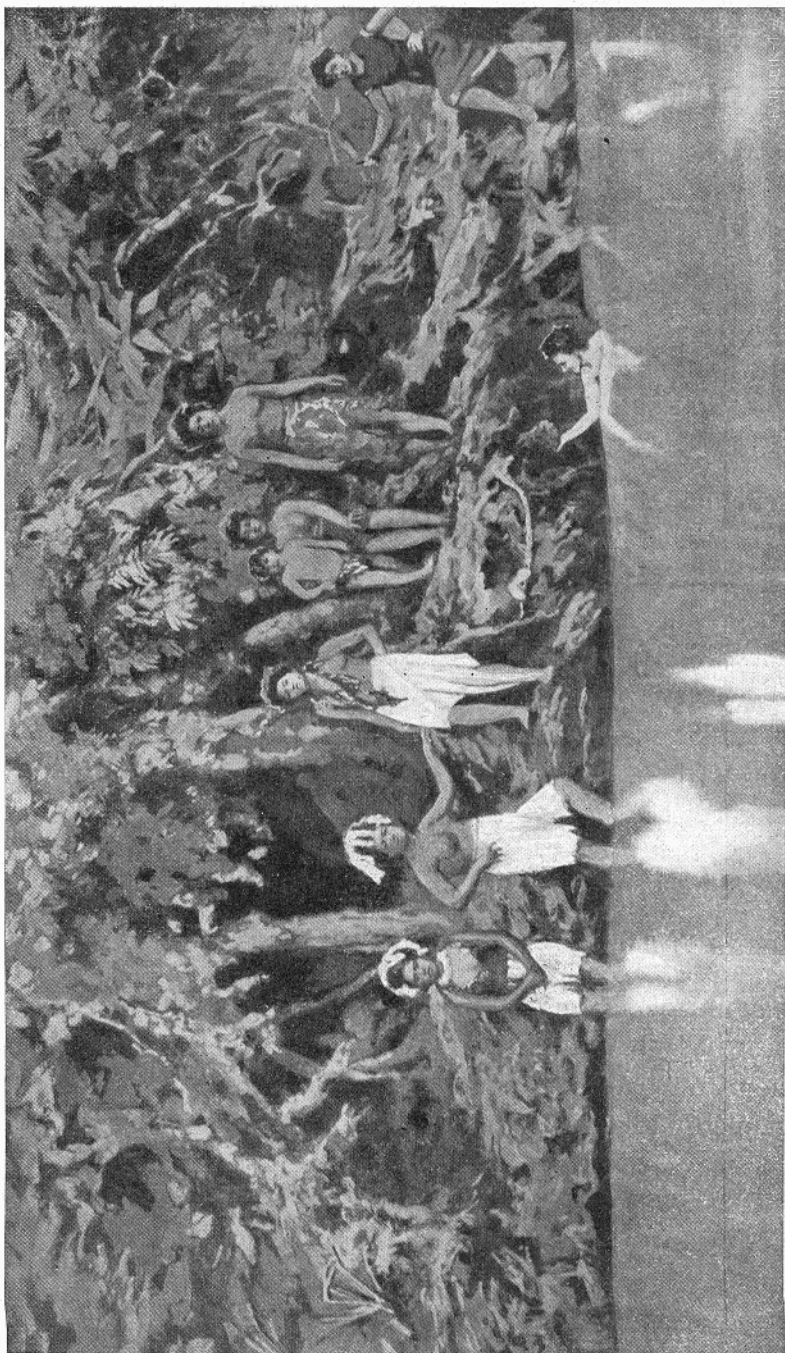
SZUMANA azonkívül, hogy udvariasságának ezt a jelét adhatta, alkalmasint annak is örült, hogy kimutathatta pazar bőkezűségét és gazdagságát. Mert a háború nem gátolta őt abban, hogy minden jóban ne részesítse az idegeneket.

Üdezöld lombsátrak védtek bennünket, míg az asztalt egy virágoktól himes levélgyékény helyettesítette. Székekül pálmalevelekből fonott párnák szolgáltak, tányérul pedig friss levelekből készült kosarak. Gondosan megtisztogatott,

fél kókuszdiókból ittunk, de kés, villa nem volt az asztalon. Lábunk alatt, a mélységben tajtékzó gyors hegyipatak rohant el, magas fűre és zöldelő mohokra szórta vizcseppeit, majd tarka kavicsmederben sietett tova.

A lakoma vége felé — mialatt néhány ifjú bennszülött harci dalokat énekelt és hangjuk belevegyült a vízesés ezernyi dallamos hangjába — hirtelen egy vén asszony toppant elénk, rémült szemeket meresztve. A vendégek közé rohant és rettenetesen ordította. Örült módjára tördelte a kezét és verte a mellét, miközben csak úgy ömlött ajkáról a szó, a mely egytől-egyig szemrehányásnak látszott. SZUMANA megnyugtatót, mondva, hogy ez szamoai szokás. Az a vén boszorkány csak azért rohant elő, hogy megmondja, milyen éhes és hogy az ellenség is enni vágyik. Kérte, adjuk nekik a lakoma maradványait. SZUMANA ezt megengedte és nemsokára kis csapat lándzsákkal fölfegyverkezett férfi jelent meg, a kik elvittek mindent, a mi megmaradt: egész sült sertéseket, csirkéket és más ételeket százával. Mert erre a követelésre számítottak és nemesak nekünk, hanem az „ellenfél” számára is főztek; SZUMANA velük is bőkezű akart lenni.

Nem hiszem, hogy a középkor leglovagiasabb korszakában léteztek volna a szamoaiakhoz hasonló, nemes szokások. Micsoda nagylelkűség van abban, hogy az ellenségnek hagyják a lakoma javát! SZUMANA mintha azt mondta volna: — Nekem annyi jutott a jóból, hogy — miután barátaimat és az idegeneket megvendégeltem — marad még elég, miből az ellenségeim is jóllakhatnak. Én pedig oly kevéssé félek tőlük, hogy jóllaktatom őket! — Nem kevésbbé csodálom, bár nem értem, az érzékeny büszkeség teljes hiányát, a mely az ellenségnek megengedte, hogy SZUMANA ajándékát elfogadja, sőt kikérje. Igaz, hogy ők épp oly lovagiasak voltak velünk szemben. Állig fel voltak fegyverkezve, míg nekünk egyáltalán nem volt fegyverünk. Könnyű

Fürdés a Vailima folyóban.

szerrel rabul ejthették volna SZUMANÁ-t egész vendégseregével együtt. De Szamoa történelmében ilyenre nincs példa.

E nagy, romantikus jelenetet egy másik, valamivel szelidebb követte, a mely a villik és szilfidek légies világába röptette képzeletünket. A bennszülött fiatal leányok leoldották ruhájukat és a vízesésbe vetették magukat; a zuhataggal alá-surrantak a vízmedencébe, a hol kis időre teljesen eltűntek a fehér tajtékban és csak odébb bukkantak fel ismét, már úszva a csöndesebb vízben. Ritka és rendkívüli látvány volt ez, a melyben még királyoknak sem lehet mindig részök. A félig meztelen, gyönyörűen megtermett leányok kibontott hajjal, kacagva ugrándoztak a nap fényétől szivárványszínben megcsillanó habokban, a zajgó örvények fölött.

A tiszta vérű szamoai asszony nagyon szép, bár szépsége kissé vad; a mellett vidám, élénk és gyöngéd. Európaiaktól, a kik szamoai asszonyt vettek feleségül, hallottam azt a mondást, hogy feleségüket nem adnák oda egy európai királynőért. S a német konzul, a kivel előbb Szamoán, később pedig Japánban találkoztam, így nyilatkozott:

— A legszebb japán asszony sem ér fel a legcsunyább szamoai asszonynyal!

Ezt a nézetet teljesen osztom. Szamoa asszonyaiban rendkívül sok a kecses báj, a mely elbűvöli az ember lelkét.

A keret is, — a melyben őket látjuk, — hozzájárul csábos lényük fokozásához. Szamoán minden oly szép! A természet nagyszerű, a szokásokban annyi a komoly előkelőség, hogy ott az ember önbecslése öregbedik; gondolatai, érzelmei fennköltebbek azoknál, melyek a mi civilizációnk kicsinyeskedései és fukarkodásai alatt támadnak. Ez az, a mi STEVERSON-t Szamoához kötötte és ott tartotta. Félek, hogy az azóta elmúlt nyolc esztendő óta az ő kedves szigete is erősen megérezte az európai befolyást.

— Ha már hatalmamban van az ellenség, — mondta BISMARCK, — azt hiszem, kötelességem őt megsemmisíteni!

Ez az elv kevésbé egyezik SZUMANA-nak és az ő ellenségeinek elvével. Vajjon mi maradt meg mostanság — a nehézkes német uralom alatt — a szamoai jellem nagylelkűségétől?

Én még érintetlenül ismertem meg ama hősiek erkölcsöket, a melyeket az utánam jövők már hiába fognak keresni. Én még láttam a „vérszövetség“ példáit melynek alapján két ifjú férfi oly véd- és dacszövetséget köt, mely a testvéri kötelekeknél is erősebben fűzi őket egymáshoz. Szemtanuja voltam a harci táncoknak, melyek révén a szerelmes szamoai ifjú imádottja szívét a bajvívás utánzásával igyekszik megnyerni. Fejét magasra emelve, fenyegető tekintettel úgy hánnya két karját a táncos, mintha fejszét vagy pallost forgatna. Aztán imádottja felé közeledik és magával sodorja a táncba. De a leány csak hidegen, közönyösen és ajkán a megvetés mosolyával követi. Hirtelen egy ügyes mozdulattal kisiklik a csábító ostrom alól és visszatér előbbi helyére társnői közé. A férfi azonnal elhagyja büszke tartását, megszűnik fegyverforgatással meghódítani szerelme tárgyát. Esdekel, mutatja visszautasított szerelme fölötti bánatát, s a leány enged a kérésnek. Visszatér a férfihoz, a ki most sértődve, szemrehányásokkal fogadja, a miért olyan hosszan és kegyetlenül megkínozta. Erre a leány gúnyos kacajjal ismét társnőihez fut s előbbi meghatottságát merő tettetésnek tünteti fel. Ekkor a férfi nem esdekel többé, hanem a lány mellé áll és a szemrehányások áradatát zúdítja rá. A leány szembeszáll vele és támadásra támadással, megvetésre megvetéssel felel. Aztán hirtelen sarkon fordul és elpirul. Erre a férfi dühe épp oly hirtelen csillapul; osztja a leány zavarát. Kecsesen és hizelkedve kering körülötte. Megfogja a kezét, a leány nem vonja el tőle — a férfi erre megérti, hogy szeretve van és nagy örömeben ugrálni kezd. A leány vele ugrándozik s a nézők hangos „Malie! Malie! Lelei! Lelei!“ kiáltozással osztoznak örömlükben.

Késő este lett. Elérkezett az estebéd és az esti ima ideje. A leányok és fiúk csoportja ketté válik. Valamennyien házaikba térnek s hangosan búcsúzkodnak egymástól:

— Tofa! Tofa!

Olykor — igaz — csak azért válnak meg egymástól, hogy később, mikor a cukornádföldekre már ráborult az éj, ismét találkozzanak. Messziről bagolyhuhogás hallatszik és reá gyíksivítás felel — e jelekkel keresi egymást a két szerelmes az éj sötétjében.

A polgárháború azalatt szakadatlanul dúlt. Este táncok járták és szerelmi találkák, nappal folyt a küzdelem. Napfelkelte előtt a szamoai-családok csapatosan zárandókoltak pártjuk erősítményei felé. Elöl ment az asszony s a fegyvert vitte, utána a férfi egy napernyővel. Ez a kissé nevetséges szokás úgy tünteti fel a szamoaiakat, mintha csupán katonásdit játszanának és ez látszólag némi ellentétben áll előbbi szavaimmal. De a szamoai lovagiasságról tett megjegyzésem csak a főnököknek szólt. A keresztes háborúban sem voltak csupa „oroszlánszívű Richardok“. Szamoai népe bátran küzd lándzsájával, de a mi fegyvereinkkel még kevésbé tud bánni. Útközben gyakran megszólítottak férfiak és kértek, javítanám meg elromlott fegyvereiket vagy mutatnám meg, hogyan kell velök bánni. Megesik, hogy némely bennszülött annyira megijed a puskalövés dördülésétől, hogy eldobja a fegyvert és rohamlépésben elmenekül. Később persze visszatér és ismét felveszi puskáját.

A szamoaiak a középkori polgárörség módjára tudnak csak harcolni: nem riadnak vissza a veszélytől, de annál inkább a fáradságtól. Este mindegyik haza megy aludni. Az éj mindennapi fegyverszünetet biztosít nekik, melynek folyamán nem kell megfélemléstől tartaniok.

Az esti hazatérés diadalmenetté lesz, ha a szamoai hős levágott fejeket hoz haza. Olykor teljesen ártatlan szegény ördögök fejei ezek, a kik merő vigyázatlanságból kerültek

az erődítmény közelébe és a kiket utólag nagy dicsekvéssel „ellenségeknek” keresztelnek el.

Ottlétem idején a hadihajók parancsnokai meg akarták akadályozni a holttesteknek ilyen megcsonkítását. Tiltakoztak ellene, mikor pedig ennek nem volt semmi foganatja, bombáztatni kezdték az erődítményeket. Hosszú ágyúzás után csónakon egy békekövetet láttak közeledni, a ki fehér zászlót lengetett. A leghatalmasabb szamoai főnökök egyike volt. Mikor a „Curaçao” hajó fedélzetén GIBSON kapitány elé vezették és megkérdezték, hogy mit kíván, így szólt:

— Eljöttem, hogy megkérjem önöket, saját érdekükben, hagyjanak fel a bombázással. Kár a pénzt úgy kidobálni és a bombákat e vén falakra pocsékolni. Az erődítményekből mindenki eltávozott, mikor láttuk, hogy önök ellenünk állást foglalnak. A mi pedig a vén falakat illeti, melyeket önök halomra akarnak dönteni, azok holnapig vagy holnaputánig úgy helyre lesznek hozva, hogy a bombázásnak nyoma sem lesz. És ez nekünk még csak nem is kerül semmibe!

A kapitány kétségtelenül belátta, hogy a főnöknek igaza van, mert felhagyott a bombázással. A helyett megtámadott egy távolabb a parton fekvő falut; de ez alkalommal sem volt szerencséje. Az egyetlen épület, mely a bombázás folytán szenvedett, épen a templom volt. Ez könnyen megsérült s a misszionárius családja részint megöletett, részint megsebesült. Mikor ennek hírért vették GIBSON tisztjei — a kiket a kapitány röviddel azelőtt megbüntettet, mert vasárnap részt vettek egy szamoai lőversenyen — úgy vélekedtek, hogy nem csupán a vasárnapot, de az Isten házáat is tisztelni kell.

Alkalmam volt néhány szamoai erődítményt megtekinteni. Néhány barátommal Vailima erdejében sétáltunk, honnan ellátni a hegyek csúcsán emelkedő erődítményekig. Javában folyt a harc és a lőrésekből apró felhőkben láttuk a füstöt elszállni. Az egyik tengerésztiszt zsebkendőjét lobog-

tatta és ugyanabban a pillanatban mindkét részen elhallgatott a tüzelés. Felmásztunk egy dombra és elértük a Lubie erődöt, a melyet előttünk nyomban megnyitottak. A főnökök rendkívül szívesen fogadtak és apróra elmagyarázták nekünk az erőd egész berendezését. Az erőd nagy volt és eléggé jól épült.

— Hátha egy másik erődöt is megnéznénk, hogy a különbséget lássuk! — mondta valamelyikünk.

— Azt könnyen megtehetik! — mondták a főnökök. Embereket állítottak a rendelkezésünkre, a kik elvezettek a szemben levő erődhöz, hol a főnök épp oly szívesen fogadott minket. Itt is megtekintettük az erődöt, mely vajmi kevésbé különbözött az előbb látottól. Azalatt a velünk jött emberek barátságosan tereferéltek az erődbeli katonákkal. Látogatásunkat befejezve, elbúcsúztunk és ismét lementünk az erdőbe. Felülről alkalmasint megfigyelték menésünket, mert a mint a lőtávolságból kiértünk, ismét — sőt talán még erősebben — felhangzott a lövöldözés.

Egy reggelen három hatalmas főnöknő, — mert Szamoán ilyen is van — jött hajónkra. Virágos ruhában, virágdíszben nagy kíséret jött velök.

— Ha meghívja barátait, a hadihajók tisztjeit, eltáncoljuk önöknek nemzeti táncainkat — a mit még nem tettünk meg soha senkinek! — mondták.

Azonnal levelet küldtem a három hadihajó tisztjeinek és ezek a legnagyobb készséggel tettek eleget meghívásomnak. Nemzeti táncok épp oly számos, mint lelkes közönség előtt lettek bemutatva.

Lenge szövetekbe burkolva, drágakövektől megcsillanva kezdték el mutatványaikát a táncosnők. Eleinte méltósággal mozogtak, lassanként felhevültek a zenehangjainál. Mind sebesebben forogtak, bronzsínben fénylő keblök zihálni kezdett. E táncban — ha ugyan annak lehet nevezni — a felső testet illette meg a főszerep. A táncosnők négyével-ötével ültek egy sorban és valamennyien egyszer, ugyanazzal a mozc-

dulattal jobbról-balra himbálták felső testöket, rithmikusan mozgatják kezüket, karjukat. Nagyon kecses mozdulatok voltak ezek és fiatal amerikai hölgyeink — keresztbe vetett

Szapó Szvenga, szamoai főnöknő.

lábakkal ülve egy gyékényen — valamelyik szamoai barátnőjük vezetésével, sűrűn utánozták a táncot.

Mikor a tánc véget ért, a főnöknők és kíséretök elkezdték ruhájukat és virágfüzéreiket levenni. Ezeket — itteni szokás

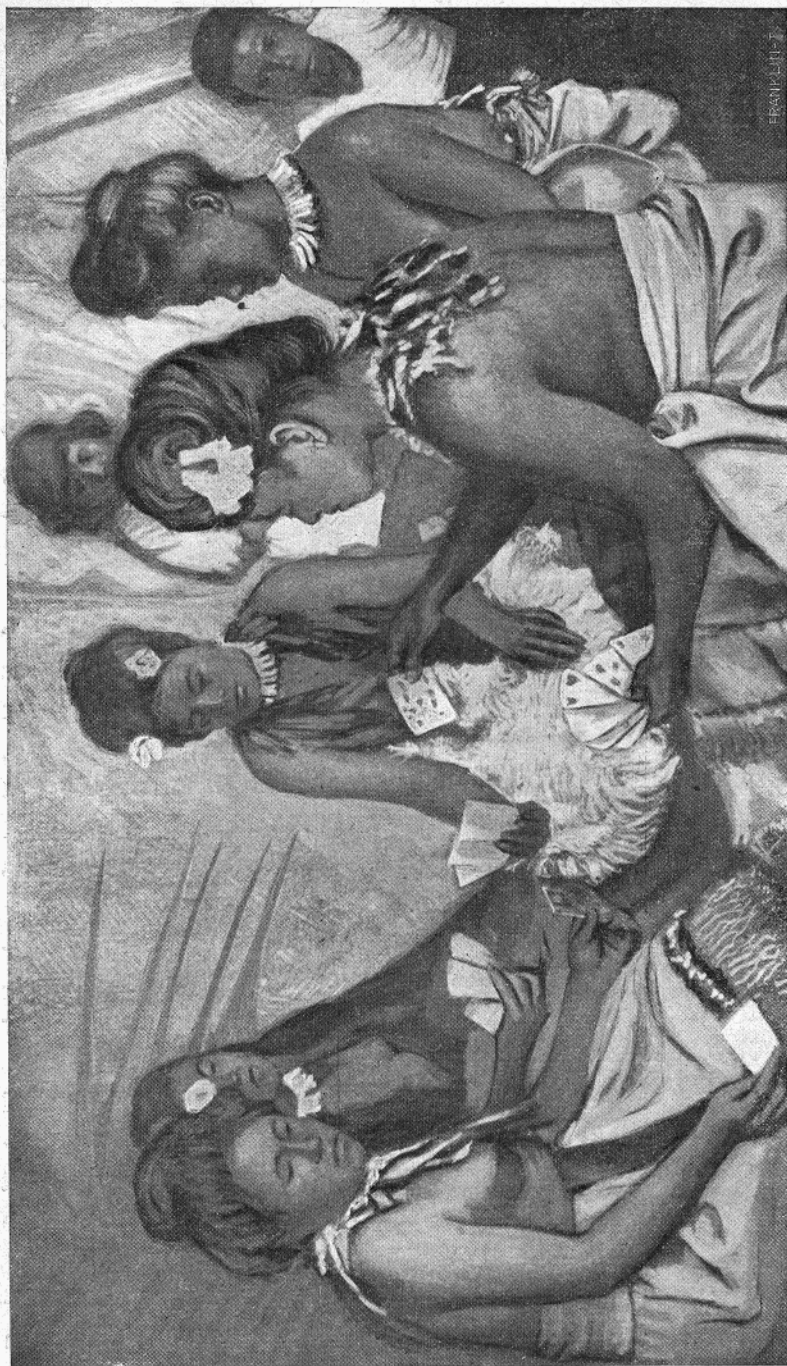
szerint — felajánlották nekünk. Nemsokára utolsó leplüket is levetették és szépen, mint holmi antik szobrok — állottak előttünk. Selyemszöveteket ajándékoztam nekik, ezeket a derekukra kötötték és elől hosszú végben lefuggni hagyták. Aztán csónakba ültek és visszamentek a szigetre. Csónakjukból addig szállt felénk az ének, a míg partra nem értek. Az esthomály, — mely sűrűn szállt le az öböl kék vizére — sötét fátyolába burkolta az ifjú testek zománcos színét, gyönyörű formáit.

Isten ments, szemérmatlenségnek tekintenünk azt, hogy a szamoai asszonyok levetették ruhájukat. A Csendes-Óceán szigetein a meztelenség mindenütt szűzies. A levetkezés épp oly jelentőséggel bír a főnöknők és kísérete szemében mint mikor az előkelő európai hölgy kivágott báli ruhát ölt fel. Csakis az én selyemszövetjeimbe öltözve, rendkívül tartózkodók és tiszteletgerjesztők voltak. Ha egy hadihajó fedélzetén, vagy valamely konzulátus szalonjában megtartott bálba meghívjuk, a szamoai asszony csaknem teljesen meztelenül — csak kevés virág- és levéldísszel jelenik meg. És még sem ad okot, hogy megkockáztassuk vele szemben ama modern udvariaskodásokat, melyek oly gyakoriak intim szalonjainkban.

Apiai tartózkodásunk idején sok ünnepély folyt le: Ebédek voltak a hadihajók fedélzetén; mi is rendeztünk egy búcsúünnepélyt a „Tolnán“, mely alkalommal meghívtuk összes fehér és színes barátainkat.

Ideje lesz megemlékezni arról a nagy tervről, melyet STEVENSON-nal sűrű bizalmas tanácskozásaink folyamán ki-eszeltünk.

STEVENSON hű barátsággal viseltetett MATAAFA király iránt, kit a németek trónjától megfosztottak és Jaluitba száműzték. STEVENSON elhatározta, hogy ki fogja őt szabadítani és beszéd közben állandóan visszatért e tervére. Végre én is érdeklődni kezdtem a dolog iránt és szintén MATAAFA pártjára álltam, a kit mint ideális hőst és lovagot hallottam dicsőíteni,

Kártyázó szamoai leányok.

STEVENSON-nal együtt megcsináltuk a haditervet, hogyan szöktethetném meg MATAAFA-át a „Tolnán“. Minden részletet megállapítottunk és a terv már csak a kivitelre várt.

Néhány nappal elutazásom előtt STEVENSON és a felesége hajónkra jöttek s az utóbbi egy vezérgalambot ajándékozott a feleségemnek. Ennek a galambnak az a kötelessége, hogy vadászatkor maga köré csalogassa a többi madarakat. Kizárólag tejjel és kenyérrel táplálják, melyhez csak akkor nyúl, ha a „Mataafa“ szót mondták neki.

Utolsó előkészületeimet is megtettem már. Elutazásom előestéjén megkérdeztem STEVENSON-tól, nem fogadna-e? Azt a választ kaptam, hogy beteg. Elhatároztam, hogy más nap reggel fölkeresem, de késő éjjel egy bennszülött érkezett meg azzal a rettenetes hírrel:

— Fehér királyunk meghalt!

Nem lehettem jelen STEVENSON temetésén, de felesége megküldte a leírását. Méltó volt egy uralkodóhoz: egy egész nép siratta. A sziget egész lakossága eljött, a szomszéd szigetek törzsfőnökeivel együtt. Mind ott tolongtak a koporsója körül, mintha sejtették volna, hogy nemsokára követni fogja a megsemmisülésbe mindaz, a mit nagy barátjuk oly végtelenül szeretett: hazájuk függetlensége, hagyományaik poézise és szokásaik nemessége.

STEVENSON így legalább meg lett kímélve attól, hogy megsemmisülni lássa választott hazája nagylelkű, ősi hagyományait. Bátran elmondhatjuk róla, a mit egy másik költő oly gyönyörűen mondott:

— Nem engedte, hogy a halál csak egyetlen álmától is szegényebben elrabolja. Élete delén, egész lényében a legmagasabb eszme felé törekedve egy szökéssel vetette át magát a más világba. E szép lélek magáva ragadva a dicsősége fénykörét, bátran és boldogan lépett a tudás világába.

Miután elvesztettem hírneves segítőtársamat, lemondtam MATAAFA megszabadításáról. Egy idő múlva találkoztam Jaluit kormányzójával, a ki így szólt:

— Gratulálok, hogy nem hajtotta végre a tervét. Mert akkor le kellett volna foglalnom hajóját, lefegyvereznem és zár alá állítanom, a míg nagy sietve egy hadihajó nem érkezett volna meg.

És én azt hittem, hogy a titok jól meg van őrizve! Akkor tudtam csak meg, hány álmatlan éjszakát szereztem a szegény kormányzónak! Mert hogyan is hajtotta volna végre e parancsokat? A „Tolna“ nem engedte volna magát egykönnyen lefoglalni; a kormányzónak a bennszülött rendőrséget kellett volna mozgósítani, arra pedig vajmi kevésbé hagyatkozhatott. Neki pedig személyesen kellett volna a királyt a kikötőben őrizni. Tervemet e helyen nem fejtem ki bővebben, de mondhatom, jól volt kieszelve és sikeréhez sok reményt fűztem.

Mikor jobban meggondoltam, nem sajnáltam, hogy lemondtam róla. A németekkel sok kellemetlenséget okozott volna nekem, a kik amúgy is gyanakodó szemmel nézték minden tettemet és saját hatáskörükön belül amúgy is sok alkalmatlanságot okoztak nekem.

Országos Széchényi Könyvtár

KILENCEDIK FEJEZET.

Szuva-sziget a Fidsi csoportban.

Valami kis hibát fedeztem föl a „Tolna“ testén: egy deszkát szétrágtak a férgek és Apián nem tudtuk helyre hozni ezt a kis sérülést. Be kellett érnem azzal, hogy parafa dugókkal betömtük a lékeket; ennek dacára éjjel-nappal működnie kellett a szivattyúnak.

Szamoán egy PHILIPP nevű hajómestert fogadtam meg; matrózokat is szegődtettem, közöttük egy franciát. Ezelőtt szakács volt Apia egyik kis szállójában, nekem nagyon ajánlották. Különben még visszatérek reá.

A legelső alkalommal, mindjárt az indulásnál, PHILIPP egy baklövessel mutatkozott be. Belevitte a hajót a kikötő befáratát övező zátonyok közé. A „Curaçao“ és a „Bussard“ hajók azonnal csónakokat küldtek a segítségünkre, így sikerült kikerülnünk a veszedelemből; ők vontottak ki bennünket azután egészen a révszélig.

Elrendeztettem a vitorlákat és a Fidzi (vagy Viti) szigeteknek irányítottam a hajó orrát. Négy napi, eléggé viszontagságos hajókázás után, este értünk e szigetcsoport elé. E tengervidékeken csak nehezen lehet haladni a sok sziklazátonytól, a melyek nincsenek mind a térképen megjelölve. Ez azért is nehéz volt, mert csak gyenge szél járt, a tengeráramlás ellenben annál erősebb volt, a mi gyakori tünemény

e vidékeken. Éjfél táján megpillantottuk Szuva lámpáit. Ekkorra a szél csaknem egészen lecsendesedett és az áramlás bennünket a part sziklái felé sodort, de azért sikerült megmenekednünk a megfenekléstől.

Végre fölkel a nap és megjelent a révkalauz. Megmondtam neki, hogy hajóm tatarozásra szorul, a miért a part közepében olyan helyen kívánok kikötni, a hol a hajó nagyon sekély vízben, csaknem egészen szárazon állhat. Erre ő elvezetett bennünket egy alkalmas helyre. Ácsokat hozattam és néhány nap múlva helyre volt ütve a hiba. Szuva mellett akkor egy angol cirkálóhajó horgonyozott és ennek parancsnoka, GRAHAM, rendkívül lekötelező módon segített nekem a tatarozást keresztül vinni.

Szuva angol birtok. A kormányzó távollétében a főbíró intézte a kormányzás ügyeit. Elküldte a főváros egyik hivatalnokát és meghívott reggelire. A rendőrfőnökhöz, FAREWELL-hez is hivatalosak voltunk, valamint LANGFORD-hoz, a főbíróság jegyzőjéhez. Mint minden angol, ők is szenvedélyesen űzték a sportot és kedvenc játékaikat, a teniszt, e messze vidékekre is elhozták. Hála az ő családjaik szeretetreméltóságának, itt létünk folyamán sok kellemes szórakozásban volt részünk. A szigetet számos folyó szeli keresztül, ezeken csónakon keltünk át. Vadászatokat rendeztünk, a szép Viszari folyó partján pedig falusi lakomákat csaptunk.

Szuva az egyedüli civilizált hely a sok vad sziget között. A bennszülöttek levélfedelő házaik közül mindenfelé erkélyes angol „cottage”-ok emelkednek. Körülöttük gondosan ápolt kertek, Európából hozott növényekkel, bokrokkal. A lakosságot már kifárasztotta a buja, trópusi növényzet és nagy előszeretettel viseltetik a szelidebb éghajlat növényei iránt, melyekben a bevándorlottak hazájuk emléké tápolják. Ott nincs úgy mint nálunk, a hol a raffinált kertészművészet, — hogy a parvenü-ízlést kielégítse — kegyetlen és természetellenes hajtásokra kényszeríti a növényeket. Szuván hívek maradtak a bánatos karcsú szegfűhöz, melyet nálunk már

csak falusi paplakok kertjében látunk, a szerény ibolyához, a halavány, beteges őszi rózsához.

A bennszülött férfiak elég szépek, magas és erős testalkatúak. Hosszú hajukat a fejök búbján csomóba kötik. Az asszonyok is így viselik sokkal rövidebb hajukat. Ha egy fiatal leány férjhez akar menni, az egyik oldalon függni hágy egy hajtincset. Ez azt jelenti, hogy a kérők jelentkezhetnek.

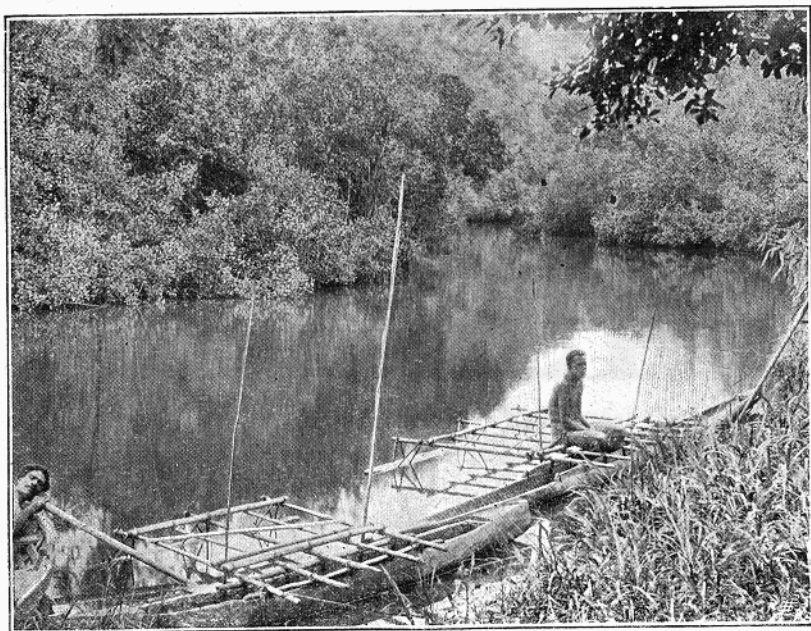
Mint mindenütt e szigeteken, itt is a parti lakóknál nagyon sok a gyermek; eleven bizonyítékát adják a halevő népek szaporaságának. Fölmásznak a sziklákra és onnét — olykor eléggé veszélyes ugrással — a tengerbe vetik magukat; a víz alá bukva üldözik a halat, az iszapot, homokot is feltúrják érte. Felmásznak a kókuszfákra, és azokról is a tengerbe vetik magukat, a hullámok fölé ugrálnak, a melyek feldöntik és a tajték fehér örvényébe temetik őket.

A Fidzsi-szigetek lakóinak csinos kis csónakjaik vannak, melyeket nagyon ügyesen kezelnek. Különösen hallal és a szigeteken tömegesen termő gyümölcsökkel táplálkoznak.

A bennszülött rendőrség angol módra van szervezve és válogatott férfiakból áll. Nagyon kevélykednek fémgombos zubbonyukban és a fenség nevében viselt fegyverekben. Nagy szükség van rájuk, mert a büntettek nagyon is gyakoriak.

A Fidzsi-szigetek bennszülötteit eddig egy ellentmondásokkal tele népnek tüntették fel. — Olykor jólelkűek és engedelkenyek — állították némelyek, — míg máskor konok makacsságot és raffinált kegyetlenséget tanusítanak. E nézetek az utazók futólagos tapasztalatainak eredményei. A ki hosszabb ideig él közöttük, sokkal nehezebben mond véleményt a természetükről. A Fidzsi-szigetek lakóinak is meg kellett változtatniok azt a véleményüket, melyet a náluk 1804-ben megtelepedett Dél-Ausztráliából, New-South-Walesből megszökött fegyencek nyomán tápláltak. Ezek ugyanis mind rettenetes zsványok voltak, a kiknek rémtettei még a

legvadabb emberevők iszonyatát is fölkellették. Szövetséget kötöttek a Mó és Reva főnökeivel, ezeknek szolgálatába állították fegyvereseiket, a minek rettenetes következményei még az ellenséget is megdöbbenették. Megérkezésükkor huszonheten voltak. 1824-ben már csak ketten éltek közülök. A többiek elpusztultak a bennszülöttekkel folytatott harcok közepette. 1840-ben már csak egy élt közülök, egy PADDY COMOR nevű írlandi. Nagy kegyence volt Reva királyának, a ki teljesítette

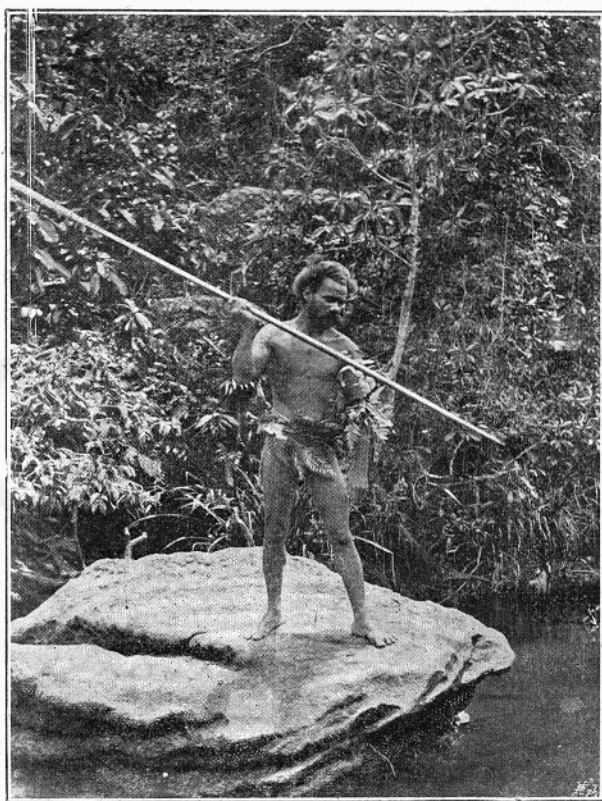

Bennszülöttek csónakja a Viszari folyón.

legvéresebb álmait és nem tagadta meg a legkegyetlenebb gyilkosságot sem, a melyet ennek szeszélye kívánt. Ha valaki ellen panaszt emelt, a király — ottani szokás szerint — azonnal egy kemencét tüzesített és abba a szerencsétlen vádlottat belevetették. PADDY COMOR egy pátriárka életét élte számos utódainak közepette. Ötven gyermeke volt.

Az a sok fogytakozás, a mellyel a Fidzsi-szigetek lakóit vádolták, nem birt szándékomtól eltéríteni, hogy legény-

ségem szaporításán Szuván néhány matrózt ne szerződtessek. A rendőrfőnök, FAREWELL, egy napon azzal a jelentéssel jött, hogy új matrózaim közül az egyik többszörös gyilkossággal terhelt egyén, kinek csak azon feltétel alatt kegyelmeztek meg, hogy több esztendőn át a hóhőrmesterség gyakorlására

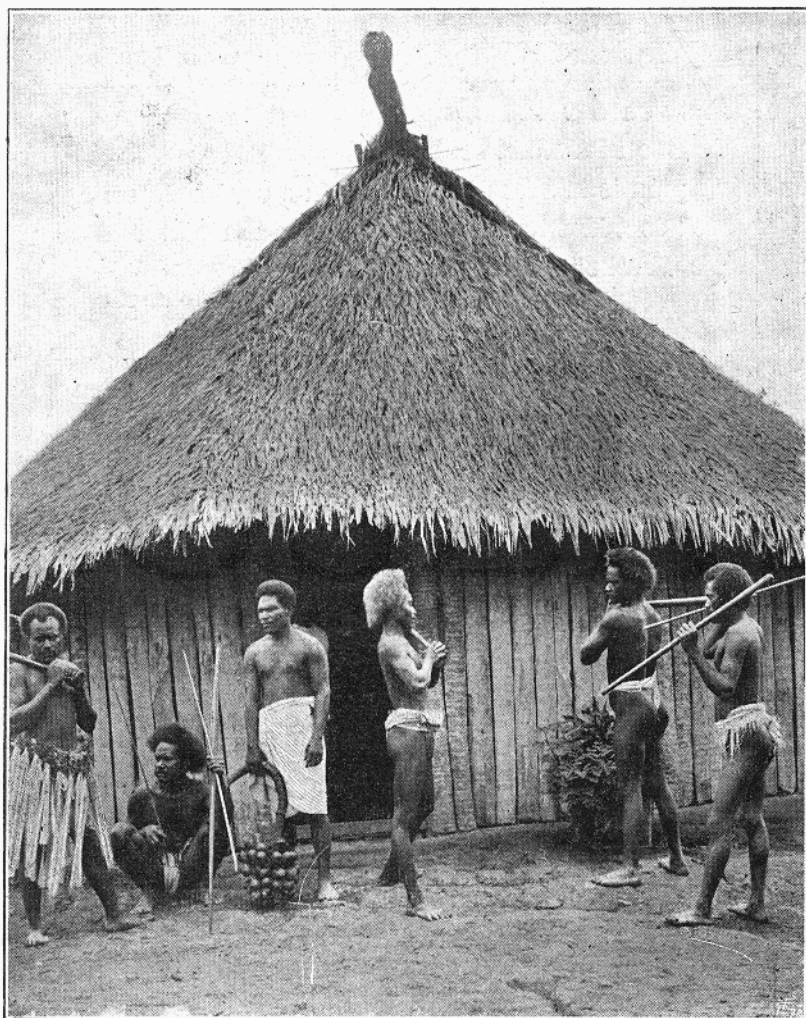
Dárdával halászó Fidzsi-i halász.

vállalkozott. Most már ez a büntetése is lejárt, ennél fogva az illető teljesen szabad; de ő, FAREWELL, nem ajánlja szegődtetését.

Minthogy már akkor az illetővel aláírtam a szerződést, kissé idegenkedtem a felmondástól.

— Amúgy is eléggé megbűnhődött már tetteiért — mondtam. — Talán hálás lesz bizalmamért és igyekezni fog rászolgálni.

A vadembereknél nem oly nagy bűn a gyilkosság, mint a civilizált népek körében. A legtöbb esetben a túlheves természet vagy egy pillanatnyi tragikus örület eredménye.

Visszatérés a csatából.

A régiek önuralom-nélküliségnek nevezték ezt. Nálunk a többiekétől teljesen különböző természetűnek kell lennie annak, a ki gyilkosságra vetemedik. Ez a természet már ki

van fejezve az illető arcán. Épp oly szembeötlő testi hiba ez, mint akár a púp; az illető tetőtől-talpig gyilkos. Polinéziában valakinek lehetnek a multjában apró, ifjúkori vétkek, néhány késszúrás, a nélkül, hogy ezért szörnyetegnek tekintenék.

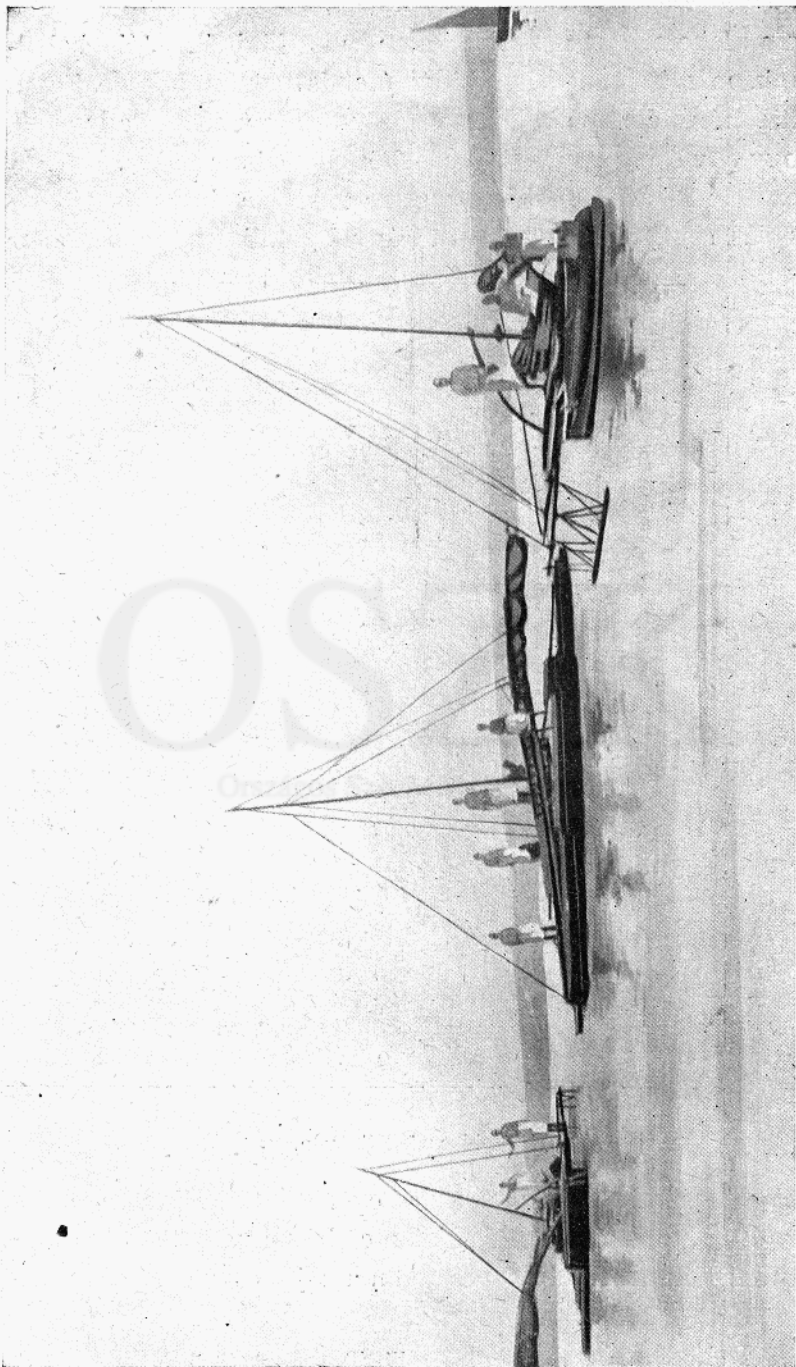
Nem küldtem el emberemet és ezt nagyon helyesen cselekedtem. Ritkán akad oly ügyes matróz és olyan hű szolgál, mint a milyen ő volt.

Mialatt ott időztem, két hajó érkezett Szuva elé, a melyekkel már Apián is találkoztam. Az általam oly sűrűn emlegetett „Curacao“ és a MOLTKE gróf parancsnoksága alatt álló német cirkáló, a „Falke“ voltak ezek.

Elhagytuk a Fidzsi-szigeteket és az Ellice-szigetekre mentünk, hová kilenc nap mulva érkeztünk meg. PHILIPP, az első tisztem, súlyosan megbetegedett, másodtisztem nem volt. Kénytelen voltam egész időn át magam vezetni a hajót.

Funafutihoz közeledve, rettenetes vihar támadt. Az égen oly sűrűn és szakadatlanul cikáztak a villámok, mintha csupa tűz lett volna a láthatár. Heves szél arcunkba csapkodta az esőt. A matrózok nagyon féltek és ugyancsak sok fáradságomba került őket a helyükön megtartani; éjjel megkétszerezedett a vihar ereje. Reggel, úgy tíz óra felé is még nagyon sötét volt. Hirtelen azt láttuk, hogy merő tűz és láng környékez bennünket: a villám két árbócba csapott be egyszerre. Leszaladt a láncok gyűrűin, és a hajótest mindkét oldalán vízszinben négy nagy rést vágott. A víz azonnal nagy bőségben kezdett beáramlani és gyorsan tennünk kellett ellene, nehogy a hajó elsüllyedjen. Leeresztettem az egyik vitorlát a szél felőli oldalról és azt a hajó alatt áthúzott kötelekkel rászorítottuk a szélárnyékában lévő lékre. A vitorla nyomása megakadályozta a víz beözönlését. Így aztán deszkákkal és parafadugókkal betömhettük a réseket. A másik oldalon ugyanígy jártunk el, miután a hajót megfordítottuk.

A villámcsapás okozta kárt valamiképen helyreüttük és folytattuk utunkat Funafuti felé, mely számításom szerint

Fudzi szigeti halászbárkák.

nem lehetett messzebb ötven mértföldnél. Jól haladtunk, már hetven mértföldnyi útát is megtettünk, de Funafutit még nem láttuk. Utamban egyszer sem esett meg velem, hogy egy sziget mellett tévedésből elhaladtam volna. Kutatni kezdtem a tévedés okát és végre rájöttem, hogy a villámcsapás rendetlenségbe hozta iránytűmet. Egy naplementekor

Fidzsi-i család Szuván.

tett csillagászati megfigyelés megerősítette feltevésemet és megállapítottam azt is, hogy jelenleg háttal vagyunk tulajdonképeni célunkhoz. Megfordítottam a hajót és másnap már feltűnt előttünk Funafuti-szigete.

Dél lett, mire egy révkalauz segítségével a lagunába beértünk. Ez a bennszülött révkalauz a sziget legnevezetesebb

faluja elé vezette hajónkat, a hol horgonyt vetettünk. Nemso-
kára egy csónakot láttunk közeledni, a mely az emberfajok kü-
lömböző példányait hozta. Volt ott fehér és sárga bőrű ember,
valamint a bennszülötteknek különböző bronzárnyalatai is.
A fehér ember a környék tőzsére volt, a sárga ellenben egy
megszökött hajószakács, a ki szolgálatait jött felajánlani.

Funafuti a legnagyobb, de egyszersmind legnéptelenebb
sziget. Csillagformában, apró korallszigetecskékből álló

Fiatál Fidzsi-leány.

atoll¹⁹⁾ ez, melynek egyes szigetecskéit siker fenékhátak és
homokzátonyok kötik össze.

Lakossága nagyon hasonlít Szamoa népéhez, sok közös
vonásuk van. Termetük magas és szép, arcvonásaik szabá-
lyosak, a sasorr sem ritka itt. Nyelvük is hasonló a szamoai-
hoz. Azt mondják, hogy ez csak afféle ujabban beszármazott
nyelv, míg azelőtt egy most már teljesen elfeledett dialektust
használtak. A két szigetcsoport közötti összeköttetés nagyon
élénk. Az angol misszionáriusok Funafutin számoai nyelvre
lefordították a Szentírást. Mint minden polinéziai, az Ellice-

szigetek lakosai is nagyon vallásosak és életöknek egy részét zsoltárok éneklésével töltik; másik részét a tánc foglalja el.

Hétköznapon a bennszülöttek meglegszenek egy levelekből bogozott övből álló ruházattal. Vasárnap ellenben rendes ruhát öltenek. A leányok és asszonyok euró-

Fidzsi-i hercegnő.

paiasan disztett szalmakalapokat viselnek; persze hogy ezek nem valami ügyes divatárusnőnél készültek, meg nem is divatosan. Képzeljék el, micsoda rettenetes átalakulásokon megy át a párisi divatárusnő alkotása, a míg egy Funafuti-i nő fejére kerül! Ruhatáruk csak ritkán változik.

A szép ruhákat csak vasárnapon viselik s így ezek kétségbeejtően hosszú ideig eltartanak. Misszionáriusuk tiltja, hogy a templomjáró napokon kívül, levélövnél egyebet viseljenek. Elmondta, hogy idejövetele első idejében — még az európai fogalmak behatása alatt — fel akarta öltöztetni e vad nőket. Ennek az lett az eredménye, hogy az erkölcsök rohamosan hanyatlottak. A csábítások és szerelmi vétkek hirtelen annyira megszorodtak, hogy ő jónak látta azonnal visszahelyezni a régi szokást, a felső test meztelenségét. E szigetekeken egy, sőt több dollárnyi birsággal sújtják azt a nőt, a kire rábizonyul, hogy eltakarta keblét. Ezt — mint szemérem-sértő viselkedést — elítéli a közvélemény.

Sőt még a legények is odalenn annyira tudatában vannak a vonzerőnek, a melyet a ruhájuk révén gyakorolnak, hogy jogosultnak vélik e tilalmat és egyikök sem merészel felöltözni. Ha pedig idegen munkás érkezik a szigetek valamelyikére munkásszállító hajóval, azonnal rávetik magukat, a mint a partra lép és darabokra tépik vörös ingét, nadrágját. Nem akarják, hogy asszonyaikat e csábeszközökkel tőlük elrabolja.

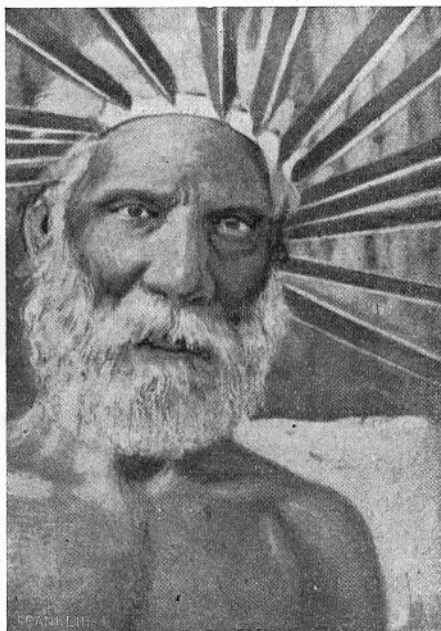
A protestánsok szigorú erkölcsöket terjesztenek e szigetekeken. A fiatal leány csábítójának itt nehéz sorsa van. Funafutin épp úgy mint Penhrynen szigorú pénzbüntetést mérnek arra a férfira, a ki nőnek ajándékot ad. A kacér és könnyelmű nőkkel is érdem szerint bánnak el. Büntetés jár ki annak, a ki virággal ékesíti magát, és annak is, a ki az esthomály beálltával kunyhóját elhagyja.

A lakosság száma csekély; megtizedelték a szerezsen rabszolgakereskedők által rendezett razziák, melyekből tömegesen szállították a bennszülötteket Perú bányáiba. Az egész szigetcsoportnak alig kétezer lakója van. A rabszolgakereskedők hajói most sem felelték el az ide vezető utat, de jelenleg „munkásszállító hajó“ a nevük. A megérkezésüket követő napon szintén megjelent egy ilyen hajó a kikötőben. Mellesleg mondva, egy kitűnő asztalos volt rajta, kinek

pompás hasznát vettem hajóm javítása közben. A kapitány elmondta, hogy őket is útban érte a vihar. Épp oly nehezen tudta csak matrózait a fedélzeten megtartani, mint én.

— Huszonöt esztendeje járom e vizeket, — mondta, — de a mostanihoz hasonló viharra nem emlékezem.

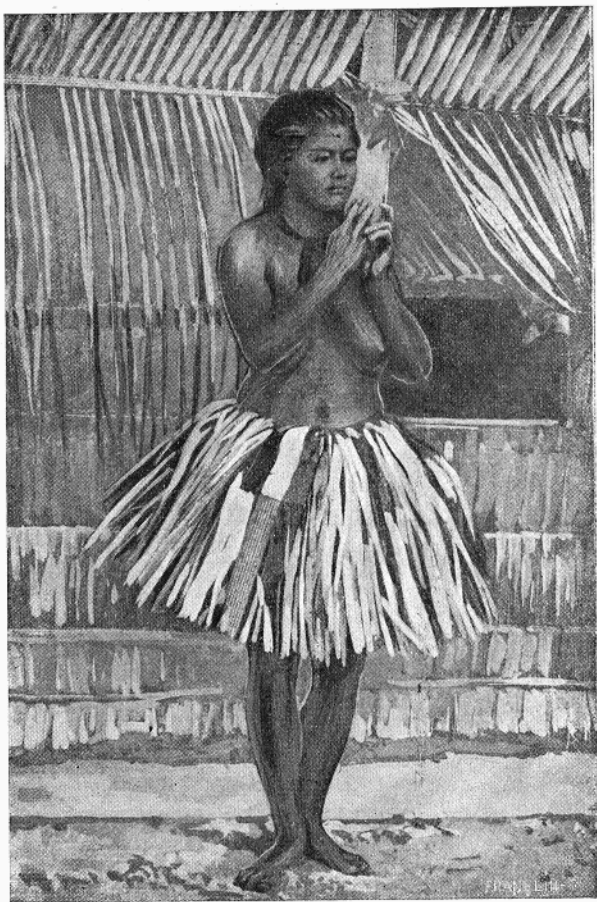
A „labour ship“, a munkásszállító hajók üzletete nagyon élénk Polinéziában. Nem egyéb ez, mint a hajdani rab-szolgakereskedés rendezve és szabályozva, felruházva

Funafuti főnöke.

némi hivatalos jelleggel és kezességgel. E hajók szigetről-szigetre járnak és munkásokat szerződtetnek. Fedélzetükön mindig van egy állami megbízott, a kinek kötelessége a fölött őrködni, hogy az ügyek törvényesen intéztessenek. A bennszülötteket nem szabad kényszeríteni, sem rábeszélni. Szabadon és tudatosan kell elhatározásukat megtenniök. Elmagyarázzák nekik, hogy három esztendőre lesznek szerződtetve és hogy ezen idő leteltével visszahozzák őket. Havonként

öt dollárnyi bért kapnak. Mivel nem tudnak írni, három keresztet pingálnak a szerződés alá. Biztonság okaért azután nem szabad többé a hajót elhagyniok s egy vörös ingbe öltöztetik őket, a mi megnehezíti szökésüket.

Fiatal asszony Funafutin.

Hajdanában sokkal egyszerűbben ment a toborzás. A kapitány nem vesztegette idejét holmi haszontalan magyarázatokkal, egyszerűen valami ürüggyel a hajóra csalta a bennszülötteket és megvendégelte őket a hajó aljában. Mikor már voltak két-háromszázan, bezártak minden nyílást,

felhúzták a horgonyt és Ausztráliába vagy Amerikába szállították a szegény ördögöket.

Az eljárás eme módja azután a szigetekre vetődő hajókon boszulta meg magát. Hívásukra a mérgezett nyilak raja volt a válasz. Oly népeket kellett keresniök, a kiknél még nem jártak a rabszolga kereskedők. És bármily sok is a sziget, ez a kereskedelem már nem talált elegendő

Vasárnapi öltözék Funafutin.

anyagot. Ez a tapasztalat, valamint a humanizmus szava rábirta a kormányokat, hogy a mostani módra rendszeresítés és szemmel kísérjék a munkásszállító hajók működését.

De e hajók mindennek dacára már nem tudtak népszerűségre szert tenni. Egyes, délnek fekvő és még teljesen vad szigetekhez nem is mernek egészen közel jönni. Künn maradnak a nyílt tengeren és csónakokat küldenek a sziget közelébe, melyekhez a bennszülöttek odaúsznak.

Azt hihetnők, hogy mikor ígéretökhöz híven, a három esztendő leteltével visszahozzák a munkásokat, a hajóknak teljesen biztonságban kellene magukat érezniök. Pedig épen ellenkezően, ilyenkor kettőzött elővigyázattal közelednek. A munkásokat csak annyira szállítják a sziget közelébe, hogy úszva elérhessék a szárazföldet. Azután, a part egy másik részén, kidobálják csomagjaikat, ládáikat és a matrózok teljes erejükből igyekszenek mennél sebesebben elevezni a szigettől. Még így sem menekülnek meg mindig a bennszülöttek nyilaitól, melyeket a partról röpítenek utánuk.

A munkásokat mindig 180 dollár értékének megfelelő árukkal fizetik: üvegárút, késeket, fejszéket és szöveteket adnak nekik, sőt olykor egy puskát is a hozzávaló lőszerrel. A fehér emberek nem tekintik hátránynak a lőfegyverek meghonosítását a bennszülöttek körében. Ezek sokkal kevésbé félelmetesek a mérgezett nyilaiknál, melyeknek használatát így igyekszenek megszüntetni. Azonfelől mindig van gondjuk rá, hogy meghamisítsák a „légy“ állását.

Mindezen tárgyak ama kis ládákban vannak, melyeket a partra kidobálnak és mialatt a csónak a parttól eltávolodik, utolsónak még egy munkás úszik ki a partra, a kít a többieknél később eresztettek el a csónakból. Ennél vannak a ládák kulcsai és ezzel az elővigyázattal a ládák kinyitását késleltetik addig, amíg a matrózok lőtávolságon túl vannak. Megesett ugyanis, hogy mihelyt a fegyverek és a puskaapor birtokába jutottak, a bennszülöttek engesztelődésének legelső megnyilatkozása az volt, hogy utána lőttek a csónaknak, mely őket hazahozta.

Megesik, hogy a három esztendő alatt meghal a munkások valamelyike, sőt néha a halálozások sűrűn előfordulnak. Ez esetben az a sziget, a hová nem teljes számban szállították haza a bennszülötteket, hosszú időre veszélyessé válik a hajókra nézve.

— A fehér emberek megették a fiamat! — kiáltja az apa, a kinek fiát nem hozták vissza.

A többi vademberek elhiszik ezt és azzal torolják meg, hogy a legelső fehér embert, a ki a szigetre lép, megölik. Így fizet meg az ártatlan, életével, az elvesztett fiúért. Vagy kis harci csónakot építenek és elhatározzák, hogy addig nem bocsátják vízre, a míg egy fehér ember fejét rá nem akaszthatják.

Funafutin a munkásszállító hajó kapitányának aránylag civilizált néppel volt dolga, mely már ismerte a pénzszerzés és takarékoság szükségét és előnyeit. Azért elég gyorsan toborozta össze a szükséges személyzetet és Queensland (Ausztrália) felé eltávozott. Ide szállította ugyanis a szerzett emberanyagot. Mi ennélfogva ismét egyedül maradtunk a lagunában.

